

ENCANTADAS SAU INSULELE VRĂJITE HERMAN MELVILLE

Un băiat pe nume Ismael, cu mulți ani în urmă el se afla în Manhattan. Într-o zi și-a făcut bagajele și a sosit la New Bredford. Nu cunoștea New Bredford și s-a îndreptat din instinct la un han de lângă docuri. El a ajuns la barul hanului întâlnindu-se cu Peter Coffin, numit și Iona. A aflat că toate paturile din han sunt ocupate, numai dacă ar vrea să împartă patul cu un vânător de balene. Într-un târziu hangiul i-a dus pe Ismail și pe alți șase clienți într-o încăpere vecină. Ei au luat cina acolo așteptându-l pe vânător.

Cuprins

SCHIȚĂ ÎNTÂI. INSULELE ÎN DETALIU 3

A DOUA SCHIȚĂ. CELE DOUĂ FEȚE ALE UNEI
TESTOASE 6

A TREIA SCHIȚĂ. ROCK RODONDO 8

A PATRA SCHIȚĂ. O PERSPECTIVĂ DE PE STÂNCĂ
11

A CINCEA SCHIȚĂ. FREGATA, ȘI VAPORUL PORNI 14

A ȘASEA SCHIȚĂ. INSULA BARRINGTON ȘI
BUCANIERII 15

A ȘAPTEA SCHIȚĂ. INSULA CHARLES ȘI CÂINII
REGLUI 17

A OPTA SCHIȚĂ. INSULA NORFOLK ȘI VĂDUVA
CHOLA 20

A NOUA SCHIȚĂ. INSULA HOOD ȘI PUSTNICUL
OBERLUS 27

A ZECEA SCHIȚĂ. FUGARI, NAUFRAGIAȚI,
PUSTNICI, PIETRE DE MORMÂNT ETC 32

BARTLEBY, COPISTUL. O POVESTE DE PE WALL-
STREET 34

SCHIȚĂ ÎNTÂI. INSULELE ÎN DETALIU.

— „Acesta nu ar trebui să fie, spuse apoi barcagiul.

Un loc bun de acostat;

Căci aceste insule par din când în când A nu fi nici
teren stabil, nici altceva.

Ci locuri împrăștiate care se mișcă înainte și înapoi
în apele adânci; de-aceia li se spune Insulele Rătăcitoare;

Căci deseori i-au pus pe cei rătăcitori în pericol de
moarte și grea silință;

Căci oricine a pus piciorul

Pe acest tărâm, nu a fost în siguranță

Și a mers tot mai șovăielnic, mai nesigur”.

„Întunecat și jalnic, trist ca un mormânt lacom.

Care cere să primească trupuri neînsuflețite;

În vârful căruia sălășluiește o bufniță cumplită Ce-și
tipă cântecul.

Diferit de cel al celorlalte vesele înaripate Aducând aminte de fantomele rătăcitoare”.

Luați douăzeci și cinci de grămezi de tăciuni aruncate ici-colo, la marginea orașului; imaginați-vă unele dintre ele mărite până la dimensiunile unor munți, iar locul rămas liber transformat în mare; astfel vă veți putea face o idee generală despre cum arată Encantadas, sau Insulele Vrajite. Pare mai degrabă un grup de vulcani stinși decât unul de insule; seamănă mai curând cu o lume dezlănțuită, după o conflagrație mondială.

Mă îndoiesc că ar mai exista un alt loc pe pământ la fel de dezolant precum acest arhipelag. Cimitire abandonate de mult, orașe vechi ce se năruie bucată cu bucată, sunt peisaje destul de triste; dar, ca orice altceva ce a fost odată asociat umanității, încă ne trezesc sentimente de simpatie, oricât de trist ar fi acest lucru. Astfel, chiar și Marea Moartă, oricâte emoții ar inspira, stârnește călătorului sentimente neplăcute.

Cât despre solitudine, marile păduri dinspre nord, întinderile de apă pe care nu a navigat niciun vapor, câmpiile înghețate ale Groenlandei, sunt pentru un observator uman cele mai profunde imagini ale sale; și totuși, magia schimbării anotimpurilor le face să nu mai pară atât de cumplite; deoarece, deși sunt neumblate de oameni, și peste aceste păduri sosește luna mai; mările îndepărtate reflectă aceleași stele ca și Lacul Erie; și în aerul curat al unei zile polare, irizațiile gheții azurii par la fel de frumoase ca malahitul.

Însă adevărata năpastă - am putea-o numi așa - a insulelor Encantadas, ceea ce le face mai dezolante decât Idumea sau cei doi Poli, este faptul că, pentru ele, schimbarea nu vine niciodată; nici schimbarea anotimpurilor, nici a amărăciunii. Străbătute de Ecuator, ele nu cunosc nici toamna, nici primăvara; deja simple rămășițe, ruina lor nu poate fi mai cumplită de atât. Ploile torențiale înprospătează deșertul; însă în aceste insule

ploaia nu cade niciodată. Asemenea tigvelor siriene lăsate să se usuce în soare, ele se crapă în vipia veșnică de sub cerul dogoritor. „Aveți milă de mine”, pare să spună spiritul tânguitor al insulelor Encantadas, „și trimiteți-l pe Lazarus să-și înmoaie vârfurile degetelor în apă și să-mi răcorească limba, căci mă sfârșesc în această arșiță”.

O altă trăsătură a acestor insule este sălbăticia, care le face de nelocuit. Cred că acest loc părăsit este potrivit pentru cele mai cumplite ființe; șacalul ar trebui să-și facă vizuină în întinderile de iarbă ale Babylonului; dar Encantadas refuză să-i adăpostească chiar și pe cei din urmă proscriși dintre bestii. Nici omul și nici lupul nu se simt bine aici. Cu excepția reptilelor, nu prea mai sunt alte feluri de viețuitoare: broaște țestoase, șopârle, păianjeni uriași, șerpi, și cea mai ciudată anomalie a acestei naturi neobișnuite, iguana. Nicio voce, fie ea șoptită sau mai puternică puternică, nu se face auzită; singurul sunet care răzbate este un șuierat.

Majoritatea insulelor, deși încărcate de vegetație, sunt chiar mai neprimitoare decât pustiul Atacama. Hățișuri încâlcite, formate din tufișuri aspre, fără fructe și fără nume, sau cactuși deformați, însetați, apar dintre crăpăturile adânci ale rocilor calcaroase, acoperindu-le.

În multe locuri, coasta este stâncoasă, sau mai precis, formată din bulgări de zgură - aglomerări de materii negricioase și verzui, precum zgura căzută dintr-un cuptor de topit oțelul, lăsând ici-colo vederii fisuri întunecate și grote în care marea toarnă fără încetare râuri de spumă, amenințându-le cu un vârtej de negură cenușie, sălbatică, din care răzbate larma asurzitoare a păsărilor. Oricât de calmă ar fi marea, aici nu are parte de tihnă, izbindu-se întruna de stânci; valurile se lovesc cu putere, chiar și atunci când oceanul pare liniștit. În zilele înnorate și apăsătoare din această parte a Ecuatorului, masele întunecate, sticloase, care se ridică printre suvoaiele albe și valurile care se sparg în aceste locuri

periculoase de la țărm îți dau sentimentul unui țărm plutonian. Astfel de ținuturi nu pot exista în nicio lume, decât, poate, într-una decăzută.

Lemne pe jumătate arse sunt aruncate pe plaje laolaltă cu cochilii de scoici, bucăți de trestie de zahăr, bambus și cocotieri, străbătând apele oceanelor dinspre Paradis în Infernul acestei lumi întunecate din insulele dinspre vest și sud; amestecate cu rămășițe ale frumuseților, câteodată poți vedea de departe coastele putrezite ale epavelor. Întâlnindu-le, nimeni nu va fi surprins, după ce va fi observat curenții puternici ce se învolutează prin aproape toate canalele arhipelagului. Curenții de aer capricioși se amestecă cu cei ai mării. Nicăieri altundeva vântul nu este atât de evanescent, de derutant și de nestatornic, ba chiar uluitor de calm, precum în Encantadas. Aproape o lună i-a trebuit unei ambarcațiuni să străbată drumul de la o insulă la alta, deși între ele nu erau mai mult de nouăzeci de mile; purtată de forța curenților, cu greu au reușit marinarii s-o ferească de stânci, neizbutind însă să facă nimic pentru a-și grăbi călătoria. Dacă nu cunosc direcția curenților, corăbiilor venite din larg le este cu neputință să ajungă la țărm. Nu rareori se întâmplă să apară curenți misterioși, care atrag irezistibil o corabie ce se aventurează printre insule, deși ea nu dorește să meargă într-acolo.

Este adevărat că, din când în când, flote numeroase de baleniere ce navighează în căutarea spermanțetului, se avântă spre ceea ce marinarii numesc Țărâmul Văjnit. Dar acesta, după cum urmează să îl descriem, se află la mare distanță în larg de Insula Albemarle, departe de încălceala acestor insule mici; și de acum înainte, pentru această zonă, observațiile de mai sus nu se aplică în totalitate, chiar dacă și acolo curentul duce într-o singură direcție, schimbându-se după capriciile sale.

Într-adevăr, sunt perioade când curenții ajung la mare distanță de arhipelag, fiind atât de puternici și de

surprinzători încât schimbă cursul navelor, chiar și atunci când acestea navighează cu patru-cinci mile pe oră. Datorită acestor curenți, a luminii și a vânturilor de intensitate diferită, marinarii au ajuns să presupună că există două arhipelaguri distincte, la o depărtare de aproximativ o sută de leghe între ele. Aceasta a fost presupunerea unora dintre primii vizitatori, bucanierii; iar în anii 1750, hărțile acestei părți a Pacificului au fost victimele acestor iluzii. Și această aparentă mișcare și localizare greșită a insulelor a fost probabil unul dintre motivele pentru care spaniolii le-au numit Encantadas, sau Insulele Vrajite.

Dar, neinfluențați de descrierea lor, după cum au mărturisit, călătorii din zilele noastre ar fi înclinați să își imagineze că numele ar putea proveni de la pustiul care se întinde acum peste insule. Nimic nu sugerează mai bine aspectul acestor lucruri odată vii, transformate cu rea voință din ceva plin de viață în cenușă. Merele din Sodoma, după ce au fost atinse, par a fi aceste insule.

Oricât de schimbător ar putea părea locul lor din cauza acestor curenți, ele, cel puțin pentru cei aflați lângă mal, par invariabil neschimbate: nemișcate, ca niște corpuri cadaverice.

Chiar și apelativul de vrăjite, pare greșit dat și într-alt sens. Cât despre reptilele care populează aceste locuri sălbatice - a căror prezență a dat acestui grup de insule al doilea nume spaniol, Galapagos - adică despre țestoasele găsite aici, majoritatea marinarilor au avut o superstiție, nu mai mult înspăimântătoare decât grotescă. Ei credeau că toți ofițerii marini care dau dovadă de o cruzime ieșită din comun, în special comandorii și căpitani, sunt transformați, după moarte, în broaște țestoase (și, în unele cazuri, înainte de moarte); de atunci înainte sălășluind în aceste ținuturi aride, singurii domni solitari ai Asfaltului.

Fără îndoială, o astfel de idee a fost dată de un gând ciudat de trist care inițial a fost inspirat de peisajul ciudat

de deprimant; și într-un mod particular, probabil, de țeptoase. Căci, lăsând la o parte trăsăturile lor strict fizice, este ceva ciudat în înfățișarea acestor creaturi. Mâhnirea permanentă și deznădejdea nu sunt în niciun animal mai clar exprimate decât la acestea; în tot acest timp, gândul la minunata lor longevitate nu face decât să accentueze impresia de dezolare.

Nici măcar cu riscul de a fi învinuit că eu cred în mod absurd în vrăji, nu pot să nu admit că uneori, chiar și acum, când am părăsit orașul aglomerat pentru a petrece lunile iulie și august în Munții Adirondack, departe de influențele civilizației și aproape de misterele naturii, când, în astfel de momente, mă așez pe mușchiul gros dintr-un defileu, înconjurat de trunchiuri de pini doborâte la pământ îmi amintesc, ca prin vis, celelalte drumuri făcute în inima insulelor vrăjite; și îmi amintesc aparițiile carapacelor întunecate și lungile gâturi lipsite de vlagă, care ieșeau dintre tufișurile desfrunzite; și iarăși observ stâncile sticloase dărâmate și zimțuite, cu șanțuri adânci, făcute în ani și ani de țeptoasele ce se târăsc în căutarea micilor bazine de apă; în toate aceste momente rezist cu greu sentimentului că am dormit pe un tărâm malefic, vrăjit.

Ba mai mult, aceasta se datorează vioiciunii memoriei mele, sau magiei imaginației mele, căci nu știu dacă sunt victima unei iluzii optice în ceea ce privește Insula Galapagos. Căci, deseori în momentele de distracție, și mai ales la petrecerile ținute la lumina lumânării în casele vechi, când umbrele sunt aruncate în colțurile îndepărtate ale unei camere dreptunghiulare și spațioase, făcându-le să pară bânuite am atras atenția camarazilor mei cu privirea mea fixă și prin schimbarea bruscă a respirației, căci mi se părea că văd, apărând încet din acele solitudini ireale, și târându-se cu greu pe dușumea, fantoma unei țeptoase gigantice, pe spatele căreia, scria cu litere de foc „Avertisment”.

A DOUA SCHIȚĂ. CELE DOUĂ FETE ALE UNEI ȚESTOASE

„Nu te teme de nimic, spuse apoi călugărul, bine informat.

Căci acești monștri nu sunt cu adevărat aici.

Ci sunt deghizați în aceste forme de temut.

„Și ridicându-și sceptrul în înălțimi.

Toată această armată cumplită își luă zborul Spre marele Zethy, la pieptul căruia s-au ascuns”.

Conform descrierii insulelor, ar putea fi cineva fericit pe Encantadas? Da: găsiți pe cineva care se veselește, și acela va fi fericit. Și, într-adevăr, așa jalnice precum sunt, insulele nu sunt în totalitate triste. Căci, în timp ce niciun privitor nu poate nega pretențiile lor pentru cea mai solemnă și superstițioasă considerație, nici eu nu pot evita să privesc țeptoasanălucă atunci când iese din locurile umbroase; chiar și țeptoasa, neagră și melancolică cum este pe spate, tot are o parte luminoasă; carapacea de pe burtă este de un galben pal sau au o tentă aurie. Mai mult, oricine știe că țeptoasele sunt astfel făcute încât dacă le pui pe spate le expui partea luminoasă, fără a avea posibilitatea de a se întoarce, pentru a-și arăta cealaltă parte. Dar după ce ai făcut acest lucru, și mai ales din cauză că ai făcut asta, nu ar trebui să juri că nu are o parte întunecată. Bucură-te de partea luminoasă, ține-o întoarsă astfel pentru totdeauna, dacă poți, dar fii sincer, și nu nega existența părții întunecate. Nu ar trebui să faci asta nici cel care nu poate întoarce țeptoasa din poziția sa naturală, pentru a-i ascunde partea întunecată și să-i expună partea mai plină de viață, la fel ca pe un dovleac de octombrie în soare, declarând astfel că această creatură este o pată neagră. Țeptoasa este atât neagră, cât și luminoasă. Dar să intrăm în amănunte.

Cu câteva luni înainte de a pune prima dată piciorul

pe țărm, navigam pe vasul meu în apropiere. Într-o după-amiază am ajuns la Capul Sudic al Albemarle, nu departe de țărm. Parțial din capriciu, și parțial din cauză că cercetam un ținut atât de ciudat, a fost trimisă la mal o barcă cu echipaj cu ordinul de a investiga și, în plus, de a aduce oricâte țestoase ar fi putut căra.

După apusul soarelui, echipajul s-a întors. Am privit de pe înălțimea vasului ca și cum m-aș fi aflat pe cumpăna unei fântâni și am întrezărit barca prin ceață, aproape scufundată în mare din cauza unei greutăți neobișnuite. Au fost aruncate funiile, iar trei țestoase imense, parcă venite din antediluvian, după mari eforturi, au fost urcate pe punte. Cu greu mi se părea că sunt ființe pământene. Eram pe mare de mai bine de cinci luni, o perioadă de timp suficient de lungă pentru ca toate lucrurile care proveneau de pe uscat să ni se pară fabuloase și să ne stârnească imaginația. Dacă s-ar fi urcat la bord trei ofițeri spanioli, probabil că m-aș fi uitat cu curiozitate la ei, i-aș di pipăit și i-aș fi privit la fel cum îi privesc sălbaticii pe oaspeții lor civilizați. Dar în loc de trei ofițeri, am văzut aceste într-adevăr minunate țestoase – diferite de țestoasele de lut făcute de un școlar – ci negre ca hainele de doliu ale unei văduve, grele ca un cufăr plin, cu carapace mari, de forma unui medalion rotund, ca niște scuturi, ciobite și pline de bășici, ca scuturile ce au trecut printr-o bătălie, acoperite, din loc în loc, cu mușchi verde-închis, și murdare. Aceste creaturi mistice, aduse din senin în toiul nopții din solitudinile de nedescris pe puntea plină de oameni, m-au afectat într-un fel greu de suportat. Păreau că se târâseră de sub fundația pământului. Chiar așa, păreau cele trei țestoase identice pe care hindușii spun că se sprijină întreaga sferă. Cu o lampă, le-am cercetat mai îndeaproape. Ce respect venerabil stârneau! O textură verde acoperea carapacele grosolan exfoliate și vindeca fisurile carapacelor rănite. Nu mai vedeam trei țestoase. Se măriseră – se transfiguraseră. Mi se părea că văd trei

Coloseumuri romane într-o cumplită decădere.

Voi, cei mai vechi locuitori ai acestei insule și ai oricărei alte insule, am spus, vă rog, dați-mi libertatea orașelor fortificate cu trei ziduri!

Sentimentul pe care îl ai atunci când privești aceste creaturi este de eternitate: – fără vârstă, cu o rezistență nemărginită. Nu pot crede că ar mai exista o altă creatură care să trăiască atât de mult ca țestoasele din Encantadas. Nu este vorba numai despre capacitatea lor de a supraviețui, căci rezistă fără mâncare un an întreg, ci și despre armura de nepătruns a carapacei lor. Ce altă creatură vie mai are o asemenea citadelă care să reziste asaltului Timpului?

Cu un felinar în mână, am înlăturat algele și am văzut cicatricile vechi, căpătate în căderea printre munții insulei – cicatrice ciudat lărgite, umflate, pe jumătate estompate, dar deformat ca cele din scoarța copacilor bătrâni. Păream a fi un geolog, studiind urmele de păsări și cercetând rămășițele încastrate în ardezie ale unor creaturi incredibile, acum dispărute.

Pe când stăteam în acea noapte întins în hamacul meu, am auzit mișcările greoaie, epuizante, ale celor trei străini greoi pe puntea plină de obstacole. Prostia deciziei lor era atât de mare, încât nu se dădeau la o parte din fața niciunui impediment. Una dintre ele a continuat să se miște până ajuns la locul pentru cart. La răsăritul soarelui, am găsit-o înfiptă ca un berbec în baza nemișcată a trinchetului, chinuindu-se, încercând să-și facă drum. Că aceste țestoase sunt victimele unui dușman, sau poate un vrăjitor a făcut o vrajă diabolică, pare la fel de plauzibil ca acea ciudată nebunie a trudei fără speranță care de multe ori le stăpânește. Le-am văzut de multe ori cum se aruncă eroic de pe stânci ca berbecii și perseverează, înghiontindu-se, zvârcolindu-se, croindu-și drum, respectându-și astfel ruta. Blestemul vieții lor este nevoia de a trudi pentru a pătrunde într-o altă lume.

Neîntâlnind asemenea obstacole ca tovarăşa lor, celelalte ţestoase pur şi simplu se ciocnesc de lucruri mici – găleţi, buşteni sau parâme – şi câteodată în timp ce se târau peste ele alunecau cu un huruit uluitor pe punte. Ascultând aceste sunete înfundate şi ciocniri, m-am gândit la locul unde sălăşluiesc; o insulă plină de defileuri înguste şi viroage, scufundate în inimile munţilor fragmentaţi, şi acoperite de multe mile cu tufişuri încâlcite. Mi-am imaginat apoi aceşti monştri simpli, secol după secol, contorsionându-se printre umbre, duri ca nişte fierari; târându-se atât de încet şi de greoi, încât nu numai că au apărut ciuperce sub picioarele lor, ci şi pe spatele lor a crescut muşchi. Cu ele, m-am pierdut în labirinturi vulcanice; am umblat printre crăcile putrezite ale tufişurilor; până când, într-un final, m-am găsit stând cu picioarele încrucişate, la fel ca un brahman care stă pe un tripod de frunţi ce susţine bolta lumii.

Acesta a fost coşmarul meu sălbatic, prilejuit de prima întâlnire cu ţestoasele din Encantadas. Seara următoare, ce ciudat, am stat cu colegii mei de pe vas şi am făcut un ospăţ vesel din carne de ţestoasă, şi friptură de ţestoasă; când s-a terminat masa am scos cuţitul şi am ajutat la transformarea celor trei carapace concave în trei boluri ciudate pentru supă, şi am lustruit cele trei carapace galbene de pe burtă în trei tăvi minunate.

A TREIA SCHIŢĂ. ROCK RODONDO „*Această Stâncă Groaznică.*

Un loc periculos şi cumplit.

De care nu s-au apropiat nici peşte, nici pasăre.

Ci doar hoardele de pescăruşi zgomotoşi şi cormoranii, păsări lacome.

Care încă mai aşteaptă pe acea stâncă cumplită”.

„Cu marea, care se rostogoleşte la baza sa.

Şi pe Stâncă, pe care valurile ajung Un imn solemn răsună”.

„Apoi barcagiul vâsli încet.

Și îl lăasă să audă o parte a acestei melodii rare”.

*„Din senin, nenumărate zburătoare Vin fluturând,
prin aer Din aripile lor.*

Contrariate, băjbâind prin noapte”.

„Toate națiile de păsări Au cuibărit aici”.

A urca într-un turn înalt de piatră nu este doar un lucru interesant de făcut, ci și cel mai bun mod de a avea o perspectivă completă asupra împrejurimilor. Este cu atât mai bine dacă turnul este unul singuratic, ca cel misterios din Newport, singurul supraviețuitor al unui castel ce a pierit demult.

Acum, referindu-ne la Insulele Vrajite, avem noroc de un punct de observație pe o stâncă remarcabilă, numită de vechii spanioli, pentru forma sa deosebită, Rock Rodondo, sau Stânca Rotundă. Cam de două sute cincizeci de picioare înălțime, ridicându-se drept din mare, la zece mile de țărm, cu întregul arhipelag muntos de la sud și est. Rock Rodondo ocupă, pe o scală mare, cam aceeași poziție ca și faimosul Campanile sau Bell Tower din San Marco, împreună cu grupul de edificii străvechi din jurul său.

Înainte de a urca pentru a arunca o privire asupra Encantadas, merită să acordăm puțină atenție acestui loc. Este vizibil de la o distanță de treizeci de mile; și, participă pe de-a-ntregul la această vrajă care învăluie arhipelagul, când la prima vedere din depărtare este luată din greșeală drept o navă. De la patru leghe depărtare, la lumina unei luni aurii, cețoase, pare nava unui amiral spaniol, cu pânze strălucitoare. Vas la orizont! Vas la orizont! se aude de pe toate cele trei catarge. Dar când vine noaptea, fregata vrăjită e transformată în mare grabă într-o închisoare.

Întâia mea vizită în acel loc a fost în primele ore ale dimineții. Cu dorința de a pescui, am coborât trei bărci și ne-am depărtat la două mile de vasul nostru, astfel că ne-am găsit, chiar înainte de răsăritul soarelui, sub umbra pe care o arunca Rodondo în lumina lunii. Părea mai înalt, și totuși mai fin, în ciudatul crepuscul al acelei ore. Măreața

lună plină strălucea spre vest ca un far călăuzitor, aruncând o tentă de culoare deasupra mării ca silueta unui foc din jărătic ce se stinge, într-o vatră, în miez de noapte; în acest timp, de-a lungul întregii coaste estice soarele invizibil trimitea o lumină palidă prin care își anunța sosirea. Vântul abia adia; valurile se unduiau; stelele străluceau vag; întreaga natură părea indiferentă la trecerea nopții și aștepta soarele. Aceasta era ora critică în care puteai prinde Rodondo în toată măreția sa. Crepusculul era suficient ca să dezvăluie fiecare punct remarcabil, fără a distruge apariția miracolului.

De pe ceea ce părea a fi o treaptă ruptă de scară, spălată de ape, ca treptele unui palat de pe ape, de valuri, turnul se ridica pe pedestalul său spre înălțimi. Aceste straturi uniforme, care compun întregul, formează ce mai deosebită trăsătură a lor. Căci la locul în care se întâlnesc formează niște platforme ce înconjoară stânca, de la vârf spre bază, ridicându-se gradual una peste cealaltă. La fel cum streșinile oricărui hambar sau mănăstire sunt pline de rândunele, la fel erau aceste margini stâncoase, pline cu nenumărate păsări marine. Streșini peste streșini, cuiburi peste cuiburi. Din loc în loc erau dungi lungi de un alb fantomatic ce colorau turnul din mare până la cer, făcându-l să pară o corabie, de la depărtare. Totul ar fi fost încântător de liniștit, dacă nu era larma demonică creată de păsări. Nu numai cornișele erau pline, dar acestea zburau în stoluri dense pe deasupra, întinzându-se într-o pânză înaripată și în continuă transformare. Turnul este locul frecventat de păsările acvatice de pe sute de leghe de jur-împrejur. Spre nord, spre est și spre vest, nu se vede nimic altceva decât eternul ocean; astfel încât cuirasatele care veneau dinspre coastele Americii de Nord, Polineziei sau ale statului Perú, acostau mai întâi pe Rodondo. Și, deși Rodondo este pământ solid, nicio pasăre de pe uscat nu a venit vreodată aici. Imaginați-vă un măcăleandru sau un canar aici! Ca o cădere în mâinile filistenilor, sărmane!

păsări cântătoare ar fi înconjurate de păsările răpitoare, cu ciocuri lungi și ascuțite ca pumnalele.

Nu știu unde ar putea fi mai bine studiată istoria naturală a ciudatelor păsări marine mai bine decât pe Rodondo. Este locul cu cele mai multe păsări de pe întinderea oceanului. Păsările care coboară aici, nu au atins niciodată un copac; colibri, care rareori zboară singure; rândunele, ce cunosc zonele nepătrunse ale cerului.

Haideți să aruncăm o privire spre cea mai de jos stâncă dintre toate, care este în același timp și cea mai lată, și așezată la mică distanță de apă. Ce ființe ciudate sunt acestea? Stau drepte ca omul, dar nu sunt deloc simetrice, stau pe stânci ca niște cariatide sculptate, sprijinind streșinile de deasupra. Corpurile lor au o înfățișare grotescă; ciocul lor este scurt; parcă nici nu au picioare; membrele de pe laterale nu sunt nici labe, nici aripi și nici brațe. Și cu adevărat, pinguinul nu este nici pește, nici pasăre; ca hrană, nu este potrivită nici la Carnaval, nici în Postul Paștelui; este, fără îndoială, cea mai ciudată și cea mai puțin simpatică creatură descoperită de om. Deși ajunge în toate cele trei medii, și chiar având legături rudimentare cu toate, pinguinul nu se simte nicăieri ca acasă. Pe pământ, se împiedică; pe apă, vâslește; din aer, cade zgomotos. Rușinată de eșecul său, Natura îl ține pe acest copil diform ascuns la capătul pământului, în Strâmtoarea Magellan, și aici, pe Rodondo.

Dar priviți, ce sunt acele triste regimente de pe stânca de mai sus? Ce fel de păsări sunt acele ciudățenii? Sunt călugări franciscani? Sunt pelicani. Ciocurile lor alungite și buzunarele grele atârinate de ele le dau o înfățișare lugubră. Cu răbdare, stau ore întregi fără să se miște. Coloritul lor gri, plicticos, le conferă un aspect de parcă ar fi fost dați cu cărbune. O pasăre blestemată, într-adevăr, ce vizitează la momentul potrivit țărmurile pietroase ale Encantadas.

Mult mai sus găsim albatrosul gri, greșit denumit astfel, o pasăre urâcioasă, spre deosebire de rudele sale despre care se vorbește atât, fantoma albă ca zăpada ce bântuie Capul Bunei Speranțe și Capul Horn.

Pe când urcăm din stâncă în stâncă, îi descoperim pe locuitorii turnului, așezați în ordinea mărimii: - găște de mare, gaițe, găinușe de mare, pescăruși de toate felurile, dominându-se una pe alta, într-un mod senatorial; în timp ce stropind peste tot, ca pe o pânză minunat brodată, pasărea furtunii sau puiul Mamei Cary își cântă neîncetat cântecul. Acesta este misteriosul colibri al oceanului - care, având în vedere strălucirea penajului și vioiciunea sa efemeră, ar putea fi numită fluturele său, iar ciripitul său la pupă este de rău augur pentru marinari la fel cum este pentru țărani sunetul aducător de moarte ce răsună din spatele șemineului - ar trebui să aibă locul lor special pe Encantadas. El le aduce aminte marinarilor despre vraja lor mohorâtă.

Pe măsură ce ziua trece, larma disonantă crește în intensitate. Cu sunete ce îți sparg timpanele, păsările sălbatice celebrează sosirea dimineții. În fiecare clipă zburătoarele se lansează din turn și se alătură corului din aer care planează pe deasupra capetelor noastre, în timp ce locurile rămase libere dedesubt sunt luate de alte miriade de păsări. Dar prin toată această agitație aud clar, cristalin, sunete ca de goarnă, căzând ca șuvoaiele de ploaie. Privesc în depărtare și observ ceva angelic, alb ca zăpada, cu o pană lungă ca o lance, în spatele său. Este minunatul, însuflețitul cântăreț al oceanului, pasărea mândră ce stârnește invocații muzicale, numită „ajutorul șefului de echipaj”.

Înariatul Rodondo, cel plin de viață, își are echivalentul în cetele de pești care populează apele de la baza sa. Sub nivelul apei, stânca pare plină de caverne, labirinturi în care cârduri de pești minunați se pot ascunde cu ușurință. Toți sunt ciudați, mulți dintre ei extrem de

frumoși; și ar fi împodobit de minune acvariile rotunde în care peștișorii aurii sunt ținuți pentru decor. Nimic nu este mai frapant decât ciudățenia multitudinii de suflete. Aici se pot vedea nuanțe care nu au fost încă pictate pe vreo pânză și siluete care nu au fost încă sculptate.

Pentru a descrie multitudinea, lăcomia, cutezanța și monotonia acestor pești, permiteți-mi să spun că deseori, prin locurile nepopulate de pești – spații create temporar de peștii care sar la suprafața apei – trec unii mai mari și mai neglijenți, care înoată încet și în adânc; pescarii noștri vor încerca să arunce nada până la aceștia din urmă. Dar degeaba; nu pot ajunge în acea zonă. Imediat ce cârligul atinge apa, sute de pești înnebuniți concurează pentru onoarea de a fi capturați. Săracul pește din Rodondo! În felul tău, ești dintre aceia care se încred nechibzuit în natura umană, deși nu o înțeleg.

Dar răsăritul s-a transformat acum în plină zi. Stol după stol, păsările marine zboară deasupra apei pentru a-și căuta hrana în adâncuri. Turnul este lăsat doar pentru pești solitari din cavernele de dedesubt. Acesta strălucește în razele aurii ca lumina albă a unui far înalt, sau ca pânzele ridicate ale unui crucișător. În acest moment, fără îndoială, în timp ce noi credem că este doar o stâncă singuratică, alți călători jură solemn că este un vapor dens populat.

Dar să legăm corzile acum, și să urcăm. Însă nu este prea ușor.

A PATRA SCHIȚĂ. O PERSPECTIVĂ DE PE STÂNCĂ

„Astfel, îl duce pe cel mai înalt munte De unde a privit spre depărtări: „...”

Dacă vrei să urci pe Stânca Rodondo, respectă următoarele instrucțiuni. Călătorește de trei ori în jurul lumii pe cea mai mare fregată; apoi servește un an sau doi ca ucenic al ghizilor care conduc străinii pe culmile din Tenerife; și mulți alți ani lângă un acrobat, un jongler indian și lângă o capră neagră. După toate acestea, vino să

fii răsplătit cu perspectiva ce se vede din turnul nostru. Cum se ajunge acolo, doar noi știm. Dacă am căuta să le spunem și altora, cât de înțelepți ar fi? Ajunge că aici, pe acest vârful, suntem doi, eu și cu tine. Poate avea un călător în balon, sau un om care cercetează stelele, o perspectivă mai largă asupra spațiului? Mai mult, unii și-ar putea închipui că privesc universul prin prisma bățăliilor cerești ale lui Milton¹. Un Kentucky umed și nemărginit. Aici, Daniel Boone² ar fi fost mulțumit să locuiască.

Nu acordați niciodată atenție aceluia Ținut Pârjolit al Insulelor Vrajite. Priviți spre margine, apoi spre sud. Nu se vede nimic; dar dați-mi voie să vă indic măcar o direcție, dacă nu un loc, de o anumită importanță, aflat pe întinderea vastă a mării care, sărutând poalele turnului, se îndreaptă apoi spre Antarctica.

Suntem acum la zece mii de Ecuator. Acolo, spre est, la șase sute de mii, se întinde continentul; această stâncă se află aproximativ pe aceeași paralelă cu Quito.

Observați un lucru. Ne aflăm pe unul dintre cele trei locuri nelocuite, care, aflate cam la cam aceeași distanță de continent, veghează întreaga coastă a Americii de Sud. Într-un fel aparte, de asemenea, ele delimitează aspectul lor de cel sud american. Dintre nenumăratele lanțuri polineziene de la vest, niciuna nu amintește de calitățile lui Encantadas sau Galapagos, insulele St. Felix și St. Ambrose, insulele Juan-Fernandez și Massafuero. Despre prima, nu vom vorbi aici. Cea de-a doua se întinde puțin mai sus de Tropicul Sudic; înalte, neospitaliere, și cu stânci nelocuibile, una dintre ele având două culmi rotunde, legate printr-un recif scund, seamănă cu un uriaș cu două capete. Ultima se află la 33° latitudine; înaltă, sălbatică și despicată. Insula Juan Fernandez este suficient de cunoscută și nu are nevoie de o descriere. Massafuero

¹John Milton (1608-1674) poet englez, faimos pentru poemul epic în versuri albe *Paradise Lost* (Paradisul Pierdut) (n.tr.)

²Explorator american (1734-1820) (n.tr.)

este numele spaniol, destul de grăitor, căci insula așa-numită se întinde ceva mai departe de continent decât vecina sa, Juan. Insula Massafuero are un aspect foarte impozant privită de la distanța de opt-zece mile. Abordată dintr-o direcție, pe o vreme noroasă, înălțimile sale și conturul colțuros, și în special o pantă deosebită, care pleacă de pe culmile sale, o fac să pară mai mult un aisberg imens care alunecă într-un echilibru precar. Versanții săi sunt brăzdați de caverne întunecate, ca o catedrală cu capelele sale posomorâte din jur. Trecând prin apropierea acestora, după o lungă călătorie, și văzând niște zdrențăroși exilați, cu bastoane în mâini, ce coboară stâncile abrupte, un iubitor al acestor peisaje va resimți emoții bizare.

În expedițiile de pescuit pe care le-am întreprins, am avut ocazia să vizitez fiecare arhipelag. Impresia pe care o lasă unui străin care ajunge cu barca sa sub stâncile lor înfiorătoare este, că, cu siguranță este primul care le descoperă, ceea ce, pentru majoritatea, înseamnă... liniște și solitudine. Și aici, trebuie să spunem, modul în care aceste insule au fost descoperite pentru prima dată de europeni este demn de menționat.

Înainte de anul 1563, vapoarele spaniole ce călătoreau din Perú spre Chile, aveau probleme mari. De-a lungul acestei coaste, băteau vânturile dinspre sud; astfel că aveau obiceiul să stea la distanță mică de țărm, dintr-o superstiție a spaniolilor, că dacă o vor pierde din vedere, vânturile eterne îi vor duce în apele fără sfârșit, de unde nu există întoarcere. Aici, trecând printre capuri și promontorii sinuoase, bancuri de nisip și recife, mergând împotriva vântului continuu din față, uneori zile și săptămâni întregi pline de calm, vapoarele din diferite provincii, în multe cazuri, au avut parte de greutăți teribile. Există o notă în anumite colecții cu dezastre nautice, despre unul dintre aceste vapoare, care, începând o călătorie a cărei durată a fost estimată la zece zile, a

petrecut patru luni pe mare, și într-adevăr nu a mai intrat niciodată în vreun port, căci într-un final a eșuat. Trebuie să spunem că această navă n-a întâlnit niciodată un vânt puternic, dar a fost la mâna curenților și a momentelor lor de acalmie. În mod repetat, rămasă fără provizii, a acostat într-un port, de unde a plecat iarăși. Ceața densă a acoperit-o; așa că nu a putut fi văzut locul în care se afla, și odată, când toate mâinile se ridicau vesele, anticipând ajungerea la destinație, ia te uită! vaporii se ridicau și arătau munții de la care plecaseră în călătorie. În acei vapori înșelători s-a lovit de un recif, unde a avut parte de o serie ce nenorociri, prea triste pentru a le povesti.

Juan Fernandez, navigatorul renumit, după care a fost botezată insula ce-i poartă numele, a fost cel care a pus capăt acestui șir de necazuri, aventurându-se cu curaj – la fel cum de Gama a făcut înaintea lui. A întâlnit curenți favorabili pentru a merge spre sud, și navigând spre vest, până după zona stabilită ca punct terminus al călătoriei, a atins coasta fără dificultate; această rută, deși ocolitoare, s-a dovedit a fi mult mai rapidă decât cea directă. A urmat această rută și aproximativ în anul 1670, Insulele Vrăjite și restul arhipelagului, cum sunt ele numite, au fost descoperite. Deși nu știu dacă vreuna dintre ele era locuită, ar fi corect să afirmăm că sunt pustii din vremuri imemorabile. Dar să revenim la Rodondo.

Spre sud față de turnul nostru se întinde Polinezia, la sute de leghe distanță; dar drept spre vest, mergând pe linia formată de această paralelă, niciun uscat nu se ridică, iar barca ta este dusă spre Kingsmills, într-o călătorie pe mare de să spunem, cinci mii de mile.

Având astfel un punct de referință – Rodondo fiind singurul reper – am stabilit locul unde ne aflăm pe mare, hai să ne referim la locuri nu atât de îndepărtate. Priviți întunecatele și pârjolitele Insule Vrăjite. Cel mai apropiat promontoriu face parte din Albemarle, cea mai mare insulă din arhipelag, având cam șaiszeci de mile sau mai mult în

lungime, și cincisprezece în lățime. Ai văzut vreodată Ecuatorul? Ai trecut vreodată peste el? Ei bine, acel promontoriu în formă de crater, cu lavă galbenă, este tăiat de Ecuator exact cum un cuțit taie drept prin centrul unei plăcinte de dovleac. Dacă ai putea privi atât de departe, până pe o parte a aceluiași promontoriu, peste acel obstacol, vei putea vedea insula Narborough, cel mai înalt ținut din arhipelag; nu are niciun fel de pământ; pare a fi lavă de sus și până jos; încadrată de peșteri negre ca furnalul; țărnul său metalic sună sub picioare ca o placă de fier; vulcanii săi centrali sunt grupați ca un horn gigantic.

Narborough și Albemarle sunt vecine, după un model destul de ciudat. O diagramă familiară va ilustra această vecinătate ciudată:

I

Trasați o linie acolo unde se îmbină litera de mai sus. Brațul de sus este Narborough, iar ce rămâne este Albemarle. Insula vulcanică Narborough se află între cele două brațe negre ale lui Albemarle, la fel ca limba roșiatică a unui lup în gura sa deschisă.

Dacă doriți să știți populația din Albemarle, vă voi spune, în cifre rotunde, statisticile, în concordanță cu cele mai de încredere estimări făcute despre acest loc: oameni, niciunul, furnicari, număr necunoscut. Mizantropi, număr necunoscut. Șopârle, 500.000. Șerpi, 500.000. Păianjeni, 10.000.000. Salamandre, nu se știe numărul. Diavoli, suficienți. Asta face un total de 11.000.000, plus nenumărate alte fiare, furnicari, mizantropi și salamandre.

Albemarle deschide gura spre locul unde apune soarele. Fălcile sale deschise formează un golf mareț, pe care Narborough, limba sa, îl împarte în două, unul dintre ele fiind numit Golful Weather, celălalt Golful Lee; în timp ce promontoriile vulcanice, care încheie coastele, sunt numite Capul Sud și Capul Nord. Am menționat acest lucru deoarece aceste golfuri sunt renumite în analele pescuitorilor de cașaloți. Balenele vin aici în anumite

perioade pentru a naște. Când vapoarele au ajuns aici pentru prima oară, așa mi s-a spus, obișnuiau să blocheze intrarea în Golful Lee. Bărcile lor au mers în jurul Golfului Weather, trecând prin Canalul Narborough.

A doua zi după ce am pescuit la baza acestui Turn Rotund, am avut parte de un vânt bun. Îndreptându-ne spre capul nordic căci doream să ajungem lângă promontoriul dinspre nord, dintr-odată a apărut în fața noastră o flotă de treizeci de corăbii, toate mergând împotriva vântului, ca un escadron. O perspectivă cum nu s-a mai văzut. Cea mai plăcută apariție a unei flote. Cele treizeci de carlingi făceau un zgomot ca treizeci de harpe, și arătau asemenea, lăsând în apa mării dăre paralele. Dar s-au dovedit a fi prea mulți vânători pentru un asemenea vânat. Flota s-a despărțit și au mers în direcții diferite, ieșind din raza vizuală, lăsându-mi corabia mea și doi domni dichisiți din Londra. Aceștia din urmă, văzând că nu au noroc, au plecat și ei; și Golful Lee, cu toate dependențele sale, și fără rival, a rămas în sarcina noastră.

Câteodată - nu mereu, ca în alte părți ale arhipelagului - un curent puternic trece chiar prin dreptul deschiderii lui. Astfel, cu toate pânzele ridicate, îți stabilești cu atenție ținta. Cât de des, stând în picioare la capul trinchetului, spre răsărit, cu prora îndreptată între aceste insule, nu m-am uitat spre țărmul format de lavă, pe care nu curgeau șiroaie de apă proaspătă, ci torente de lavă fierbinte.

Pe când vasul își continuă drumul, Narborough își arată țărmurile stâncoase și întunecate, ridicate cam la cinci sau șase sute de picioare, înălțime la care se ascunde în norii grei, a căror margine este atât de clar definită pe stânci, de parcă ar fi limbile de zăpadă în Anzi. Se întâmplă ceva cumplit în acea întunecime. Demoni de foc se zvârcolesc, și, din când în când, iradiază în noapte cu o lumină spectrală pe multe mile de jur-împrejur, dar fără alte semne; sau anunță din senin prin zguduiri teribile

întreaga tragedie a erupției vulcanice. Cu cât e mai întunecoasă ziua, cu atât mai mult vei căuta lumina noaptea. Deseori, pescarii de balene au ajuns în apropierea acestui munte în flăcări, când acesta strălucește ca o sală de bal. Sau, mai degrabă, fabrică de sticlă ai putea numi Insula Narborough, cu hornurile sale vulcanice înalte.

De aici, de unde stăm, pe Rodondo, nu putem vedea celelalte insule, dar este un loc bun de unde putem arăta încotro se întind. De acolo, spre E-N-E, se vede o creastă întunecată. Este Insula Abington, una dintre cele mai nordice dintre ele; singuratică, îndepărtată, și golașă, pare a fi teritoriul nimănui, văzut de pe coasta noastră nordică. Nu cred că există doi oameni care să fi pus piciorul în acel lor. Până acum, în ceea ce privește Insula Abington, Adam și miliardele sale de urmași nu au fost create.

Mai la sud de Abington, și destul de ascunsă de creasta de pe Albemarle, se află Insula James, numită astfel de bucanierii timpurii, după nenorocosul Stuart, Duce de York. Observați că, exceptând insulele prezentate aici, și care au primit numele unor amirali faimoși, Encantadas au fost prima dată botezate de spanioli; dar aceste nume spaniole au fost înlocuite pe hărțile englezești de numele date de bucanieri, care, la mijlocul secolului al șaptesprezecelea, le-au numit după nobilii și regii englezi. Despre acești corsari loiali și despre lucrurile care au dus la asocierea numelor lor cu Encantadas, vom mai auzi. Și asta nu în legătură cu un lucru minor; căci între Insula James și Albemarle se întinde o insuliță fantastică, cunoscută ciudat ca „Insula Vrăjită a lui Cowley”. Numele i-a fost dat de bucanieri, prima dată când au ajuns aici. În cărțile despre călătoriile pe aceste meleaguri, se spune: „Capriciile mele m-au făcut să o numesc Insula Vrăjită Cowley, căci, deoarece am văzut-o de mai multe ori, ne-a apărut în atât de multe forme, diferite; uneori ca ruinele unei fortificații, altă dată, ca un oraș măreț” etc. Nu e de mirare, căci, în cazul Encantadas, se întâlnesc tot soiul de

iluzii optice și miraje.

Faptul că de numele lui Cowley se leagă această insulă aflată într-o continuă transformare sugerează posibilitatea ca ea să-i fi insuflat o stare meditativă cu privire la el însuși. Cel puțin, dar nu e imposibil, dacă ar fi fost rudă cu gânditorul și autocriticul poet Cowley, care a trăit în această perioadă, ideea ar putea părea neîntemeiată; căci acest lucru care este menționat în denumirea insulei este întâlnit atât la poeți, cât și la pirați.

Mai spre sud de Insula James se află Insulele Jervis, Duncan, Grossman, Brattle, Wood, Chatham, și multe alte insulițe, în cea mai mare parte un arhipelag arid, fără locuitori, istorie, și nicio speranță pentru așa ceva în viitor. Dar nu departe de acestea sunt insulele mai importante – Barrington, Charles, Norfolk și Hood. Capitolele următoare vor prezenta aceste teritorii și importanța lor.

A CINCEA SHIȚĂ. FREGATA, ȘI VAPORUL PORNI
„Privind în depărtările oceanului.

Se vede o barcă împodobită

Un vapor cu pânzele frumos împodobite.

Și cu un steag în vârful catargului.

Prin oceane își face drum”.

Înainte de a părăsi Rodondo, nu ar trebui să uităm că în 1813, fregata americană Essex, condusă de căpitanul David Porter, a fost cât pe ce să-și lase rămășițele aici. Stând liniștit într-o dimineață, un curent puternic l-a dus cu viteză spre stâncă, a văzut o ambarcațiune ciudată, care – neținând seama de pretinsele farmece ale acelei zone – părea să se clatine sub un vânt violent, în timp ce fregata stă fără viață, ca și cum ar fi vrăjită. Dar a bătut un vânt ușor, iar toate pânzele fregatei au fost ridicate pentru a porni în urmărirea dușmanului, după cum se presupunea – că era o balenieră englezească – dar viteza curentului era atât de mare, încât curând a fost pierdut din vedere; și, într-un final, Essex, în ciuda ancorelor sale, a fost dusă atât de mult sub stâncile lovite de spuma mării de pe Rodondo

încât, pentru o vreme, totul a părut pierdut. Cu toate acestea, o briză a salvat-o în ultima clipă, deși salvarea a venit într-un moment atât de critic, încât părea aproape miraculoasă.

Salvându-se astfel de la distrugere, se folosi de această ocazie pentru a distruge cealaltă corabie, pe cât posibil. Reîncepu urmărirea, în direcția în care dispăruse vasul străin, pe care îl văzu a doua zi dimineață. Acesta a arborat culorile americane și păstră distanța față de Essex. A urmat o perioadă de acalmie; când, încă încrezător în faptul că vasul străin era englez, Porter trimise un cutter, nu pentru a urca la bordul dușmanului, ci pentru a trimite înapoi bărcile care îl remorcau. Acesta a avut succes. Cuterele au fost apoi trimise pentru a-l captura; vasul străin arbora acum culorile engleze în loc de cele americane. Dar, când bărcile fregatei au ajuns la mică distanță de ținta lor, o altă pală de vânt s-a abătut asupra-le; vasul străin, cu toate pânzele sus, a plecat spre vest și, în noaptea următoare, a fost dus în derivă spre Essex, care, în acest timp, a stat perfect nemișcat.

Această ambarcațiune enigmatică - americană dimineața, englezească seara - cu pânzele umflate de vânt - nu a mai fost văzut niciodată. Un vapor vrăjit, fără îndoială. Sau cel puțin, așa au jurat marinarii.

Traectoria lui Essex în Pacific în timpul războiului din 1812, este, probabil, cea mai ciudată și mai neliniștită din istoria navală a Americii. A capturat cele mai îndepărtate ambarcațiuni; a vizitat cele mai îndepărtate mări și insule; a zăbovit îndelung în vecinătatea fascinantă a arhipelagului vrăjit; ca, până la urmă, să renunțe la vânătoarea de fantome a doua fregate engleze în portul Valparaiso. A fost amintită aici pentru același motiv pentru care au fost menționați și bucanierii; deoarece, ca și ei, au călătorit mult printre insule, au vânat țestoase pe țărmurile lor și le-au explorat; pentru aceste motive și pentru multe altele, Essex este în mod special asociată cu

Encantadas.

Aici ar trebui să spunem că există trei martori oculari demni de luat în seamă, care merită să fie menționați în legătură cu Insulele Vrăjite: - Cowley, piratul (1684); Colnet, exploratorul zonelor unde trăiesc balenele (1798); Porter, căpitanul de post (1813). Alții, în afara acestora, nu sunt de luat în seamă, spusele lor fiind doar niște referiri inutile din partea câtorva călători aflați în trecere sau a celor ce povestesc ce au auzit.

A ȘASEA SCHIȚĂ. INSULA BARRINGTON ȘI BUCANIERII.

„Să ne supunem cu dispreț.

De parcă am fi copiii pământului întreg.

Să împărțim moștenirea tatălui nostru.

Să ne luăm porțiile de ambrozie Pe care puțini le cunosc”.

„Stăpâni ai lumii, vom rătăci liberi.

Necontrolați de nimeni”.

„Ce vitejește trăim, ce vesel, cât de aproape de ereditate, fără teamă, fără probleme!”

Cu aproape două secole în urmă, Insula Barrington era sediul faimoasei grupări *bucaniere* din Indiile de Vest care, atunci când a fost expulzată din apele Cubei, trecând prin Istmul Darien, a distrus acea parte din Pacific care aparținea coloniilor spaniole, și, cu regularitatea poștei moderne, deturnau comoara regală - vasele care merg între Manilla și Acapulco. După truda războaielor piraterești, veneau aici să se roage, se bucurau de libertate, își numărau agoniseala și își măsurau dibăcia în mânuirea bețelor lungi ca niște săbii de Toledo.

Ca o ascunzătoare sigură, de negăsit, niciun loc în aceste zile nu ar fi putut fi mai potrivit. În centrul unei mări vaste și tăcute, dar foarte puțin umblate - înconjurată de insule, al căror aspect inospitalier ar putea să îl gonească pe navigatorul ajuns aici din întâmplare - și totuși la o distanță de câteva zile de navigare de țările

bogate pe care le prădau – bucanierii care au scăpat cu bine au găsit aici acea liniște pe care le-a fost refuzată în fiecare port civilizat din acea parte a lumii. Aici, acești bătrâni jefuitori s-au retras din calea tuturor răutăților după o bătaie cu dușmanii lor răzbunători sau după o goană cu o pradă de aur. Dar acesta nu era doar un port sigur și un lăcaș de tihnă, ci era un loc minunat pentru multe alte lucruri, în avantajul lor.

Insula Barrington este, în mute privințe, singura potrivită pentru repararea carenei, reechipării, reîmprospătării, și alte nevoi ale marinarilor. Nu numai că are apă potabilă și locuri unde se poate arunca ancora, adăpostite de vânturi de înălțimile lui Albemarle, dar este cea mai puțin aridă insulă din arhipelag. Testoase bune de mâncat, copaci pentru combustibil, iarbă înaltă, bună pentru a face un culcuș, se găsesc din abundență, cărările sunt deja făcute de natură, și ai parte și de ceva peisaje plăcute privirii. Într-adevăr, deși prin localizare aparține arhipelagului Vrăjit, Insula Barrington este diferită de vecinele sale, și nu pare înrudită cu ele.

„Am acostat odată pe partea ei vestică”, a spus un călător sentimental cu multă vreme înainte, acolo unde se vede contrafortul din Albemarle. Am mers pe sub ramurile copacilor – nu foarte înalți, nu erau nici palmieri sau portocali, sau piersici, pentru a ne înțelege – dar, după atâtea călătorii pe mare, a fost plăcut să merg pe sub ei, deși nu aveau fructe. Și aici, în locurile calme, în poieni și pe vârfurile umbrite ale povârnișurilor liniștite – ce credeți că am văzut? Scaune care ar fi putut servi brahmanilor și președinților consiliilor de pace. Ruine străvechi care odată au fost locuri de stat simetrice de piatră și acoperite cu iarbă, purtau semnul vârstei și al artificialității și erau, fără îndoială, făcute de bucanieri. Una era o canapea lungă, cu spătar și brațe, o sofa pe care îi plăcea poetului Gray să stea, cu cartea sa de Crebillon³.

„Deși câteodată au rămas cu lunile și au folosit acest

loc ca depozit pentru vergi, vele și butoaie de rezervă, totuși este destul de puțin probabil ca bucanierii să-și fi ridicat colibe pe insulă. Nu au ajuns niciodată aici, ci doar rămășițele vaselor lor, și probabil că au dormit la bord. Am menționat acest aspect deoarece nu pot să nu mă gândesc că este greu să li se atribuie construirea acestor scaune romantice din alte motive decât caracterul pașnic și înfrățirea cu natura. Că bucanierii au comis cele mai mari atrocități este foarte adevărat – că unii dintre ei au tăiat multe capete, nu poate fi negat; dar știm că printre ei se găsea și un Dampier, un Wafer și un Cowley și alții asemenea lor, cărora nu li se poate imputa decât norocul teribil – pe care persecuția sau necazurile, sau greșelile de neiertat i-au izgonit din societatea creștină să caute melancolia solitudinii sau a aventurilor vinovate pe mare. Oricum, cât timp vor rămâne aceste ruine de pe Barrington, aceste monumente singulare sunt dovada că nu toți bucanierii erau niște monștri neliniștiți.

„Dar pe când hoinăream pe insulă, nu a durat mult până am descoperit alte dovezi ale acestor lucruri, care, fără îndoială, au aparținut piraților. Dacă aș fi găsit doar vele învechite sau inele ruginite, m-aș fi gândit la tâmplarii și dogarii de pe vapor. Dar am găsit hangere și pumnale ruginite, care, fără îndoială, se înfipseseră între coastele spaniolilor cu ceva vreme în urmă. Acestea erau semne ale crimei și jafului; petrecăreții și-au lăsat și ei amprenta. Amestecate cu scoici, fragmente de sticle sparte erau aruncate ici-colo, pe plajă. Semănau cu sticlele folosite pe coasta spaniolă în prezent pentru vinul și alcoolul Pisco din acel ținut.

„Cu o bucată ruginită dintr-un pumnal într-o mână și o bucată dintr-o sticlă de vin în alta, m-am așezat pe o sofa verde în ruine despre care am vorbit, și m-am cufundat pentru multă vreme în gânduri cu privire la acești bucanieri. Ar fi posibil ca într-o zi să ucidă și să jefuiască, în alta să chefuiască, și apoi să se transforme în filosofi

care meditează, poeți rurali și constructori de scaune? Nu era imposibil, până la urmă. Gândiți-vă la oscilațiile unui om. Căci, oricât de ciudat ar putea părea, trebuie și eu să nutresc gânduri caritabile; și anume, că printre acești aventurieri se află și unele suflete manierate, prietenoase, capabile de calm autentic și adevărate virtuți”.

A ȘAPTEA SCHIȚĂ. INSULA CHARLES ȘI CÂINII
REGELUI – *Cu un strigăt cumplit.*

*O mie de ticăloși se adunară în jurul său Din stâncile
și peșterile din apropiere;*

Câțiva nefericiți, zdrențăroși, neciopliți și diformi;

Toți sub amenințarea morții, toți înarmați;

Unii cu bâte, alții cu sulite lungi.

Unii cu cuțite ruginite, alții cu stinghii de fier.

La sud de Barrington se află Insula Charles. Pe aici circulă o poveste pe care am aflat-o cu mult timp în urmă de la un marinar, învățat cu traiul în alte locuri.

În timpul revoltei de succes a provinciilor spaniole împotriva Vechii Spanii, a luptat de partea lui Perú un anumit aventurier Creole din Cuba, care, pentru curajul său, a fost avansat la un rang înalt în armată. Când s-a sfârșit războiul, Perú s-a găsit, ca numeroși bărbați, liber și destul de independent, dar cu puține resurse. Cu alte cuvinte, Perú nu avea cu ce să își plătească trupele. Dar Creole – i-am uitat numele – s-a oferit voluntar să fie plătit în pământuri. Așa că i-au spus că și-ar putea alege Insulele Vrajite, care erau pe atunci, ca și acum, teritoriu peruan. Soldatul s-a imbarcat imediat, a pornit într-acolo, a explorat arhipelagul, s-a întors la Callao, și le spune că dorește să primească în proprietate Insula Charles. Mai mult, acest act trebuie să stipuleze că de acum înainte Insula Charles nu este doar proprietatea lui Creole, ci iese pentru totdeauna din custodia lui Perú, chiar și atunci când acesta aparținea Spaniei. Pe scurt, acest aventurier s-a asigurat că va fi Conducătorul Suprem al Insulei, unul dintre cei puternici de pe pământ. [A]

[NOTA DE SUBSOL A: Americanii de origine spaniolă aveau obiceiul de a dăruí insule celor merituoşi. Navigatorul Juan Fernandez a primit un act de proprietate pentru această insulă, care îi poartă numele. Pentru câţiva ani, a trăit aici, înainte de sosirea lui Selkirk⁴. Se presupune, că acesta a devenit foarte trist în timp ce locuia aici şi după un timp s-a întors pe continent şi a devenit un frizer foarte guraliv în oraşul Lima.]

A trimis apoi o proclamaţie prin care invita cetăţenii să vină în regatul său încă nepopulat. Aproximativ optzeci de suflete, bărbaţi şi femei, au răspuns chemării; după ce li s-au dat tot ce era necesar, plus diferite feluri de unelte, nişte vite şi capre, s-au îmbarcat spre tărâmul promis; ultimul care s-a urcat la bord, înainte de a pleca vaporul, a fost însuşi Creole, însoţit, ciudat, de o haită mare de câini feroce, dresaţi. Aceştia, după cum s-a văzut, au refuzat să stea alături de emigranţi şi au rămas grupaţi în jurul stăpânului lor pe puntea de sus, aruncând priviri dispreţuitoare spre puntea inferioară; la fel cum, soldaţii unei garnizoane îi privesc pe locuitorii unui oraş cucerit – pe care trebuie să îi supravegheze.

Acum, Insula Charles nu numai că seamănă cu Insula Barrington în privinţa faptului că este mult mai locuibilă decât alte locuri ale arhipelagului, dar este de două ori mai mare decât Barrington, să spunem că are patruzeci-cincizeci de mii de jur-împrejur.

Debarcat în siguranţă într-un final, echipajul, sub conducerea domnitorului şi protectorului lor a început aici să construiască capitala. Lucrările au avansat rapid, au construit ziduri de piatră şi podele de lava, frumos acoperit cu cenuşă. Pe ultimele dealuri aride îşi pasc vitele, în timp ce caprele, aventuriere prin firea lor, explorează interiorul insulei pentru a găsi zonele cu iarbă înaltă. Între timp, abundenţa de peşti şi ţestoase suplinesc celelalte nevoi.

Incidentele în aceste aşezări primitive au fost accentuate de caracterul deosebit de obraznic al multora

dintre drumeți. Maiestatea sa a fost obligată să proclame legea marțială, și chiar a vânat și împușcat cu mâna sa câțiva beligeranți, care, cu intenții dubioase, și-au făcut tabăra fără a avea permisiunea în interiorul insulei, de unde au ieșit în toiul nopții tiptil și au venit în preajma palatului de lavă. Totuși trebuie să remarcăm că, înainte de aceste întâmplări au fost aleși oameni de încredere pentru a face parte din grupul de paznici, acesta fiind subordonat haitei de câini. Dar ne-am putea imagina situația existentă în această națiune nefericită, din cauza faptului că toți cei care nu făceau parte din garda personală erau considerați intriganți și trădători. În cele din urmă pedeapsa cu moartea a fost abolită tacit, din cauza gândului că peste scurt timp regele Nimrod nu va mai avea pe cine să conducă. Oamenii care făceau parte din garda de corp au fost lăsați la vatră și puși să cultive cartofi; armata este acum formată doar din regimente de câini. Acestea, după câte am auzit, sunt extrem de feroce, deși își ascultă stăpânii, datorită unui dresaj sever. Înarmat până în dinți, Creole merge acum cu alaiul său, înconjurat de armata sa canină, ale cărei lătrături cumplite se dovedesc la fel de utile ca baionetele în calmarea revoltelor.

Dar creșterea numărului de locuitori de pe insulă, din păcate scăzut din cauza sistemului de justiție, și neavând legătură cu căsătoria, începu să-l preocupe, căci era neîncrezător. Cumva, populația trebuia să crească. Acum, datorită faptului că avea apă potabilă, Insula Charles era în această perioadă vizitată din când în când de baleniere străine. Pe acestea Maiestatea Sa le obliga să plătească o taxă portuară, sporindu-și astfel veniturile. Dar acum avea alte planuri. Cu perfidie, din când în când, îi convinge pe anumiți navigatori să-și părăsească navele, și să se înroleze sub comanda sa. De îndată ce se constată lipsa lor, căpitani cer permisiunea să meargă și să-i prindă. Dar Maiestatea Sa îi ascunde întâi bine, apoi permite să fie

căutați. În consecință, delincvenții nu sunt niciodată găsiți, iar navele pleacă fără ei.

Astfel, prin acțiunile acestui rege abil, națiunile străine au rămas fără locuitori, în timp ce poporul lui s-a înmulțit. El însuși îi proteja pe acești străini renegați. Dar vai! pentru planul ambițios al celor ce conduc și vai! pentru vanitatea gloriei. La fel s-a întâmplat și cu pretorienii stabiliți în statul roman, la fel de neinspirat deveniți preferații împăraților. Jigniți și învinși, chiar și acești marinari nelegiuți, cu restul gărzilor de corp și cu toată plebea, au izbucnit într-o teribilă revoltă și și-au sfidat stăpânul. A mers spre ei împreună cu toți câinii săi. O bătălie cumplită a avut loc pe plajă. A durat trei ore, câinii s-au luptat cu îndârjire, dar navigatorii nu doreau decât victoria. Trei oameni și treisprezece câini au murit acolo, au fost mulți răniți din ambele tabere, iar regele a fost obligat să fugă, împreună cu ce a mai rămas din regimentul său canin. Inamicul l-a urmărit, gonindu-i pe câini și pe stăpânul lor cu pietre până în sălbăticia din interiorul insulei. Victorioși, aceștia s-au întors în satul de pe țărm și au proclamat Republica. Oamenii morți au fost îngropați cu onoruri, iar corpurile câinilor au fost aruncate în mare. Într-un final, forțat de suferință, fugarul Creole a coborât de pe dealuri și a cerut pace. Dar rebelii au refuzat orice altceva, în afară de surghiunul necondiționat. Astfel, următorul vas care a sosit l-a dus pe fostul rege în Perú.

Istoria regelui Insulei Charles ne prezintă o altă ilustrare a dificultății colonizării insulelor sterpe cu pelerini lipsiți de scrupule.

Fără îndoială, pentru multă vreme, regele exilat, rămase gânditor în Perú, care îi oferise un loc sigur de retragere din fața necazurilor sale, urmări fiecare sosire din Encantadas, pentru a afla vești despre căderea Republicii, pedepsirea rebelilor și mai ales chemarea sa pentru a conduce din nou. Fără îndoială, el considera Republica un experiment mizerabil, care va exploda în

curând. Dar nu, insurgenții formaseră o confederație democratică, dar care nu era nici grecească, nici romană, nici americană. Nu, nu era o democrație, ci un permanent dezmăț, care excela în a nu respecta nicio lege. Dezertorii au fost ispitiți, iar rândurile lor au fost îngroșate cu neisprăviții de pe fiecare vapor care sosea pe țărmul lor. Insula Charles a fost proclamată azilul oprimaților din marină. Fiecare fugar bătrân era desemnat martir pentru libertate și era declarat imediat cetățean zdrențaros al națiunii universale. Degeaba căpitanii acelor vapoare încercau să-i aducă înapoi. Noii lor compatrioți erau gata să le dea orice în numele lor. Au avut câteva tunuri, dar pumnii lor nu au făcut față. Așa că până la urmă nicio altă ambarcațiune al cărei echipaj cunoștea caracterul acelei țări nu îndrăznea să mai acosteze aici, oricâtă nevoie ar fi avut de provizii noi. A devenit Anathema - un loc al tuturor celor disperați care, în numele libertății, au făcut tot ce au dorit. Numărul lor a fluctuat în permanență. Marinarii părăseau navele lor, pe alte insule, sau plecau pe mare în bărci, căutau Insula Charles, pe care o considerau un refugiu sigur; în acest timp, sătui de viața pe insulă, mulți dintre ei traversau apele către insulele vecine, și acolo, spunând că sunt marinari naufragiați, reușeau deseori să ajungă la bordul vapoarelor ce mergeau spre coasta Spaniei, și, stârnind compasiunea acestora, îi făceau să acosteze aici.

Într-o noapte călduroasă, în timpul primei mele vizite în arhipelag, vasul nostru plutea în tăcere, când cineva de la prova a strigat „Lumină la orizont!” Am privit și am văzut o rază ce răzbătea de pe acest tărâm obscur. Cel deal treilea matelot care ne însoțea nu era familiarizat cu această parte a lumii. Merse la căpitan și îl întrebă „Domnule, să trimit o barcă? Aceștia ar trebui să fie naufragiați”.

Căpitanul a râs destul de fioros, în timp ce, întorcându-și pumnii spre rază, înjură și a spus - „Nu, nu,

ticăloșilor, nu veți putea atrage vreuna dintre bărcile mele la țărm în această noapte binecuvântată. Faceți bine voi, hoților - să aprindeți acolo o lumină ca pe un țărm periculos. Nu-i tentează pe cei isteți să meargă la țărm și să vadă despre ce este vorba, dar îi face să stea la distanță de aceste țărmuri - aceasta este Insula Charles; adunați-vă puterile, domnule ofițer, și îndepărtați-vă de această lumină”.

A OPTA SCHIȚĂ. INSULA NORFOLK ȘI VĂDUVA CHOLA

*„Într-un final, o insulă au zărit.
O femeie atrăgătoare stătea pe țărm
Care, cu tristețe mare
Părea să-și plângă nenorocul;
Și cu voce tare striga După ajutor”.*
*„Ochii săi erau negru ca cerul nopții.
Gâtul său alb, ca zăpada proaspătă.
Obrajii săi erau roșii ca lumina dimineții;
Acum zace rece, în pământul acesta.
Dragul meu a murit.
Iar patul morții sale este Sub un cactus”.*

*„Pentru fiecare moment de singurătate Voi vărsa o
lacrimă;*

*Iubit până când viața s-a sfârșit.
Și jelit până în ultima clipă a vieții”.*

Departate spre nord de Insula Charles, retrasă față de celelalte, se găsește Insula Norfolk; și, oricât ar putea părea de insignifiantă pentru majoritatea călătorilor, pentru mine, prin simpatie, această insulă singuratică a devenit un loc sacru prin cele mai ciudate încercări ale umanității.

Era prima mea vizită în Encantadas. Două zile le-am petrecut la țărm, vânând țestoase. Nu era destul timp să prindem mai multe; astfel că în cea de-a treia după-amiază am desfășurat velele. Tocmai ne pregăteam să ne

întoarcem, ancora era încă lăsată și se legăna nevăzută sub valuri, în timp ce ambarcațiunea se întorcea pentru a lăsa insula în urmă, când marinarul de lângă mine se opri dintr-odată și îmi atrase atenția asupra unui lucru care se mișca pe mal, dar nu pe plajă, ci cumva mai departe, fluturând înspre noi de pe înălțimi.

În ceea ce privește continuarea acestei povestioare, vom vedea cum un obiect atât de mic nu a fost observat de oamenii de la bord, dar a atras totuși atenția companionului meu care manevra cabestanul. Restul echipajului, inclusiv eu, pur și simplu am rămas locului nemișcați, la locul nostru de la cârmă, unde, spre surprinderea noastră, la întoarcerea vinciului greoi, tovarășul meu a sărit în vârful lui și a privit spre malul de care ne îndepărtam încet. Aflându-se mai sus decât ceilalți, a reușit să vadă acel obiect, altfel imperceptibil; iar această ridicare a privirii s-a datorat avântului pe care îl avea; și iarăși - căci adevărul trebuie spus - un strop de Pisco peruan, ca răsplată pentru bunătatea arătată, pe care i-a oferit-o în secret în acea dimineață bucătarul nostru mulatru. Acum, cu siguranță, Pisco face destul de mult rău în lume; cu toate acestea, în cazul de față, a fost mijlocul, deși indirect, prin care a fost salvată o ființă de la soarta sa cumplită - nu ar trebui să fim de acord cu faptul că uneori Pisco face mult bine?

Privind peste ape, în direcția pe care mi-o indica, am văzut ceva alb atârnat pe o stâncă de pe insulă, poate chiar la o milă depărtare.

— E o pasăre, o pasăre cu aripi albe; probabil că - nu; este - este o batistă!

— Ah, o batistă! strigă tovarășul meu, și cu un urlat mai puternic, îl preveni pe căpitan.

Repede - ca și cum ar fi pregătit o armă de foc - ocheanul fu îndreptat de pe cea mai înaltă platformă de pe catarg spre țărm; acolo fu văzută o siluetă umană, stând pe o stâncă din interiorul insulei, semnalizându-ne cu ceea ce

părea a fi o batistă.

Căpitanul nostru era un prompt, bun. Lăsă în grabă ocheanul și alergă, ordonând să fie lăsată ancora; puse mâna pe o barcă și o coborî.

În jumătate de oră, barca se întoarse. Au plecat șase și s-au întors șapte; al șaptelea pasager era o femeie.

Nu este vorba de cruzime, dar îmi doresc să pot desena asta cu creioane colorate; căci vederea acestei femei era impresionantă; iar creioanele colorate, cu tușele lor palide și melancolice, ar putea descrie imaginea jalnică a văduvei Chola.

Ne spuse curând povestea sa, și, deși limba în care vorbea era ciudată, a fost repede înțeleasă; căci căpitanul nostru, după mult negoț pe coasta chiliană, vorbea bine spaniola. O Cholo, sau o femeie pe jumătate indiană din Payta, Perú, în urmă cu trei ani, alături de proaspătul său soț Felipe, de viță castiliană pură, și de singurul său frate indian, Truxill, Hunilla se îmbarcaseră de pe continent pe o balenieră franceză, aflată sub comanda unui om vesel; aceasta urma să treacă prin vecinătatea Insulelor Vrăjite. Scopul lor era să obțină ulei de țestoasă, un lichid care este prețuit oriunde pentru puritatea și finețea sa; și este bine cunoscut de-a lungul acestei părți a coastei Pacificului. Cu un cufăr cu haine, unelte, ustensile de gătit, un aparat rudimentar pentru extragerea uleiului și niște cutii de biscuiți, și multe alte lucruri, fără a-i uita pe cei doi câței fideli ai săi, pe care toți Cholo îi îndrăgesc, Hunilla și însoțitorii ei au debarcat în siguranță în locul pe care și-l aleseseră; francezul, conform contractului semnat înainte de a pleca în călătorie, s-a angajat să îi ia la întoarcerea din călătoria de patru luni pe care o făcea în mărele vestice; interval suficient pentru ca cei trei aventurieri să își ducă la bun sfârșit scopurile.

Pe plaja pustie a insulei l-au plătit în argint pentru că i-a dus până acolo, străinul acceptând să îi transporte până acolo doar cu această condiție; dorea astfel să se asigure

că promisiunea va fi îndeplinită. Felipe s-a străduit din greu să amâne această plată până la întoarcerea vasului. Dar degeaba. Ei credeau că aveau garanția bunei credințe a francezului. Aranjaseră ca cheltuielile pentru întoarcerea acasă să nu fie plătite în argint, ci în țestoase; o sută de țestoase gata capturate urmau să ajungă la căpitan. Pe acestea cei trei intenționau să le prindă după ce își făceau treaba, cu puțin înainte de data la care urma să se întoarcă francezul; și fără îndoială că își făcuseră deja un plan, că în acele o sută de țestoase – care deocamdată erau undeva prin interiorul insulei – aveau o sută de ostatici. Suficient: vasul a plecat; cei trei au rămas pe țărm și, privind spre el, au răspuns cântecului ce răsună din piepturile echipajului; și înainte de căderea serii, vasul francez s-a depărtat, iar catargele lui care se vedeau acum ca niște linii subțiri, au dispărut repede din fața Hunillei.

Străinul promisese cu veselie că se va întoarce, și jurase acest lucru; dar jurămintele, ca și ancorele, țin la fel de mult; nimic altceva nu stăruie mai mult pe pământul schimbător decât promisiunile nerespectate, făcute la veselie. Vânturi potrivnice, hachițele minții sale instabile sau naufragiul și moartea rapidă în valurile oceanului; oricare ar fi fost cauza, străinul cel vesel n-a mai fost văzut niciodată.

Cu toate acestea, oricât de cumplită ar fi fost năpasta care îi lovise, bănuielile nu le-au tulburat gândurile și și-au îndreptat acum atenția către problema care îi adusese acolo. Ba mai mult, destinul grăbit, venind ca un hoț în toiul nopții, a făcut ca, după șapte săptămâni, doi dintre ei să scape de toate grijile de pe pământ sau de pe mare. Au renunțat la a mai privi cu teamă sau speranță spre orizont; și-au îndreptat gândurile spre viitor. Prin muncă grea sub soarele arzător, Felipe și Truxill au adus la coliba lor multe zeci de țestoase, din care au extras uleiul, după care, îmbărbătați de succesul lor, și pentru a se răsplăti pentru munca grea depusă, au construit în grabă un catamaran,

sau o plută indiană, folosită pe teritoriul spaniol, și au plecat veseli la pescuit, de-a lungul unui recif cu multe caverne, mergând paralel cu țărmul, la o milă distanță de acesta. Din cauza unor legături slabe ale plutei sau a veseliei exagerate, (căci, deși nu puteau fi auzit, din gesturile lor părea că au cântat tot timpul), au ajuns în ape adânci, unde catamaranul prost construit, a cedat și s-a făcut bucăți; când au fost izbiți și striviți printre buștenii rupești și dinții ascuțiți ai recifului, amândoi aventurierii au pierit în fața ochilor Hunillei.

S-au înecat, în fața sa. Adevărata suferință a acestei întâmplări se derulă în fața privirilor ei ca o tragedie jucată pe o scenă. Ea stătea sub bolta unei pădurici dese, pe o stâncă înaltă, aflată la mică distanță de plajă. Tufișurile erau astfel așezate, încât privind spre mare, putea vedea printre ramuri ca prin grilajul unui balcon înalt. Dar în ziua despre care vorbim aici, pentru a-i putea vedea mai bine pe cei doi aventurieri pe care îi iubea atât de mult, Hunilla dăduse ramurile la o parte cu mâna și le ținea astfel. Formau astfel un fel de ramă, prin care marea albastră și nemărginită se vedea ca un tablou pictat.

Și acolo, pictorul invizibil desenase în fața ochilor săi cum valurile au întors și au desfăcut pluta, rupând buștenii, iar cele patru brațe se vedeau luptându-se printre aceștia; au ajuns cu toții în acele ape spumoase, au plutit în derivă printre bucățile epavei; de la început și până la sfârșit, niciun sunet nu s-a auzit. Moartea, într-o imagine tăcută; un vis al ochilor; forme ce dispar, asemenea unui miraj.

Atât de repede s-a petrecut totul, ca într-o transă, la mare distanță de alcovul blestemat în care stătea, cu totul diferit de felul său de a înțelege lucrurile, încât Hunilla a rămas privind la nesfârșit, fără să ridice un deget, fără să jelească. Dar în afară de a rămâne fără grai, privind cu stupoare la acest spectacol stupid, ce altceva ar mai fi putut face? Cu jumătate de milă de mare între ei, cum ar fi

putut brațele sale fermecate să îi ajute pe cei patru nefericiți? Distanța era foarte mare. După ce se vede fulgerul, ce prost mai așteaptă să lovească trăsnetul? Corpul lui Felipe a fost adus de ape la țărm, dar pe cel al lui Truxill nu l-a mai găsit niciodată; doar pălăria sa veselă, de paie aurii – aceeași cu care îi făcuse semne – și acum, ca o ultimă atenție, o mai salută o dată. Dar corpul lui Felipe a plutit la marginea insulei, cu un braț întins. Cu fălcile încheștate de moartea haină, iubitorul soț și-a îmbrățișat soția în visele acesteia. Ah, cerule, când oamenii își păstrează credința, tu, cel care i-a creat pe cei credincioși, ți-o pierzi? Dar ei nu pot renunța la credință, când dau de necaz.

Nu este nevoie să spunem acum ce durere simțea sărmana văduvă. În timp ce ne spunea cum a fost, părea că a trecut peste acel moment, povestind pur și simplu acele întâmplări. Din cuvintele ei abia îți puteai imagina că Hunilla era ea însăși eroina poveștii sale. Dar aceste lucruri ne-au făcut să plângem. Inimile noastre erau îndurerate de necazul său.

Ne arată acoperământul sufletului ei, și ciudatele lucruri gravate pe acesta; toate erau ascunse, fără pic de mândrie. Cu toate acestea, ceva era diferit. Întinse mâna sa mică, cu pielea măslinie, spre căpitan, și spuse încet, în spaniolă: „Señor, l-am îngropat; „apoi s-a oprit, luptându-se ca și cum ar fi vrut să iasă din încolăcirea unui șarpe, și, pe un ton slugarnic, sări, repetând cu durere „L-am îngropat, viața mea, sufletul meu!”

Fără îndoială, pe jumătate inconștientă, cu mișcări automate, cu inima grea a ținut o slujbă pentru Felipe, și a înfipt o cruce grosolan făcută din două bețe uscate – nu ar fi putut avea unele verzi – la căpătâiul acelui mormânt singuratic, unde se odihnea acum liniștit, cel pe care marea agitată l-a înfrânt.

Dar sentimentul lipsei unui alt corp care ar trebui să fie îngropat, o altă cruce care ar trebui să vegheze un alt

mormânt - nefăcut încă - neliniștea și durerea pentru fratele ei negăsit, o bântuiau acum pe sărmana Hunilla. Cu mâinile sale murdare de pământul mormântului, se întoarse pe plajă încet, mergând fără țintă, privind ca vrăjită spre valurile ce veneau neîncetat. Dar acestea nu aduceau nimic altceva pentru ea în afară de un bocet, care a făcut-o să se gândească că ucigașii ar trebui să îi jelească pe cei dispăruți. Pe măsură ce trecea timpul, toate aceste lucruri îi reveneau în minte, iar convingerile puternice ale credinței sale au forțat-o să intre într-o stare de veghe similară cu cea a unui somnambul. Zi după zi, săptămână după săptămână, a pășit pe plaja plină de zgură, aruncând priviri nerăbdătoare. Cu aceeași dorință, se uita acum după cel viu și după cel mort; fratele și căpitanul; amândoi dispăruți, nu se vor întoarce niciodată. Hunilla pierduse noțiunea timpului din cauza emoțiilor ce o încercau. La fel ca pentru sărmanul Crusoe, clopotele sfinților nu au bătut vreme de săptămâni sau luni; fiecare zi a trecut la fel; niciun cocoș cântător nu a anunțat aceste zori sufocante, niciun stol de păsări acele nopți otrăvitoare. Erau sunetele obișnuite și repetate, umane, sau umanizate de înfrățirea cu omul, dar unele agitau acea liniște hipnotică - scheunatul câinilor; singura care putea acoperi acest zgomot era marea, cu sunetul său monoton; iar pentru văduvă aceasta era vocea pe care dorea să o audă cel mai mult.

Nu e de mirare că acum, când gândurile sale se îndreptau către vasul care nu se mai întorcea, speranța se lupta în sufletul său, așa că până la urmă, spuse cu disperare: „Încă nu; inima mea cea nesăbuită bate prea repede”. Așa că a încercat să aibă răbdare pentru alte câteva săptămâni.

Hunilla căuta acum să stabilească în mintea sa, cât a trecut de când a plecat vaporul; și apoi, cu aceeași precizie, cât a mai rămas. Dar s-a dovedit fi imposibil. Nu știa nici ziua, nici luna. Timpul era labirintul ei, în care

Hunilla era complet pierdută.

Și acum urmează - Împotriva dorințelor mele, urmează o pauză. Nimeni nu știe dacă natura nu cere discreție asupra anumitor lucruri secrete. Sau cel puțin, ne îndoim de faptul că putem vorbi despre asta. Dacă anumite cărți sunt declarate primejdioase și vânzarea lor este interzisă, cum de nu se întâmplă la fel cu cele care conțin lucruri despre moarte, sau cele despre visele celor senili? Cei care se vor simți ofensați de aceste cărți, nu vor putea fi martori la aceste evenimente. Evenimentele, nu cărțile, ar trebui interzise. Dar cine seamănă vânt, culege furtună; la bine sau la rău, nimeni nu poate ști. Deseori răul vine din bine, iar binele din rău.

Când Hunilla...

E cumplit să vezi cum o șopârlă aurie devorează o ființă cu blană mătăsoasă. Mai cumplit, este să vezi cum soarta crudă devorează un suflet de om, și printr-o vrajă fără nume îl lasă fără speranță. Fără să vreau, fac și eu același lucru cu inima celui care citește; căci astfel simte că nu citește degeaba.

— Vasul pleacă astăzi, chiar azi, își spuse Hunilla într-un final; aceasta îmi dă timp; cu siguranță că voi înnebuni. În ignoranța mea, am sperat și iar am sperat; acum, când știu cu siguranță, voi aștepta. Acum trăiesc și nu mă voi mai pierde în reverii. Sfântă Fecioară, ajută-mă! Trimite adierea vântului spre navă! Ah, săptămânile obositoare și lungi ce au trecut - și toate cele care urmează - mă las în voia ta!

Marinarii, prinși de furtună pe această plajă pustie, și-au construit o barcă din rămășițele vasului lor, și au lansat-o în valuri, au văzut-o pe Hunilla, acest suflet singuratic, dezolat, ce din trădare, invoca încredere. Umanitatea, acest lucru puternic, mă închin ție, nu la victorie, ci în înfrângere.

Hunilla se agăța de o trestie, una adevărată; nu e nicio metaforă, era o trestie din zona de est. O bucată

dintr-o tulpină de trestie de zahăr, adusă de ape de pe insule necunoscute, pe care o găsisese pe plajă. Capetele sale cândva ascuțite erau tocite ca și cum ar fi fost frecate cu glaspapir; strălucirea sa aurie dispăruse. Distanța mare între apă și uscat, stâncile de sus și de jos, au făcut ca acum să aibă o altă strălucire, una proprie, strălucirea agoniei sale. Linii circulare, la distanță unele de celelalte, erau trasate pe această suprafață, împărțită în șase grupuri de lungimi inegale. În prima au fost socotite zilele, fiecare a zecea fiind marcată de o creștătură mai lungă și mai adâncă; a doua, ținea socoteala numărului de ouă de pescăruș culese pentru a supraviețui, din cuiburile de pe stânci; a treia, câți pești au fost prinși de pe țărm; a patra, câte țestoase mici au fost găsite pe insulă; a cincea, câte zile cu soare au fost; a șasea, câte zile înnorate; cea din urmă era cea mai lungă dintre ele. Nopti lungi în care le număraseră, înduraseră suferința matematicii, pentru a reuși să adoarmă; cu toate acestea, somnul nu o ajutase cu nimic.

Tabelul cu zilele era adânc săpat – creștăturile care marcau grupurile de câte zece erau aproape șterse, ca alfabetul nevăzătorilor. De zeci de mii de ori văduva mistuită de durere atinsese cu degetul bambusul – ca pe un flaut fără viață, care nu scoate niciun sunet atunci când cânti la el – de parcă numărarea păsărilor care zboară pe cer ar putea să grăbească țestoasele care se târăsc prin păduri.

După o sută optzeci de zile, nu a mai făcut niciun semn; ultimul era cel mai vag, precum primul era cel mai adânc.

— Au fost mai multe zile, spuse căpitanul; multe, mult mai multe; de ce nu ai continuat să le creștezi, Hunilla?

— Nu mă întreba, Señor.

— Și între timp, nu a mai trecut nicio altă navă prin dreptul insulei?

- Nu, Señor; dar...
- Nu vorbești; dar ce, Hunilla?
- Nu mă întreba, Señor.
- Ai văzut vaporul trecând, la distanță; le-ai făcut cu mâna; au trecut mai departe; - așa a fost, Hunilla?
- Señor, fie cum spui.

Cuprinsă de jale, Hunilla nu îndrăznește să rostească niciun cuvânt. Apoi căpitanul nostru întreabă dacă o altă balenieră - Dar nu, nu voi relata întâmplările în totalitate pentru a nu fi luate în râs de cei ce ar putea să o batjocorească și să folosească aceste lucruri în folosul lor. Jumătate va rămâne nespusă. Acele două evenimente nepovestite care i s-au întâmplat Hunillei pe această insulă, să le lăsăm știute doar de ea și de Dumnezeu. În natură, ca și în justiție, ar putea fi o calomnie să spui adevărul.

Astfel încât, deși vaporul nostru ancorase acolo de trei zile, singurul locuitor uman al său nu ne descoperise până când eram gata să plecăm, fără a mai vizita vreodată un loc atât de îndepărtat. Urmează să povestim despre asta.

Locul unde căpitanul francez acostase era în cealaltă parte a insulei. Acolo și-au construit mai apoi coliba. Nici văduva, în singurătatea sa, nu părăsise locul unde a locuit cu cei pe care îi iubise, și unde cel mai drag dintre ei își doarme somnul de veci, iar toate jeliurile ei nu îl pot trezi pe cel care a fost cel mai credincios dintre soți în timpul vieții.

Acum, ținutul înalt, abrupt, se ridică între capetele opuse ale insulei. Un vapor a ancorat pe cealaltă parte a insulei, zonă care nu era vizibilă din locul în care se afla ea. Insula nu este atât de mică, dar vizitatorii ar putea umbla zile întregi prin pustietate pe o parte a sa, fără a fi văzuți sau strigătele lor auzite de orice străin aflat pe cealaltă parte a sa. Astfel Hunilla, care credea că vapoarele trebuiau să ajungă în partea sa de insulă, ar fi

putut să nu bage de seamă că vasul nostru ajunsese acolo, dacă n-ar fi avut un presentiment misterios, după cum au declarat marinarii noștri, cu privire la aerul vrăjit al acestei insule. Nici răspunsul văduvei nu a negat această afirmație.

— Cum ai traversat insula dimineată, Hunilla? spuse căpitanul nostru.

— Señor, a venit ceva în zbor. Mi-a atins obrazul, inima, Señor.

— Ce spui, Hunilla?

— Am spus, Señor, a venit ceva prin aer.

Era o șansă infimă. Căci atunci când traversase insula, Hunilla a ajuns pe terenul înalt din centru, și a văzut catargele noastre și pânzele desfăcute, probabil că a auzit chiar ecoul vinciului. Ciudatul vas era gata să plece, lăsând-o în urmă. Cu grabă, coboară acum de pe înălțimi, dar curând pierde din ochi vaporul prin desişul adânc de la poalele muntelui. Ea se luptă printre crengile uscate, care încearcă la fiecare pas să-i blocheze drumul, până când ajunge la stânca izolată, încă destul de departe de apă. Se cațără pe ea, pentru a verifica. Vaporul este încă perfect vizibil. Dar acum, cuprinsă de emoție, Hunilla simte că leșină; se teme să coboare de pe acele înălțimi amețitoare; se odihnește acolo unde este, cu ultimele puteri își scoate turbanul de pe cap, îl desface și semnalizează cu el spre noi.

În timpul povestirii ei, marinarii au format tăcuți un cerc în jurul Hunillei și al căpitanului; și când a fost dat ordinul, către cea mai rapidă barcă, să ocolească insula, pentru a aduce cufărul Hunillei și uleiul de țestoasă, un asemenea amestec de tristețe și de fericire rareori s-a întâlnit. Nu s-a făcut prea multă zarvă. Ancora fusese deja aruncată, iar vasul se legăna calm, legat de ea.

Dar Hunilla a insistat să însoțească barca, ca ghid indispensabil către coliba sa ascunsă. Așa că, întremată cu ceea ce promise de la bucătar, porni alături de noi.

Niciodată, nicio soție a vreunui amiral faimos, aflată pe vasul său, nu a avut parte de mai mult respect decât îi arăta echipajul sărmaneii Hunilla.

Înconjurând acel cap sticlos, în două ore am ajuns în reciful fatal; cioplită într-o bortă secretă, adăpostită de un perete de lavă acoperit cu verdeață, am descoperit locuința solitară de pe insulă.

Aflată sub o stâncă, adăpostită pe două părți de tufişuri încurcate, și pe jumătate ascunsă vederii din față de o scară grosolană, care urca povârnișul dinspre mare. Construită din nuiele, era acoperită cu iarbă înaltă, mucegăită. Părea a fi o căpiță abandonată, iar cei care o făcuseră nu mai erau. Acoperișul era înclinat într-o singură parte; streșinile ajungeau la două picioare de la pământ. Era o instalație simplă, care colecta roua, sau mai degrabă apa de ploaie care, în milă sau în batjocură, cerul nopții o varsă câteodată asupra sărmaneii Encantadas. Sub streășină, un cearșaf pătat, destul de decolorat de vreme, era întins, prins în bețe scurte, înfipite la verticală în nisipul fin. O piatră mică, aruncată în mijlocul său, pentru a-i coborî centrul, strângea astfel toată umezeala într-o tighă de dedesubt. Acest vas furnizase fiecare picătură de apă potabilă care fusese băută de Cholo pe această insulă. Hunilla ne-a spus că tigvele, câteodată, dar nu foarte des, se umpleau pe jumătate peste noapte. În el încăpeau șase litri, probabil.

— Dar, spuse ea, eram obișnuiți cu setea. În nisiposul Payta⁷, unde locuiesc eu, nu plouă niciodată; apa este adusă cu catării din vale.

Legate printre tufişuri, erau douăzeci de țestoase ce mormăiau, reprezentând singurele provizii ale Hunillei; în timp ce sute de carapace negre, ca niște pietre de mormânt din ardezie neagră, erau împrăștiate în jur. Erau carapacele acelor țestoase din care Felipe și Truxill făcuseră prețiosul lor ulei. Câteva tigve mari și două butoiașe buncicele au fost umplute cu el. Într-un vas din

apropiere, erau bucăți de cărbune, care fuseseră lăsate la evaporat. „Voiau să le cearnă a doua zi”, spuse Hunilla, întorcându-se.

Am uitat să menționez imaginea care ne-a întâmpinat după ce am debarcat.

Cam zece căței micuți, cu blană moale, cârlionțată, dintr-o rasă caracteristică din Perú, au pornit un concert de bun venit atunci când am debarcat, la care a răspuns Hunilla. Unii din acești câini se născuseră pe insulă, fiind urmașii celor doi pe care îi adusese din Payta. Din cauza peisajului abrupt și a capcanelor acestuia, prăpăstiilor și tuturor pericolelor, Hunilla își pierduse unul dintre preferații ei, astfel că nu le mai permisesese acestor creaturi delicate să o urmeze în timp ce se cățara spre cuiburile păsărilor și în timpul altor plimbări; astfel încât, după ce s-au obișnuit, nu au mai urmat-o în dimineața în care a traversat insula, iar sufletul său era prea plin de alte lucruri pentru a mai lua în seamă chelălăielile lor. Cu toate acestea, era atât de atașată de ei, încât, în afară de umezeala care se strânsese dimineața devreme în găurile stâncilor dimprejur, ea împărțise cu ei roua strânsă în vasul său; niciodată nu strânsese rezerve suficiente pentru a face față perioadelor de secetă prelungită care lovesc aceste insule.

Ne-a arătat, la cererea noastră, ce lucruri dorea să fie duse la vapor – cufărul ei, uleiul, fără a uita țestoasele vii, pe care dorea să le dea cadou căpitanului ca mulțumire – astfel că ne-am pus imediat pe treabă, ducându-le la barcă pe scara lungă, sinuoasă, de piatră umbrită. În timp ce camarazii mei erau angajați în această activitate, am observat că Hunilla dispăruse.

Nu doar curiozitatea, ci ceva diferit m-a făcut să las jos țestoasa și să privesc încet în jur. Îmi amintesc de soțul înmormântat de mâinile Hunillei. O cărare îngustă ducea spre niște tufișuri dese. Am urmat-o printr-un labirint nesfârșit, și am ajuns la un loc mic, rotund, deschis,

adăpostit pe de-a-ntregul.

Dâmbul se ridica în centru; o movilă din cel mai fin nisip, ca acea grămadă care se găsește pe fundul unei clepsidre când s-a scurs tot nisipul. La capul său era o cruce din bețe uscate; coaja uscată încă atârna pe ele; brațul transversal era legat cu o funie, ce atârna în adierea tăcută.

Hunilla era parțial întinsă peste mormânt; ținea capul aplecat, pierdut în părul său lung, despletit, de indiancă; mâinile sale erau întinse spre baza crucii, și țineau strâns un mic crucifix; un crucifix obișnuit, ca un inel de metal vechi, inutil. Nu mă vedea, așa că nu am făcut niciun zgomot, ci m-am strecurat și am plecat de acolo.

Cu câteva clipe înainte de a termina pregătirile de plecare se întoarse. Am privit-o în ochi, dar nu am văzut nicio lacrimă. Era ceva în alura ei ce părea arogant într-un mod ciudat, și totuși trist. Era o tristețe după un indian și un spaniol, dar nu se lamenta.

Ca niște paji, micuții cățeluși cu blana ca de mătase o înconjurară, pe când ea cobora spre plajă. Îi luă în brațe pe cele mai dornice creaturi: - „Mia Teeta! Mia Tomoteeta!” și, mângâindu-i, întrebă câți putea lua la bord.

Ofițerul dădu ordine echipajului; nu era un om fără inimă, dar modul său de viață fusese de o așa natură, încât în orice lucru, oricât de mic, căuta utilitatea.

— Nu îi putem lua pe toți, Hunilla; rezervele noastre de hrană sunt reduse; vântul este schimbător; am putea face zile bune până la Tombez. Așa că ia-i pe cei pe care îi ai în brațe, Hunilla; dar nu mai mulți.

Urcă în barcă; vâslașii, de asemenea, erau așezați; toți, cu excepția unuia, care stătea pregătit să împingă barca, apoi sări în ea. Cu istețimea specifică rasei, cățelei păreau să știe că urmează să fie lăsați pe insula aridă. Copastia bărcii era ridicată; prora - îndreptată spre țărm - la fel; astfel că din cauza apei, pe care păreau că o evită instinctiv, câinii nu puteau sări în micuța barcă. Dar

zgâria cu ghearele prora, de parcă ar fi fost ușa unui fermier ce li se închidea în față în timpul unei furtuni de iarnă. O agonie zgomotoasă. Nici nu urlau, nici nu scheunau; vorbeau.

„Împinge! Dă-i drumul!” strigă matelotul. Barca s-a smucit din greu și în clipa următoare se îndepărtă ușor de la țărm, se întoarse și accelerează. Căinii au alergat, lătrând, pe marginea apei; se opri să privească barca ce zbura pe ape, apoi părăsi că pornesc în urmărire, dar se abținură; și iarăși alergară lătrând, de-a lungul plajei. Nici dacă ar fi fost oameni nu ar fi inspirat mai multă dezolare. Vâslele au fost așezate ca cele două aripi de pe steagul confederației. Nimeni nu vorbea. Am privit spre țărm, apoi spre Hunilla, dar fața sa era încremenită. Căinii s-au urcat în poala sa și i-au lins mâinile țepe, în van. Nu i-a privit, a stat nemișcată, până când am ocolit promontoriul de pe coastă și peisajele și sunetele de la pupa au dispărut. Părea ca cineva care, după ce a experimentat cele mai dure chinuri, era mulțumit să aibă cât mai puține legături sufletești. Pentru Hunilla, durerea părea a fi atât de necesară, încât, deși era produsă de dragostea pentru alte ființe, o suporta fără să crâcnească. O inimă îndurerată, într-o ramă de oțel. O inimă plină de durere pământească, înghețată de gerul coborât din ceruri.

Urmarea este spusă în curând. După o lungă călătorie, marcată de vânturi derutante, am ajuns în micul port Tombez din Perú, pentru a tocni o corabie. Payta nu era la mare distanță. Căpitanul nostru a vândut uleiul de țestoasă unui negustor din Tombez; și, adăugând la aceasta contribuția tuturor celorlalți, a dat-o pasagerului tăcut, care știa acum ce au făcut marinarii.

Ultima dată când a fost văzută singuratică Hunilla trecea prin orașul Payta, călărind un măgar mic și gri, cu privirile ațintite pe crucea heraldică de pe umerii măgarului.

A NOUA SCHIȚĂ. INSULA HOOD ȘI PUSTNICUL OBERLUS

„Au intrat în viroaga întunecată, unde l-au găsit Pe omul blestemat stând pe pământ.

Meditând trist, cu gândurile sale posace;

Cu părul său lung și desfăcut.

Ce atârnă în dezordine pe umerii săi.

Și fața sa, pe care ochii săi, în orbite Par triști; privește cu uimire;

Pomeții săi, de foame.

S-au scufundat în fălci, de parcă nu ar fi mâncat niciodată.

Poartă haine zdrențuite.

Prinse cu ace și cu petice în jurul goliciunii sale”.

La sud-est de Insula Crossman se află Insula Hood, sau întunecata Insulă McCain; iar în partea sa sudică se află un golfuleț vitros, mărginit de o bandă lată de lavă neagră, numită Plaja Neagră, Tărâmul lui Oberlus. Ar fi putut fi numită insula lui Charon³.

A primit numele de la o creatură sălbatică, albă, care a trăit mulți ani aici, în persoana unui european, care a adus în aceste regiuni sălbatice lucruri mai diabolice decât cele care se găsesc la canibalii din împrejurimi.

Acum o jumătate de secol, Oberlus a fost părăsit pe insula sus numită, atunci, la fel ca acum, pustie. Și-a construit o colibă din lava și zgură, la o milă de Tărâm, numit după el astfel, într-o vale, sau o viroagă, având ici-colo printre pietre cam doi acri de pământ pe care se putea cultiva, cât de cât; singurul loc de pe insulă potrivit cât de cât pentru acest scop. Aici a reușit să cultive niște soiuri degenerare de cartofi și de dovleac, pe care din când în când îi dădea la schimb pe tărie și dolari vânzătorilor de balene care treceau pe acolo.

Aspectul său, din toate punctele de vedere, îl făcea să

³În mitologia greacă, *Charon* este luntrașul lui Hades. (n.tr.)

pară că era victima unui vrăjitor malefic; părea să fi băut din cupa lui Circe⁴; semăna cu o bestie; zdrențele sale nu erau suficiente ca să-i ascundă goliciunea; pielea sa pistriuită era plină de bășici din cauza expunerii îndelungi la soare; avea nasul turtit; chipul său era contorsionat, greoi, pământiu; părul și barba erau netunse, bogate și de un roșcat aprins. Străinii puteau spune că era o creatură vulcanică, aruncată de aceleași convulsii care au creat insula. Părea adormit în mijlocul lavei dintre munți. Arăta, spun ei, ca un morman de frunze ofilite, rupte toamna din copaci, și lăsate de vânturile nopții în ascunzișuri, de unde le mătură iarăși, pentru a-și repeta capriciile. S-a mai spus că arată extrem de ciudat, acest Oberlus, în diminețile noroase, ascuns sub pălăria lui neagră și veche, culegând cartofi printre straturile de lavă. Atât de deformat și de strâmb era, încât mânerul sapei lui părea să se fi răsucit în încleștarea sa, ca un băț, acum arătând mai mult ca secera unui războinic sălbatic decât ca sapa unui om civilizat. Era obiceiul său ciudat, la prima întâlnire cu un străin, să îl primească cu spatele; probabil din cauză că aceasta era partea sa cea mai bună. Dacă întâlnirea avea loc în grădina sa, așa cum se întâmpla uneori – străinii sosiți de pe mare drept în acest defileu, pentru a-l întâlni pe cultivatorul de legume despre care aflaseră că face afaceri aici – Oberlus pentru o vreme își continua treaba, fără să ia aminte la cei ce îl salutau; pe când străinul curios se întorcea cu fața către el, pustnicul, cu lopata în mână, îl evita pe cât putea; stătea aplecat și își făcea de lucru pe dealul lui cu cartofi. Își vedea mai departe de prășit. Când lucra pământul, înfățișarea sa și gesturile sale erau atât de sinistre și de secrete, că părea mai degrabă că otrăvește fântânile, nu că plantează cartofi în pământ. Dar printre cele mai malefice idei ale sale era cea conform căreia vizitatorii veneau

4 În mitologia greacă, *Circe* sau *Kirke* (în limba greacă, *ῥίρκη*) era o zeiță, o nimfa sau vrăjitoare care locuia pe insula *Aeaea*. (n.tr.)

deoarece erau mânați de dorința lor de a-l vedea pe atotputernicul pusnic Oberlus în singurătatea sa regală, în timp ce cultiva cartofi, nu să găsească o tovărășie pe această insulă pustie. Părea incredibil ca o asemenea ființă să fie atât de vanitoasă; era un mizantrop orgolios; dar avea el ideile lui, și de multe ori căpitanii vaselor s-au amuzat pe seama lui. Dar, de fapt, aceasta este cumva una dintre excentricitățile unora dintre pușcăriași, mândri de ura care îi face cunoscuți. Alteori, un alt capriciu inexplicabil îl făcea să fugă de străinii care veneau la coliba sa; uneori, pe furiș, se strecura prin desigurile de pe munte, refuzând să vadă vreo față de om.

Cu excepția vizitatorilor ocazionali care veneau pe mare, pentru o lungă perioadă singurii companioni ai lui Oberlus erau țestoasele; părea că a decăzut la nivelul lor, neavând alte dorințe decât ele. Într-adevăr, singurul aspect în care se vădea superioritatea lui Oberlus față de țestoase era capacitatea lui de depravare; și, în plus, vădea oarecare inteligență. Mai mult, ceea ce urmează să fie dat în vileag, poate că va arăta că ambiția, sau plăcerea de a avea reguli de dragul regulilor, este caracteristica celor care nu au minte. Nicio creatură nu este atât de tiranică ca aceste brute.

— Insula este a mea, pe Sycorax¹⁰, își spuse Oberlus, privind în jur în izolarea sa sălbatică. Prin orice mijloace, schimb sau furt – căci în acele zile din când în când acosta câte un vapor în ținutul său – obținu o flintă veche, cu ceva praf de pușcă și niște gloanțe. Având aceste arme, a simțit nevoia să le folosească, la fel ca un tigru care își simte pentru prima dată ieșind ghearele. Vechiul obicei de a stăpâni doar el asupra fiecărui obiect din jurul său, solitudinea sa aproape neîntreruptă, umanitatea sa înțeleasă doar în termenii mizantropului independent, sau a vicleniei mercantile, făceau ca întâlnirile să fie destul de rare; toate acestea au făcut să încolțească în el ideea că este extrem de important, și în același timp să nutrească

un dispreț oarecum animal pentru restul universului.

Ghinionistul Creole, care s-a bucurat de drepturile sale pentru o scurtă perioadă de timp pe Insula lui Charles a fost probabil influențat într-o anumită măsură de motive destul de bune; ca de exemplu să-i determine pe aventurieri să-i conducă pe coloniști în zone îndepărtate și să-și aroge drepturi asupra lor. Sechestrarea numeroșilor peruani este destul de scuizabilă, dacă luăm în considerare personajele teribile cu care avea de-a face; în timp ce folosirea haitelor sale de câini împotriva bandelor de rebeli pare în aceste circumstanțe destul de potrivită. Dar pentru acest Rege Oberlus și ceea ce urmează, nu poate fi vorba despre nicio circumstanță atenuantă. A acționat mânat de tiranie și de cruzime, virtuți moștenite de la mama sa Sycorax. Înmarmat acum cu acea respingolă, crezând cu putere că trebuie să fie stăpânul acestei insule cumplite, căută cu disperare o șansă de a-și dovedi puterea sa asupra primului specimen de umanitate care va cădea, părăsit de prieteni, în mâinile sale.

Și nu a trecut mult timp până când a venit acea șansă. Într-o zi a spionat o barcă de pe țărm, lângă care stătea un om, un negru, La ceva distanță era un vapor, iar Oberlus înțelese imediat ce se întâmpla. Vasul venise după lemne, iar echipajul bărcii plecase în pădure să le aducă. Dintr-un loc potrivit, continuă să urmărească barca, până când echipajul a apărut cu buștenii. I-au aruncat pe plajă, apoi au plecat înapoi în tufișuri, în timp ce negrul începu să îi încarce în barcă.

Oberlus se grăbește acum și îl abordează pe negru care, neașteptându-se ca cineva să locuiască într-o asemenea pustietate, și mai ales cineva atât de teribil, se sperie, deloc consolată de delicatetea ursină a lui Oberlus, care îi cere favorul de a-l ajuta în munca sa. Negrul ține pe umăr câțiva bușteni, și încearcă să mai ridice câțiva; și Oberlus, cu un fel de coardă pe care o scoase de la piept, începu să ridice ceilalți bușteni la locul lor. Făcând astfel,

stătea în spatele negrului, care, suspicios, pe drept cuvânt, degeaba încerca să ajungă în fața lui Oberlus; dar Oberlus se ferea și el; până la urmă, obosit de această încercare zadarnică, sau temându-se că va fi surprins de ceilalți, Oberlus alergă spre un tufiș, și, luându-și respingola, îi ordonă sălbatic negrului să înceteze munca și să îl urmeze. El refuză. Atunci, scoțând arma, Oberlus trase în el. Din fericire, respingola rată ținta; dar acum, speriat de moarte, negrul, înainte de a fi somat a doua oară, aruncă bolțurile, se predă și îl urmează. Într-un defileu îngust, care-i este familiar, Oberlus dispare cu repeziciune.

În timpul urcușului pe munte, îl informează pe negru că de acum înainte va lucra pentru el, va fi sclavul său, și că tratamentul de care va avea parte va fi în concordanță cu felul în care se va purta. Dar Oberlus, păcălit de lașitatea negrului, într-un moment nepotrivit slăbește vigilența. Trecând printr-un loc strâmt, și văzând că stăpânul său nu îl mai supraveghează, negrul, un tip puternic, îl prinde din senin în brațe, îl pune la pământ, îi smulge muscheta, îi leagă mâinile cu propria sa funie, îl aruncă pe un umăr și se întoarce cu el la barcă. Când sosesc și ceilalți, Oberlus este dus la bordul vasului. Aceasta era o navă englezească, care jefuia; nu era o navă sosită în scopuri caritabile. Oberlus este biciuit sever, apoi încătușat, dus la mal și obligat să spună unde este casa lui și să predea bunurile sale. Cartofii săi, dovlecii și țestoasele, plus o grămadă de dolari pe care îi strânsese din activitățile sale mercantile au fost puse sub sechestru. Dar în timp ce bandiții cei răzbunători erau ocupați cu distrugerea cabanei și a grădinii lui, Oberlus fugi în munți și se ascunse în niște cotloane de nepătruns, știute numai de el, până când vasul pleacă. Atunci se aventurează afară din ascunzătoare și, cu ajutorul unei pile vechi, pe care o înfipse într-un copac, se eliberează din cătușe.

Căutând printre ruinele colibei lui, prin lava împietrită și vulcanii stinși de pe această insulă proscrisă,

mizantropul jignit se gândește cum s-ar putea răzbuna pe omenire, dar își ascunde gândurile. Vasele mai vin din când în când pe aceste țărmuri; și lui Oberlus i se permite să le dea legume.

Avertizat de eșecurile sale precedente în răpirea străinilor, urmă un alt plan. După debarcarea marinarilor se împrieteneste cu ei, îi invită în coliba sa, și cu toată amabilitatea pe care o poate arăta cu părul său cel roșcat îi îmbie să bea un lichior și să petreacă. Dar invitații săi trebuie împinși de la spate; astfel, de îndată ce se amețesc sunt legați de mâini și de picioare și aruncați printre pietre, unde sunt lăsați până la plecarea vasului, când, aflându-se dependenți pe de-a-ntregul de Oberlus, îngrijorați de comportamentul său schimbat, de amenințările sale sălbatice, și mai presus de toate, de acele respingole, se înrolează de bunăvoie sub comanda sa, devenind sclavii săi umili, iar Oberlus cel mai cumplit tiran. Atât de cumplit, încât doi sau trei dintre ei pier încă de la început. Pe cei care au rămas îi pune - patru dintre ei - să spargă solul întărit; să-l transporte în spate, pe pantele argiloase ale muntelui; se poartă foarte dur cu ei; îi amenință cu arma la cel mai mic semn de nesupunere; îi umilește și îi tratează ca pe reptilele ce se târăsc la picioarele sale - șerpi plebei, la picioarele acestui Lord Anaconda.

Într-un final, Oberlus se hotărăște să își mărească arsenalul cu patru hangere ruginite, și cu praf de pușcă și gloanțe pentru respingola sa. Renunță în mare parte la serviciile sclavilor săi, dovedind că este om, sau mai degrabă diavolul, care se pricepe la a-i constrânge într-un mod mios pe ceilalți pentru a le obține consimțământul prin orice metode. Într-adevăr, pregătiți pentru aproape orice rău de viața lor nelegiuită de până atunci, ca un fel de cowboy rătăcitori ai mării, care distrusese orice urmă de omenie, astfel încât erau gata acum să pună în practică orice mizerie umană; nu mai aveau nici cea mai mică urmă

de bărbăție din cauza suferinței fără de speranță pe care o înduraseră pe insulă; obișnuiți să se plângă stăpânului lor despre toate lucrurile, el însuși fiind cel mai rău dintre sclavi; acești nenorociți erau acum la îndemâna sa. Le folosea ca pe niște creaturi dintr-o specie inferioară; pe scurt, le adună pe cele patru animale ale sale și le transformă în criminali.

Acum, armele oamenilor nu sunt decât gheare și lame artificiale, legate asemenea cuțitașelor la picioarele cocoșilor de luptă. Așa că, repetăm, Oberlus, despotul insulei, îi adună pe cei patru și, cu dorința de a acumula glorie, le dă câte un hanger ruginit în mână. Ca orice alt conducător cu puteri absolute, avea armata sa nobilă acum.

S-ar crede că ar putea izbucni un război. Arme în mâinile sclavilor? ce imprudență din partea Împăratului Oberlus! Nicidecum, ei aveau doar hangere – de fapt doar niște coase vechi – el avea o respingolă cu care îi putea anihila imediat pe cei patru răzvrătiți, ca pe patru porumbei dintr-un foc. În plus, la început nu a dormit în cabana sa obișnuită; fiecare apus de soare palid, pentru o vreme, a putut fi văzut mergând prin văile munților, ascunzându-se în gropile sulfuroase, de negăsit pentru banda sa; dar consideră că este prea chinuitor, așa că începu ca în fiecare seară să lege mâinile și picioarele sclavilor, să ascundă hangerele și să îi închidă în barăci. Se întindea în fața ușilor, sub un acoperiș recent construit, și dormea afară întreaga noapte, cu respingola în mână.

Se spune că, nemulțumit de parada zilnică pe această întindere pustie de zgură în fruntea armatei sale, Oberlus scornise acum cea mai mare răutate; probabil că scopul său era de a surprinde vasele care treceau prin preajma domeniilor sale, să masacreze echipajul și să fugă cu ele în zone neumblate. În timp ce aceste planuri i se învârteau în minte, două vapoare au ajuns pe insulă, pe partea opusă; dar planurile sale s-au schimbat, căci lucrurile au luat o

nouă întorsătură.

Vapoarele aveau nevoie de legume, despre care Oberlus promisese că le vor primi din abundență, dar doar dacă vor trimite bărcile la țărm, astfel încât echipajul să poată lua legumele din grădina sa; îi informă pe cei doi căpitani, în același timp, că ticăloșii lui – sclavi și soldați – au devenit teribil de leneși și nu sunt buni de nimic, și că nu îi putea convinge să muncească, și că nu avea inimă să fie prea sever cu ei.

Au căzut de acord asupra aranjamentului, bărcile au fost trimise pe plajă, unde au fost legate cu parâmele. Echipajele au plecat spre cabana de lavă; dar spre surprinderea lor, nu era nimeni acolo. După ce au așteptat până și-au pierdut răbdarea, s-au întors pe țărm, unde, ce să vezi, niște străini – dar nu bunul samaritean – părea că trecuse pe acolo de curând. Trei dintre bărci erau sparte în mii de bucăți, iar a patra lipsea. Cu greu, au trecut munții prin lava stinsă, iar câțiva dintre ei au reușit să se întoarcă pe acea parte a insulei unde îi aștepta vasul lor, de unde alte bărci sunt trimise să îi aducă pe nefericiții rămași acolo.

Mirați de trădarea lui Oberlus, cei doi căpitani, temându-se de noile și misterioasele atrocități – și, într-adevăr, dând pe jumătate vina pentru asemenea evenimente ciudate pe farmecele insulelor – nu s-au simțit în siguranță aici și au plecat, lăsându-i lui Oberlus și armatei sale barca furată.

În ajunul plecării pe mare au pus o scrisoare într-un butoiăș, încredințându-i-l Oceanului Pacific, și au lansat butoiășul în golf. După ceva vreme, butoiășul a fost deschis de un alt căpitan, care a ancorat acolo din întâmplare, dar nu înainte de a trimite o barcă în jurul Coastei lui Oberlus. Așa cum poate fi ușor de bănuț, nu a fost deloc îngrijorat până la întoarcerea bărcii: când i-a fost înmănată o altă scrisoare, ce conținea versiunea lui Oberlus despre această afacere. Prețiosul document a fost găsit fixat pe

jumătate în zidul de pământ și plin de mușegai al colibei părăsite. Spunea astfel, arătând că Oberlus era cel puțin un scriitor desăvârșit, și nu un simplu țăran; mai mult de atât, dădea dovadă de cea mai tristă expresivitate.

„Domnule: sunt cel mai nefericit și mai rău tratat om în viață. Sunt un patriot, exilat din țara mea de mâna cruntă a tiraniei”.

„Surghiunit pe aceste Insule Vrajite, i-am rugat stăruitor, iar și iar, pe căpitani vaselor să îmi vândă o barcă, dar am fost mereu refuzat, deși am oferit cele mai bune prețuri, în dolari mexicani. La un moment dat s-a ivit prilejul să am o barcă, și nu l-am lăsat să-mi scape.

„Am încercat, multă vreme, prin muncă grea și suferință solitară, să strâng ceva ce mi-ar fi permis să am parte de o bătrânețe confortabilă, deși aceasta este o vârstă nefericită; dar de câteva ori am fost jefuit și bătut de oameni care spuneau că sunt creștini.

„Astăzi voi pleca din Arhipelagul vrăjit cu nava Charity spre Insulele Feejee.

„ORFANUL OBERLUS.

„P.S. - În spatele stâncii, lângă cuptor, veți găsi un păsăroi bătrân. Nu îl omorâți; aveți răbdare; l-am lăsat acolo; dacă va avea pui, vi-i las moștenire, oricine ați fi. Dar nu numărați puii până când nu ies din ou”.

Păsăroiul s-a dovedit a fi un cocoș lihnit, care stătea acolo nemișcat.

Oberlus declară că se îndrepta spre Insulele Feejee; dar aceasta era doar pentru a-i pune pe urmăritorii sau pe o pistă falsă. Căci, după multă vreme, a sosit, singur în barca sa, la Guayaquil¹¹. Ticăloșii lui nu au mai ajuns niciodată pe Insula Hood, așa că se presupune că au pierit de sete pe drumul spre Guayaquil, sau, mai probabil, au fost aruncați peste bord de Oberlus, când acesta și-a dat seama că rezervele de apă se împutinează.

Din Guayaquil, Oberlus a plecat spre Payta; și acolo, cu farmecele sale, specifice unora dintre cele mai urâte

animale, a atras în mrejele sale o orășeancă; pe care a convins-o să-l însoțească pe Insula sa Vrajită; pe care, fără îndoială că a descris-o ca pe un paradis al florilor, nu un infern al pietrelor.

Dar, din nefericire pentru colonizarea Insulei Hood cu o varietate de suflete, aspectul extrem de diabolic al lui Oberlus l-a făcut să fie privit în Payta ca un personaj suspect. Așa că, fiind prins într-o noapte, cu chibrituri în buzunar, sub puntea unei ambarcațiuni gata de plecare, a fost arestat și dus la închisoare.

Închisorile din majoritatea orașelor sud-americane sunt în general destul de nesănătoase. Construite din bucăți imense de cărămidă arsă la soare, și având doar o singură cameră, fără ferestre sau vreo curte, cu o ușă grea, cu gratii de lemn, aveau, și la interior și la exterior același aspect cumplit. Și aici, multă vreme, Oberlus a fost văzut; acest asasin; o creatură a cărei religie este să deteste, deoarece filantropia înseamnă a-i urî pe mizantropi.

Notă.

— Cei care doresc să afle mai multe amănunte despre personajul descris mai sus, sunt invitați să citească cel de-al doilea volum al *Călătoriilor lui Porter în Pacific*, unde vor recunoaște multe propoziții, care, din grabă au fost luate textual de acolo, și introduse aici; singura diferență – în afară de câteva reflecții – între cele două fiind, faptul că scriitorul de față a adăugat anumite lucruri față de Porter, pe care le-a aflat în Pacific, din surse demne de încredere; și acolo unde lucrurile se contraziceau, a preferat sursele sale celor ale lui Porter. De exemplu, varianta sa l-a plasat pe Oberlus pe Insula Hood: Porter, pe Insula lui Charles. Scrisoarea găsită în colibă este și ea cumva diferită; căci, în timp ce în timp ce pe Encantadas a aflat că, nu numai că dădea dovadă de o anumită erudiție, dar era extrem de impertinent, amănunt care nu apare în versiunea lui Porter. Și eu am modificat-o în consecință pentru a se potrivi caracterului general al autorului său.

A ZECEA SCHIȚĂ. FUGARI, NAUFRAGIAȚI, PUSTNICI, PIETRE DE MORMÂNT ETC „Și peste tot, copaci bătrâni și cioturoși.

Care nu au nici frunze și nici fructe Atârinate de trunchiurile noduroase.

De care mulți nefericiți au fost spânzurați”.

Câteva rămășițe ale colibei lui Oberlus au rămas până astăzi în acea vale de lavă. Niciun străin, ce a rătăcit pe aceste Insule Vrajite, nu a dat peste alte sălașuri solitare, lăsate demult pradă țeastoaselor și șopârlelor. Probabil câteva dintre aceste insule, în vremurile moderne, au adăpostit mulți pustnici. Motivul este acela că aceste insule sunt situate la mare distanță, iar navele care le vizitează câteodată sunt în majoritatea lor baleniere, ceea ce le-a ferit într-o bună măsură atât de supravegherea oamenilor, cât și de memoria acestora. Caracterul unora dintre comandanți și marinari este astfel făcut încât, în aceste împrejurări imprevizibile, se iscă o serie de conflicte între ei. De acest conflict se va folosi marinarul, și cu bucurie va pleca pe insule, care, deși măturate de un aer fierbinte, le pot oferi, în labirintul interior, un loc în care se pot retrage, fără a fi prinși. A fugi de pe vapor în orice port peruan sau chilian, oricât de mic ar fi acesta, nu este lipsit de riscuri, ca să nu mai vorbim de pericolul jaguarilor. O recompensă de cinci *pesos* aduce în final cincizeci de spanioli ticăloși în pădure, care cu cuțite lungi, le cutreieră zi și noapte sperând din tot sufletul să-și înhațe prada. Nu e mai ușor, în general, nici să scapi de urmărire pe insulele polineziene. Cei care au simțit influența civilizației pun aceleași probleme ca fugarii din porturile peruane, nativii fiind la fel de dornici de a folosi cuțitele ca mercenarii; în același timp, din cauza mirosului neplăcut pe care îl degajă toți europenii, în mintea sălbaticilor aborigeni, din câte știu, să părăsești vaporul pentru a ajunge printre polinezienii primitivi, este, în majoritatea cazurilor, o speranță zadarnică. Așadar,

Insulele Vrăjite au devenit locul preferat al tuturor felurilor de refugiați; pentru unii dintre ei din păcate fuga de tiranie nu asigură un refugiu sigur, cu atât mai puțin o casă fericită.

Mai mult decât atât, rareori s-a întâmplat ca pustnicii să fi ajuns aici, pe aceste insule, printr-un accident în timp ce vânau țestoase. Interiorul multora dintre ele este încălzit, iar locurile pe unde se poate trece sunt mai presus de orice descriere; aerul este sufocant; o sete teribilă se face simțită, căci nu există niciun izvor cu apă bună de băut. În câteva ore, sub soarele ecuatorial, cel ce rătăcește pe Insulele Vrăjite va ajunge curând la epuizare! Din cauza acestor lucruri, căutările durează săptămâni întregi. Cei de pe vas, nerăbdători, așteaptă o zi sau două; atunci când cei dispăruți nu sunt găsiți, înfig un țăruș pe plajă, cu o scrisoare de părere de rău, pe care leagă un butoiș cu uscățele și un altul cu apă, iar vasul pleacă.

Au existat cazuri când cruzimea unor căpitani i-a făcut să se răzbune pe unii marinari care i-au ofensat. Debarcați pe pământul pârjolit, acești marinari sunt condamnați la pieire, dacă nu cumva reușesc, prin munca lor, să descopere locuri unde se adună apa ce se scurge de pe munte.

Am cunoscut un om care, pierdut pe Insulele Narborough, a ajuns atât de însetat încât și-a salvat viața omorând o altă ființă. O focă a ajuns pe insulă. A alergat către ea, a înjunghiat-o în gât și apoi s-a aruncat gâfâind peste corpul său rănit; bățile inimii creaturii muribunde au pompat sângele spre cel însetat.

Un alt marinar, sosit cu barca la mal pe o insulă pe care n-a mai ajuns vreo altă ambarcațiune vreodată, din cauza goliciunii sale și a bancului de nisip din jur, și a faptului că era ascunsă după alte insule din arhipelag - acest om, simțind că ar fi în pericol de moarte dacă ar rămâne acolo, și nimic altceva în afară de moarte nu îl amenința, omorî niște focuri, le umflă pieile, din care făcu o

plută, cu care merse până pe Insula Charles și se alătură grupului de acolo.

Dar bărbații, lipsiți de curajul de a face încercări disperate, își găsesc resurse doar pentru a căuta locuri cu apă potabilă, oricât de periculoase sau insuficiente ar fi acestea; își construiesc o colibă; prind țestoase și păsări; și se pregătesc pentru o viață de pustnic, până la sfârșitul timpului sau până când o navă va trece pe acolo și îi va salva.

La baza versanților multora dintre insule, a fost găsite mici bazine săpate în piatră, umplute parțial cu gunoi putrezit sau cu resturi de frunze, sau acoperite de desişuri, și câteodată puțină umezeală; la o examinare atentă, descopereau instrumentele folosite la săparea lor de sărmanii naufragiați sau de fugari nefericiți. Aceste bazine sunt făcute în locuri unde câteva picături de rouă ar putea cădea în ele din crăpăturile de deasupra.

Rămășițele pustnicilor și bazinele de piatră nu sunt singurele semne ale umanității descoperite pe aceste insule. Și, ce ciudat, locul care este cel mai animat în celelalte comunități, în Insulele Vrajite are cel mai jalnic aspect. Și, deși ar părea foarte ciudat să vorbim despre oficii poștale în această regiune aridă, totuși acestea se găsesc și aici, în diferite locuri. Acestea constau dintr-un par și o sticlă. Scrisorile nu sunt doar sigilate, ci și ascunse. Acestea sunt de obicei depozitate de căpitanii de pe Insula Nantucket pentru a-i ajuta pe pescarii aflați în trecere, și conțin afirmații despre norocul pe care l-au avut în vânărea balenelor sau a țestoaselor. Destul de des, luni după luni, trec ani întregi până să apară vreun solicitant. Parul putrezește și cade, iar ceea ce rămâne nu este un obiect prea plăcut.

Dacă mai adăugăm acum faptul că au fost găsite pietre de mormânt pe unele dintre aceste insule, tabloul va fi complet.

Pe plaja de pe Insula James, timp de mulți ani, a

putut fi văzut un indicator grosolan, arătând spre interiorul insulei. Și probabil, interpretând-o ca un semn de posibilă ospitalitate în acest loc altfel dezolant – un pustnic bun la suflet ce trăiește aici cu vasul său din arțar – un străin ar urma poteca indicată, până când în cele din urmă ar ajunge într-un golfuleț liniștit, și ar găsi, ca o urare de bun venit, un om mort – ce îl întâmpină cu o inscripție pe un mormânt. Aici, în 1813, a căzut, într-un duel în zori de zi, un locotenent de pe fregata Essex, în vârstă de douăzeci și unu de ani: și-a atins majoratul în moarte.

Ar fi potrivit, la fel ca în instituțiile monastice străvechi din Europa, ai căror locatari nu ies dintre zidurile sale pentru a fi înhumați, ci sunt îngropați acolo unde au murit, și Encantadas să își îngroape morții aici, ca cea mai mare mănăstire de pe pământ.

Se știe faptul că înmormântarea în ocean este o pură necesitate a vieții de marinar, și se face doar atunci când pământul este atât de departe încât nu se poate vedea de pe catarg. Așa încât, pentru vasele care trec prin vecinătatea Insulelor Vrăjite, acesta este unul dintre locurile de înmormântare. La finalul înmormântărilor, un poet bun la suflet de pe vas își scoate pana și inscripționează o poezie burlescă pe post de epitaf. Când, după multă vreme, alți marinari buni la suflet au ocazia să ajungă în acest loc, țin de obicei o slujbă și varsă puțin vin pentru sufletul celui decedat.

Ca un exemplu al acestor epitafuri, v-o oferim pe aceasta, găsit pe o piatră de mormânt pe Insula Chatham:

— „Ah, frate Jack, acum te-ai dus.

Ca tine, am fost și eu odat.

Atât de curajos și vesel.

Dar acum, ce neajuns, s-a terminat.

Nu mai arunc priviri în larg.

Iată-mă – zac sub pământ!

BARTLEBY, COPISTUL. O POVESTE DE PE WALL-STREET

Sunt un om destul de în vârstă. Natura preocupărilor mele din ultimii treizeci de ani m-a adus în strâns contact cu ceea ce pare a fi un tip interesant și particular de oameni, despre care, din câte știu eu, nu s-a scris nimic până acum: - mă refer la copiiștii din birourile de avocatură, sau altfel spus, scribii. Am cunoscut mulți dintre aceștia, profesional sau în particular, și aş putea relata diferite povestioare, la auzul căroră domnii politicoși

ar putea zâmbi, iar persoanele sensibile ar putea plânge. Voi renunța la biografiile celorlalți copişti pentru a reda câteva pasaje din viața lui Bartleby, cel care a fost cel mai ciudat copist pe care l-am văzut sau despre care am auzit povestindu-se vreodată. Spre deosebire de viețile celorlalți copişti, pe care aş putea să le relatez pe de-a-ntregul, despre viața lui Bartleby nu aş putea face la fel. Cred că nu există documente care să ateste biografia completă și pe deplin satisfăcătoare a acestui om. Este o pierdere ireparabilă pentru literatură. Bartleby a fost una dintre acele ființe despre care nimeni nu poate spune nimic sigur, cu excepția sursei originale, iar în cazul lui aceasta este insignifiantă. Ceea ce ochii mei uimiți au văzut la Bartleby, este tot ceea ce știu despre el, cu excepția unui vag raport care va apărea în continuarea acestei istorisiri.

Mai înainte de a-l prezenta pe copist, așa cum a apărut prima dată în fața mea, este potrivit să vă spun câteva lucruri despre mine, angajații mei, afacerea mea, despre apartamentul meu și despre ceea ce mă înconjoară; o asemenea descriere este indispensabilă pentru a înțelege pe deplin ceea ce urmează să vă povestesc despre personajul principal al acestei istorioare.

Înainte de toate: eu sunt un om care, încă din copilărie, a trăit cu convingerea că este bine să ai parte de o viață fără griji. Astfel, deși am o profesie despre ai cărei reprezentanți se spune că sunt energici și agitați, chiar violenți, din când în când, nicio astfel de stare nu mi-a invadat liniștea. Eu sunt unul dintre acei avocați neambițioși care nu se adresează juriului niciodată, care nu stârnesc aplauzele publicului; dar care în liniștea unui loc retras, își îndeplinește sarcinile legate de cauțiunile, ipotecile și actele de proprietate ale celor bogați. Toți cei care mă cunosc mă consideră un om care apreciază siguranța, mai presus de orice. Răposatul John Jacob Astor, un personaj lipsit de imaginație, a afirmat fără ezitare că primul meu punct forte este prudența; al doilea, este

metoda. Nu vorbesc fără rost, ci pur și simplu afirm că am fost angajat de defunctul John Jacob Astor; un nume pe care, recunosc, îmi place să îl repet, căci are o rezonanță rotundă. Mai trebuie să adaug că nu sunt insensibil la opinia pertinentă a răposatului John Jacob Astor.

Cu ceva vreme înainte de perioada în care începe această istorioară, preocupările mele se înmulțiseră. Îmi fusese încredințat postul de asistent al judecătorului Curții Supreme de Justiție, post la care acum s-a renunțat în Statul New York. Nu era o slujbă dificilă, dar era bine plătită. Rareori îmi pierd cumpătul; și mult mai rar mă implic în scandaluri periculoase generate de diferite nedreptăți; dar trebuie să mi se permită acum să fiu dur și să-mi afirm punctul de vedere cu privire la brusca și violenta eliminare a biroului de asistent al judecătorului Curții Supreme de Justiție, prin noua Constituție - ca o decizie pripită; m-am bazat pe o viață clădită pe aceste venituri, dar pe care le-am primit doar pentru puțin timp. Dar așa stau lucrurile acum.

Apartamentul meu se află la etajul unei clădiri de pe Wall-street, la numărul... La un capăt, au așezat lângă zidul alb de la interior un stâlp înalt, ce străbate clădirea de la acoperiș până la bază. Această perspectivă a fost considerată mai degrabă banală decât oricum altcumva, insuficientă pentru ceea ce pictorii peisagiști numesc „viață”. Dar dacă este astfel, perspectiva din celălalt capăt al apartamentului meu oferă cel puțin un contrast, dacă nu mai mult de atât. În acea direcție, ferestrele îmi oferă o vedere neobstrucționată asupra unui zid impunător de cărămidă, înnegrit de vreme și de umbra veșnică; care zid nu are nevoie de un ochean pentru a-și arăta frumusețea tainică, dar, pentru beneficiul tuturor privitorilor, a fost împins la doar trei metri de fereastra mea. Datorită înălțimii apreciabile a clădirilor din jur, și faptului că apartamentul se află la etajul al doilea, spațiul dintre acest zid și al meu nu pare deloc mare.

În perioada premergătoare întâmplărilor cu Bartleby, am avut doi copişti ca angajaţi, şi un tânăr promiţător ca băiat de serviciu. Primul, Turkey⁵; al doilea, Nippers⁶; al treilea, Ginger Nut⁷. Acestea ar putea părea nume, dar unele pe care nu le întâlneşti în mod curent în cartea de telefon. De fapt erau porecle, puse tacit între ei, şi îi caracterizau pe deplin pe cei trei angajaţi. Turkey era un englez scund, rotofei, cam de vârsta mea, mai exact cam de şaizeci de ani. Dimineaţa, aş putea spune că faţa sa avea o culoare rozalie, sănătoasă, dar după ora douăsprezece – ora la care servea masa – era roşie ca nişte cărbuni ce ard în sobă de Crăciun; şi continua să strălucească – dar scădea în intensitate – până cam pe la ora şase după-amiaza, după care nu îl mai vedeam pe proprietarul feţei, care, înaintând pe acelaşi meridian cu soarele, părea să apună, să răsară, să culmineze şi să decadă ziua următoare, cu aceeaşi regularitate şi glorie. Sunt mai multe coincidenţe pe care le-am trăit în decursul vieţii, printre care se numără şi faptul că, exact atunci când faţa radiantă şi roşie a lui Turkey se arăta în toată splendoarea sa, chiar atunci, în acel moment critic, începea acea perioadă din zi în care consideram că puterea sa de muncă era serios deranjată pentru următoarele douăzeci şi patru de ore. Nu vreau să spun că era leneş, sau nu dorea să muncească; nici pe departe. Dificultatea consta în faptul că era prea plin de energie. Avea o cutezanţă ciudată, înflăcărată, nervoasă, capricioasă în privinţa muncii sale. Era foarte neatent atunci când îşi înmuia peniţa în călimara cu cerneală. Toate petele de pe documentele mele apăreau după ora douăsprezece, ziua. Într-adevăr, nu numai că era nechibzuit şi predispus la a face pete după-amiaza, dar continua la fel câteva zile, fiind destul de zgomotos. În

5 Curcan (n.tr.)

6 Cleşte (n.tr.)

7 Turtă dulce (n.tr.)

astfel de momente, fața sa se înroșea puternic, ca o sobă plină cu antracit. Făcea un zgomot neplăcut pe podea în timp ce-și târa scaunul, își vărsa cutia cu nisip; în timp ce își ascutea creioanele, le rupea din greșală în mai multe bucăți, și le arunca nervos pe podea; se ridică și se sprijinea pe masa sa, dând la o parte hârtiile într-un mod grosolan, foarte nepotrivit pentru un bărbat în vârstă ca el. Cu toate acestea, deoarece era una dintre cele mai importante persoane pentru mine, și întotdeauna înainte de ora douăsprezece ziua era cel mai rapid și cel mai silitor, îndeplinind o mulțime de sarcini ca nimeni altcineva – pentru aceste motive eram dispus să trec cu vederea excentricitățile sale, deși, din când în când, protestam. O făceam destul de blând, cu toate acestea, deoarece, deși dimineața era cel mai civilizat, cel mai blând și mai reverențios dintre oameni dimineața, după-amiaza era dispus, dacă era provocat, să folosească un limbaj destul de dur sau mai bine spus, impertinent. Acum, deoarece prețuiam atât de mult serviciile sale de dimineața, am hotărât că nu era cazul să renunț la el; în același timp, era foarte incomod după ora douăsprezece; și fiind un om împăciuitor, nu doream să îl admonestez; într-o sâmbătă după-amiază, (întotdeauna sâmbăta era cel mai rău), am încercat să îi arăt, amabil, că probabil că acum, când îmbătrânea, ar fi fost cazul să renunțe la muncă; pe scurt, nu mai era nevoie să vină la birou după ora douăsprezece, și, odată ce se termina masa, era bine să plece acasă și să se odihnească până după-amiază. Dar nu; el insista să își termine îndatoririle. Devenea teribil de înflăcărat, în timp ce mă asigura verbal – gesticulând cu o riglă lungă din cealaltă parte a camerei – că dacă serviciile sale erau necesare dimineața, cum ar putea să nu fie necesare și după-amiaza?

— Cu respect, domnule, spuse Turkey cu această ocazie, mă consider mâna dumneavoastră dreaptă. Dimineața mărsăluiesc și îmi așez coloanele, iar după-

amiaza mă așez în fruntea lor și atac dușmanul! – și făcu o mișcare violentă cu rigla.

— Dar petele... Turkey, am spus eu.

— Adevărat, dar, cu respect, domnule, priviți-mi părul! Îmbătrânesc. Cu siguranță, domnule, o pată sau două într-o după-amiază caldă nu sunt de condamnat la o persoană cu părul grizonant. Bătrânețea – chiar dacă face pete pe hârtie – este un lucru onorabil. Cu respect, domnule, amândoi îmbătrânim.

Acest apel la simțăminte mele de prietenie m-au înduișat. Mi-am dat seama că nu va pleca. Așa că m-am hotărât să îl las să stea și am avut grijă ca după-amiază să aibă de-a face cu hârtiile mai puțin importante.

Nippers, al doilea pe lista mea, era un tânăr cam de douăzeci și cinci de ani, mustăcios și palid, cu alură de pirat. Am crezut întotdeauna că este victima a doua puteri nefaste – vanitatea și dezordinea. Vanitatea era trădată de o anume nervozitate în rezolvarea obligațiilor de copist, o uzurpare injustă a treburilor strict profesionale, ca de exemplu verificarea documentelor legale. Dezordinea părea să fie semnul unui caracter morocănos și a unei irascibilități urâcioase, din cauza cărora dinții săi scrâșneau pentru fiecare greșeală pe care o făcea la copiere; blesteme fără rost, șuierate, mai degrabă decât spuse, în toiul lucrului; și în special o nemulțumire continuă cu privire la înălțimea mesei la care lucra. Deși aplica diferite inginerii mecanice ingenioase, Nippers nu putea face niciodată această masă să i se potrivească. Punea diferite lucruri sub picioarele ei, bucăți de carton, și într-un final ajunse atât de departe cu aceste încercări de ajustare fine, încât puse bucăți de sugativă împăturită. Dar nicio invenție nu îi era utilă. Pentru a-și ușura durerile de spate, a înclinat tăblia mesei într-un unchi atât de ascuțit până i-a ajuns sub bărbie, de parcă ar fi scris pe un acoperiș înclinat – apoi afirmă că i-au amortit brațele. Apoi coborî masa până la talia sa, iar asta îl făcu să se aplece

peste ea ca să poată scrie, astfel încât simți o durere cruntă în spate. Pe scurt, adevărul era că Nippers nu știa ce vrea. Sau, dacă dorea ceva, acest lucru era să scape de masa sa de lucru. Printre manifestările ambiției sale bolnăvicioase era dorința sa veșnică de a primi vizite de la indivizi ciudați, îmbrăcați în haine jerpelite, pe care îi numea clienți. Eram conștient că din când în când îndeplinea mici sarcini la Curtea de Justiție, și nu era complet necunoscut la Penitenciarul din New York. Aveam motive bune să cred că unul dintre indivizii pe care i-a chemat la biroul meu și despre care, cu un aer important, afirma că este clientul său, nu era altceva decât un creditor, iar așa-zisul act de proprietate, o notă de plată. Dar cu toate aceste neajunsuri și cu enervarea pe care mi-a produs-o, Nippers, la fel ca și compatriotul său Turkey, îmi era de foarte mare folos; scria clar, citeț; și, când voia, se putea comporta ca un domn. În plus, se îmbrăca elegant; și astfel, făcea o impresie favorabilă biroului meu. Cu toate acestea, aveam mari greutatea în a nu-i face reproșuri lui Turkey. Hainele sale păreau soioase și miroseau ca și cum ar fi stat într-o cantină. Vara purta pantaloni foarte largi și lăbărțați. Hainele sale erau groaznice; pe pălăria sa nu puteai pune mâna. Dar câtă vreme pălăria îmi era indiferentă la fel ca deferența și amabilitatea unui servitor englez, întotdeauna îl făcea să și-o scoată în clipa în care intra în cameră, cu haina lui altfel stătea situația. În ceea ce privește haina sa, am dus muncă de convingere, dar fără folos. Adevărul era, cred, că un bărbat cu un venit atât de modest nu își permitea să etaleze o față atât de lucitoare și o haină la fel de lucitoare în același timp. După cum a observat odată Nippers, banii lui Turkey se duceau pe datorii. Într-o zi de iarnă i-am adus lui Turkey o haină lungă, arătoasă, de-ale mele, călduroasă, care se încheia cu nasturi de la poale până la gât. Am crezut că Turkey va aprecia favorul, și va renunța la indisciplina și la aroganța pe care le afișa după-amiaza.

Dar nu. Chiar credeam că dacă se va îmbrăca cu o haină moale ca o pătură acest lucru va avea un efect negativ asupra lui; după principiul că prea mult ovăz dăunează cailor. De fapt, caii nărăvași se spune că apreciază orzul, așa că Turkey aprecia haina pe care o avea. Îl făcea insolent. Era un om căruia prosperitatea îi făcea rău.

Deși în privința obiceiurilor lui Turkey aveam presupunerile mele, cu privire la Nippers am fost convins că, oricare ar fi defectele sale în alte privințe, era, cel puțin, un tânăr cumpătat. Dar într-adevăr, natura însăși părea să fi fost cârciumarul său și la nașterea sa l-a înzestrat cu o dispoziție iritabilă, de parcă ar fi fost mereu băut, astfel încât orice altă băutură ar fi fost de prisos. Când mă gândesc cum, în liniștea biroului meu, Nippers se ridica agitat de pe scaunul lui, se oprea deasupra mesei sale, întindea mâinile, ridica biroul și îl muta, îl smucea, cu mișcări dure, pe dușumea, de parcă masa ar fi fost rău intenționată și dorea să-i zădărnicească planurile; îmi dau seama pe deplin că pentru Nippers, tăria și apa erau același lucru.

Era un noroc pentru mine faptul că, dintr-un anumit motiv - indigestia - iritabilitatea și nervozitatea de lungă durată a lui Nippers, erau observabile dimineța, în timp ce după-amiaza era teribil de blajin. Așa încât, deoarece paroxismul lui Turkey răbufnea cam pe la ora douăsprezece, n-am avut niciodată de-a face cu ciudăteniile lor în același timp. Isteria unuia dintre ei era în același timp paznicul celuilalt. Când Nippers era pornit, Turkey era calm; și invers. Era un aranjament bun în aceste circumstanțe.

Ginger Nut, al treilea pe lista mea, era un băiețuș de doisprezece ani. Tatăl lui era căruțaș, dornic de a-și vedea fiul lucrând la un birou și nu pe post de căruțaș, înainte de a muri. Așa că îl trimise la biroul meu ca să-l primesc student la drept, să îmi facă diferite comisioane, curat și să măture pentru un dolar pe săptămână. Avea un birouaș

micuț, dar pe care nu prea îl folosea. Când l-am cercetat, am descoperit în sertar o gamă largă de coji de diferite feluri de nuci. Într-adevăr, pentru acest tânăr isteț, nobila știință a avocaturii era conținută într-o coajă de nucă. Nu ultima dintre îndatoririle lui Ginger Nut, și în același timp cea pe care o îndeplinea cu cea mai mare agerime, era de a furniza prăjituri și mere lui Turkey și Nippers. Copierea actelor legale fiind o treabă neinteresantă, cei doi copişti ai mei erau dornici de a-și umezi gurile foarte des cu Spitzenbergs¹⁵ de la numeroasele tarabe de lângă vamă și Oficiul Poștal. De asemenea, îl trimiteau pe Ginger Nut destul de des după o anumită prăjitură - mică, plată, rotundă, și foarte picantă - după numele căreia l-au poreclit și pe el. Într-o dimineață rece, când aveau de făcut o treabă plicticoasă, Turkey înfuleca zeci de astfel de prăjituri, de parcă erau simpli biscuiți - într-adevăr, aceștia se vând șase sau opt la prețul de un penny - hârșăitul stiloului său se împletea cu ronțăitul bucăților crocante din gura sa. Dintre toate gafele după-amiezii și aroganțele neliniștite ale lui Turkey, cea mai cumplită a fost cea când a molfăit o turtă dulce între buze și apoi a pus-o ca sigiliu pe un act ipotecar. Eram gata să îl dau afară atunci. Dar m-a liniștit cu o plecăciune orientală, și spuse:

— Cu respect, domnule, a fost foarte generos din partea mea să procedez astfel.

Acum, afacerea mea inițială - aceea de avocat ce se ocupă de cesiuni și titluri de proprietate, de redactări de tot felul de documente obscure - a crescut considerabil prin primirea postului de director. Acum, copişti aveau mult de muncă. Nu numai că trebuia să îi folosesc pe angajații pe care deja îi aveam, dar îmi trebuia ajutor suplimentar. Ca răspuns ca anunțul meu, un tânăr stătu nemișcat în anticamera biroului meu, iar ușa era deschisă, căci era vară. Îmi amintesc și acum figura sa - palid, respectabil într-un mod jalnic, un deznădăduit incurabil! Era Bartleby.

După câteva vorbe despre calificarea sa, l-am angajat, bucuros să am în grupul meu de copişti un om unic ca aspect, care credeam că va avea o influență benefică asupra temperamentului schimbător a lui Turkey, și asupra celui impulsiv al lui Nippers.

Ar fi trebuit să vă spun că acele uși rabatabile împărțeau biroul în două, una dintre care era ocupată de copişti mei, cealaltă de mine însumi. După dispoziția pe care o am la un moment dat, ori le țin complet deschise ori închise. Am hotărât să îi dau lui Bartleby un colț lângă ușile rabatabile, dar lângă mine, pentru a-l avea pe acest om tăcut aproape când îl chem, în cazul în care trebuia făcut ceva mărunț. I-am așezat biroul aproape de o fereastră micuță din lateral, un geam care inițial oferea o vedere laterală a unei curți împrejmuite cu un zid din cărămidă, dar care, din cauza construcțiilor nou-apărute, nu mai dădea nicăieri, dar prin el intra puțină lumină. La un metru de geam era un perete, iar lumina venea cumva de deasupra, printre două clădiri înalte, ca printr-o mică deschizătură într-un dom. Pentru a-i oferi mai mult confort, i-am procurat un paravan verde, care îl izola complet pe Bartleby de privirile mele, dar nu și de vocea mea. Și astfel, avea și intimitate, dar eram și în permanent contact.

La început, Bartleby a scris foarte mult. De parcă ar fi tânjit după ceva de copiat, părea îngropat în documentele mele. Nu avea pauză de masă. Scria zi și noapte, la lumina soarelui și la lumina lumânării. Ar fi trebuit să fiu încântat de aptitudinile sale, căci era teribil de silitor. Dar scria în liniște, palid, mecanic.

Este, desigur, o parte indispensabilă a muncii de copist să verifice acuratețea documentelor pe care le scrie, cuvânt cu cuvânt. Când sunt doi sau mai mulți copişti într-un birou, se ajută reciproc la examinarea lor, unul citind de pe copie, celălalt originalul. Este o treabă plicticoasă și monotonă. Îmi imaginez că pentru cineva cu un temperament sangvinic este o treabă inadmisibilă. De

exemplu, nu îmi pot închipui cum ar fi putut activul poet Byron să stea liniștit alături de Bartleby și să examineze un document de să spunem cinci sute de pagini, scrise strâns și tremurat.

Din când în când, în graba lucrului, aveam obiceiul să verific documentul eu însumi, iar pentru asta îl chemam pe Turkey sau pe Nippers. Unul dintre motivele pentru care îl așezasem pe Bartleby atât de aproape de mine era să-l pot folosi la activități minore. Era cea de-a treia zi, cred, de când lucra cu mine, și, înainte de a fi nevoie să verificăm ceea ce scrisese, grăbindu-mă să termin o treabă neimportantă, l-am chemat pe un ton tăios pe Bartleby. În graba mea, așteptându-mă la o reacție promptă, am rămas cu capul aplecat peste originalul de pe masa mea, și cu mâna dreaptă întinsă în lateral. Cumva agitat, am stat cu mâna întinsă, așteptând ca Bartleby să apară din izolarea sa, să ia documentul și să-și înceapă treaba fără întârziere.

Stăteam astfel atunci când l-am chemat, spunând repede ce doream să facă – mai exact, să corecteze cu mine un document sumar. Imaginați-vă surprinderea mea, consternarea, când, fără să iasă din separeul său, Bartleby a replicat, cu o voce fermă, calmă „Prefer să nu”.

Am rămas pentru o vreme nemișcat, încercând să-mi adun gândurile. Imediat, m-am gândit că urechile mă înșală, sau Bartleby a înțeles complet greșit ceea ce voiam să spun. Am repetat cererea pe cel mai calm ton pe care l-am putut avea. Dar la fel de clar ca prima dată, se auzi „Prefer să nu”.

— „Prefer să nu”, am repetat, ridicându-mă enervat, și traversând încăperea cu pas grăbit. Ce vrei să spui? Ai înnebunit? Vreau să mă ajuți să compar documentul acesta – ia-l și i l-am întins.

— Aș prefera să nu fac asta, spuse el.

L-am privit siderat. Fața sa era imobilă; ochii săi gri mă priveau în liniște. Nicio grimasă de agitație nu a apărut pe fața sa. Dacă ar fi avut vreo urmă de furie, nervozitate

sau impertinență, cu alte cuvinte, dacă ar fi fost ceva cât de cât uman la el, fără îndoială că ar fi trebuit să îl dau imediat afară. Am rămas privindu-l pentru o vreme, în timp ce el continua să scrie, apoi m-am reșezat la birou. Foarte ciudat, m-am gândit eu. Ce ar fi mai bine să fac? Dar eram foarte prins cu treaba. Am hotărât să las deoparte această problemă deocamdată, și să o rezolv când voi avea timp. Așa că l-am chemat pe Nippers din cealaltă cameră și, cu ajutorul lui, am verificat repede documentul.

La câteva zile după această întâmplare, Bartleby finalizează un document de patru pagini, reprezentând patru exemplare din mărturia pe care o depusesem la înalta curte de justiție. Era necesar să le studiem. Era un proces important, așa că acuratețea era obligatorie. Lucrurile fiind aranjate, i-am chemat pe Turkey, Nippers și Ginger Nut din camera alăturată, dorind să le dea cele patru copii angajaților mei, urmând ca eu să citesc de pe original. În consecință, Turkey, Nippers și Ginger Nut se așezaseră pe scaunele lor, fiecare cu câte un document în mână, așa că l-am strigat pe Bartleby să se alăture acestui grup interesant.

— Bartleby! Repede, aștept.

Am auzit cum au scrâșnit picioarele scaunului pe podeaua neacoperită de covor, și în curând apăru la intrarea în spațiul său restrâns.

— Ce anume doriți? a spus el calm.

— Copiile, copiile, am spus eu în grabă. Urmează să le discutăm. Uite – și i-am arătat al patrulea exemplar.

— Prefer să nu fac asta, spuse el, dispărând încet în spatele paravanului.

Preț de câteva momente am rămas stană de piatră, în fața angajaților mei. Mi-am revenit, am înaintat spre paravan și am cerut explicații pentru un asemenea comportament.

— De ce refuzi?

— Prefer să nu o fac.

Cu oricine altcineva aş fi izbucnit imediat, regretând cuvintele pe care le-aş fi folosit, şi l-aş fi dat afară. Dar era ceva în privinţa lui Bartleby care nu numai că, ciudat, m-a dezarmat, dar într-un mod minunat m-a marcat şi m-a descumpănit. Am început să discut cu el.

— Acestea sunt copiile tale, pe care trebuie să le verificăm împreună. Te scuteşte de o muncă, deoarece vom verifica toate cele patru copii odată. Este o practică obişnuită. Fiecare copist trebuie să ajute la verificarea copiei sale. Nu este aşa? Nu spui nimic? Răspunde!

— Prefer să nu o fac, răspunse el pe un ton cântat.

Mi se părea că, în timp ce îi vorbeam, analiza cu atenţie fiecare afirmaţie pe care o făceam; înţelesese pe deplin sensul cuvintelor; nu putea pune la îndoială concluzia; dar, în acelaşi timp, nişte consideraţii supreme l-au împins să răspundă astfel.

— Eşti hotărât, atunci, să nu îmi îndeplineşti cererea – o cerere făcută în concordanţă cu practica curentă şi cu bunul simţ?

M-a făcut să înţeleg, pe scurt, că judecata mea era vorbărie goală. Da: decizia sa era irevocabilă.

Nu rareori atunci când un om este intimidat într-un mod violent şi inexplicabil începe să bată în retragere. Începe să bănuiască vag că dreptatea şi argumentele sunt de cealaltă parte a baricadei. Astfel, dacă este prezentă o persoană dezinteresată, se întoarce către aceasta şi caută sprijin pentru ideile sale ezitante.

— Turkey, am spus eu, ce crezi despre asta? Nu am dreptate?

— Cu respect, domnule, spuse Turkey, pe un ton afabil, cred că aveţi dreptate.

— Nippers, am spus, care este părerea ta?

— Cred că ar trebui să îl daţi afară din birou.

(Cititorul abil va intui că, fiind dimineată, răspunsul lui Turkey este formulat în termeni calmi şi politicoşi, iar Nippers răspunde pe un ton iritat. Sau, ca să repet ce am

spus mai devreme, starea neplăcută a lui Nippers se manifesta, iar a lui Turkey nu.)

— Ginger Nut, am spus, dorind să am de partea mea sufragiile sale, care este părerea ta?

— Cred, domnule, că el este puțin nebun, răspunse Ginger Nut, cu un rictus pe față.

— Ai auzit ce au spus, am zis eu spre paravan, vino și fă-ți datoria.

Dar nu a binevoit să dea niciun răspuns. Am meditat pentru un moment, într-o dureroasă perplexitate. Dar și de data aceasta, aveam o lucrare urgentă. Am hotărât să amân analizarea acestei dileme pentru altă dată, când voi avea timp. Cu ceva efort, am examinat documentele fără Bartleby, deși la o pagină-două Turkey își dădea cu părerea că nu era normal ce se întâmplă; în timp ce Nippers, trăgând de scaunul său cu o nervozitate datorată problemelor stomacale, scrâșnea din dinți, din când în când șuierând blesteme împotriva bădăranului încăpățânat din spatele paravanului. În privința sa (a lui Nippers), aceasta era prima și singura dată când face treaba altcuiva, fără a fi plătit.

În acest timp, Bartleby stătea după paravanul său, nefiind atent decât la treaba pe care o făcea.

Au trecut câteva zile, în care copistul a fost angajat în finalizarea altei lucrări voluminoase. Comportamentul său recent m-a făcut să îl observ cu atenție. Am observat că nu ieșea niciodată la masă; într-adevăr, nu mergea niciodată nicăieri. Nimeni dintre cunoștințele mele nu-l văzuse afară din birou. Era permanent de strajă în colțul său. Cam pe la ora unsprezece dimineța, am băgat de seamă că Ginger Nut înainta către paravanul lui Bartleby, tiptil, de parcă ar fi dorit să nu îl vad. Băiatul pleca din birou zdrăngănind câteva pence, și reapărea cu o porție de turtă dulce, pe care o livra în spatele paravanului, primind două turte dulci pentru serviciul făcut.

El trăiește cu turtă dulce, m-am gândit eu; nu ia

niciodată prânzul, la drept vorbind; cred că este vegetarian; dar nu; nu mănâncă nici legume, mănâncă doar turtă dulce. Mintea mea a început să fabuleze despre efectele probabile asupra organismului în urma hrănirii exclusive cu turtă dulce. Turta dulce conține ghimbir, ceea ce-i dă aroma specifică. Acum, ce e ghimbirul? Un condiment aromat, picant. Era Bartleby aromat sau picant? Nicidecum. Atunci, ghimbirul nu avea niciun efect asupra lui Bartleby. Probabil că prefera să nu aibă.

Nimic nu scoate din sărite o persoană serioasă mai mult decât rezistența pasivă. Dacă nu este lipsit de omenie, cel care opune rezistență este nevinovat în pasivitatea sa; atunci, în momentele bune ale primului se va strădui să-și imagineze ceea ce pare imposibil să fie analizat cu judecata sa. Chiar și așa, în cea mai mare parte, îl respectam pe Bartleby și felul său de a fi. Săracul de el! am gândit eu, nu vrea să facă rău; este clar că nu este insolent; înfățișarea sa mă convinge că excentricitățile sale sunt involuntare. Îmi este de folos. Mă pot înțelege cu el. Dacă îl dau afară, sunt șanse mari să dea peste un angajator mai puțin indulgent, și apoi va fi tratat necuviincios și poate că va ajunge să moară de foame. Da. M-aș putea mulțumi doar cu asta. Să mă împrietenesc cu Bartleby; să-i fac pe plac cu îndărătniciile lui ciudate, mă va costa puțin sau nimic, iar acest lucru mă va face să mă simt cu conștiința împăcată. Dar nu simțeam mereu astfel. Pasivitatea lui Bartleby mă irita câteodată. Simțeam un imbold ciudat de a-l contra, de a-l face să se enerveze, ca răspuns la furia mea. Dar parcă aș fi încercat să fac focul dând cu degetul pe o bucată de săpun Windsor. Dar într-o după-amiază am simțit un impuls nefast, și a avut loc următoarea scenă:

— Bartleby, am spus, când toate hârtiile au fost copiate, aș dori să le verificăm.

— Aș prefera să nu o faci.

— Poftim? Cu siguranță că nu intenționezi să continui

cu această încăpățănare.

Niciun răspuns.

Am deschis cu zgomot ușile batante și, întorcându-mă spre Turkey și Nippers, am exclamat, agitat:

— Spune, pentru a doua oară, că nu dorește să verifice hârtiile. Ce crezi despre asta, Turkey?

Era după-amiază, să ne înțelegem. Turkey strălucea ca un cazan de alamă, din capul său chel ieșea abur, iar mâinile sale tremurau printre hârtiile pătate cu cerneală.

— Ce cred despre asta? zbiră Turkey; cred că voi merge în spatele paravanului îi! voi înnegri un ochi!

Acestea fiind spuse, Turkey se ridică în picioare și ridică mâinile ca un boxer. Se grăbea să-și țină promisiunea, când l-am oprit, alarmat de spiritul combativ pe care îl avea Turkey după masă.

— Stai jos, Turkey, am spus, și ascultă ce are Nippers de spus. Ce crezi despre asta, Nippers? Nu ar trebui să îl dau imediat afară pe Bartleby?

— Mă scuzați, dumneavoastră trebuie să luați o astfel de decizie, domnule. Cred că purtarea sa este destul de neobișnuită și nedreaptă, în ceea ce îl privește pe Turkey și pe mine. Dar ar putea fi doar o toană de moment.

— Ah, am exclamat, ți-ai schimbat părerea într-un mod tare ciudat, acum vorbești foarte blând despre el.

— Doar bere, strigă Turkey; amabilitatea este efectul berii - Nippers și eu am luat masa împreună astăzi. Vedeți ce blând sunt, domnule. Să merg să-i înnegresc ochii?

— Te referi la Bartleby, presupun. Nu, nu astăzi, Turkey, i-am replicat; te rog, liniștește-te.

Am închis ușile și m-am apropiat din nou de Bartleby. M-am simțit încurajat să îmi urmez soarta, căci m-am născut un rebel. Mi-am amintit că Bartleby nu a ieșit niciodată din birou.

— Bartleby, am spus, Ginger Nut este plecat; du-te până la poștă, vrei? (era un drum de trei minute) și vezi dacă a venit ceva pentru mine.

— Nu aş vrea să fac asta.

— Nu?

— Prefer să nu.

M-am clătinat până la birou, şi am rămas acolo, cufundându-mă în studierea unor acte. Caracterul meu înveterat a revenit. Mai era vreun lucru care mi-ar fi putut pricinui mai mare repulsie decât acest individ sfrijit şi lefter? - angajatul meu? Ce lucru, perfect rezonabil, l-ar putea face să refuze?

— Bartleby!

Niciun răspuns.

— Bartleby, am spus ceva mai tare.

Niciun răspuns.

— Bartleby! am strigat.

Ca o fantomă ce se supune chemărilor magice, la a treia invocare, a apărut la intrarea în sihăstria sa.

— Du-te în camera de alături şi spune-i lui Nippers să vină la mine.

— Prefer să nu o fac, spuse el încet şi pe un ton respectuos, apoi dispăru.

— Foarte bine, Bartleby, am spus, pe un ton destul de calm, dar sever, stăpân pe mine, lăsând să se înţeleagă că această întâmplare va avea repercusiuni teribile. Deocamdată nu prea intenţionez să fac ceva de acest gen. Apoi, în timp ce se apropia ora prânzului, am considerat că ar fi mai bine să îmi pun pălăria şi să plec acasă, căci rămăsesem perplex şi aveam mintea răvăşită.

Să accept asta? Concluzia este că în curând a devenit o prezenţă continuă în biroul meu. Acest tânăr copist palid, pe nume Bartleby, avea un birou acolo; copiasse pentru mine la preţul de patru cenţi pe foaie, (o sută de cuvinte); dar refuza în permanenţă să participe la corectarea lucrărilor scrise de el, această atribuţie fiind transferată către Turkey şi Nippers, ca un compliment, fără îndoială, pentru spiritul lor de observaţie; mai mult, Bartleby nu era niciodată disponibil să îndeplinească vreo asemenea

însărcinare; și chiar dacă era rugat să o facă, era de la sine înțeles că ar fi preferat să nu o facă – cu alte cuvinte, că ar fi refuzat categoric.

Zilele treceau, iar eu m-am împăcat cu Bartleby. Statornicia lui, atenția lui pentru a nu pierde nimic, sânguința sa neconținută (cu excepția momentelor când hotăra să stea în reverie în spatele panoului), tăcerea sa profundă, caracterul său invariabil, indiferent de circumstanțe, mă făceau să îl consider o achiziție valoroasă. Primul a fost faptul că era mereu acolo; – era primul dimineața, nelipsit de-a lungul întregii zile, și ultimul care pleca, seara. Aveam o încredere nețărmurită în corectitudinea lui. Am simțit că cele mai importante documente erau în perfectă siguranță în mâinile lui. Uneori nu reușeam însă să-mi păstrez calmul și eram cuprins de mânie. Căci era extrem de greu să fac față amintirii acelor ciudățenii, privilegii și nemaiauzitelor scutiri de muncă, ce făceau parte din înțelegerea tacită care reglementa prezența Bartleby în biroul meu. Câteodată, în toiul unei activități presante, îl chemam neglijent pe Bartleby, pe un ton rapid, scurt, să pună degetul, să spunem, pe capătul unei bande roșii pe care urma să leg niște hârtii. Desigur, știam sigur că din spatele panoului, răspundea mereu „prefer să nu”; și atunci, cum ar putea o ființă umană, înzestrată cu neputințele comune naturii noastre, să se abțină de la a exclama cu amărăciune în fața unei asemenea răutăți – unei asemenea lipse de înțelepciune. Cu toate acestea, fiecare respingere de acest fel pe care o primeam nu făcea decât să crească probabilitatea de a repeta greșeala.

Aici ar trebui să spunem că, în concordanță cu obiceiul majorității avocaților care aveau biroul într-o clădire dens populată, aveam câteva chei de la ușa mea. Una era în posesia unei femei care locuia în pod și îmi făcea săptămânal curățenie. O alta era la Turkey, în caz de ceva. A treia o țineam eu în buzunar. Nu știu la cine era a

patra cheie.

Într-o bună dimineată, am mers la Biserica Trinity, pentru a auzi slujba ținută de un preot renumit. Am ajuns mai devreme în acea zonă, așa că m-am hotărât să merg la birou pentru un timp. Din fericire, aveam cheia la mine; am băgat cheia în ușă, dar era o cheie pe dinăuntru. Surprins, am bătut la ușă; spre uimirea mea, cineva a răsucit cheia pe dinăuntru; cu capul înclinat ca să mă vadă, și ținând ușa întredeschisă, figura lui Bartleby apărui, într-o cămașă cu mânecă scurtă, și într-un neglijeu zdrențaros, scuzându-se încet că avea treabă și preferă să nu mă primească atunci în birou. În câteva cuvinte, m-a înștiințat că ar fi mai bine să mă învârtesc de două-trei ori în jurul clădirii, și până atunci probabil că își va încheia treburile.

Acum, nebănuind motivul pentru care Bartleby, aflat în biroul meu într-o sâmbătă dimineată, cu nonșalanța sa cadaverică, atât de stăpân pe sine, avea un asemenea efect ciudat asupra mea, am plecat tiptil de la propria mea ușă, după cum și-a exprimat dorința. Am simțit totuși diverse muștrări neputincioase de conștiință împotriva impertinenței acestui copist de neînțeles. Într-adevăr, blândețea sa minunată nu numai că m-a dezarmat, ci m-a și descurajat. Căci eu cred că cineva care îi permite angajatului său să îi dicteze ce să facă este o persoană descurajată, astfel că nu am putut să-l dau afară din apartament. Mai mult de atât, nu înțelegeam ce putea Bartleby să facă în biroul meu îmbrăcat astfel, și mai ales într-o duminică dimineată. Se întâmpla ceva în neregulă? Nu, nici nu se punea problema. Nicio clipă nu mi-a trecut prin minte că Bartleby era o persoană imorală. Dar ce ar putea face el acolo? – copiază? Iarăși, nu. Oricât de mari erau excentricitățile sale, Bartleby era o persoană extrem de cuviincioasă. Era ultimul om care ar fi stat la birou dezbrăcat. În plus, era duminică; și era ceva la Bartleby care nega presupunerea că ar putea încălca regulile de

bună cuviință ale acelei zile cu vreo îndeletnicire lumească.

Cu toate acestea, nu eram împăcat; plin de curiozitate, m-am întors la ușă. Fără nicio piedică, am băgat cheia în ușă, am deschis-o și am intrat. Bartleby nu era de găsit. Am privit în jur agitat, am tras cu ochiul după paravanul său; dar era evident că plecase. La o examinare mai atentă a acelui loc, am înțeles că de multă vreme Bartleby mânca, se îmbrăca și dormea în biroul meu, fără a avea farfurie, oglindă sau pat. Scaunul capitonat al unei vechi canapele într-un colț dădea impresia vagă a unei siluete aplecate. Împăturită, sub biroul lui, era o pătură; sub un grătar, o cutie de cremă de ghețe și o perie; pe un scaun, o găleată de metal, cu un săpun și un prosop zdrențuit; într-un ziar am găsit câteva coji de turtă dulce și o bucată de brânză. Era evident, mă gândeam eu, că Bartleby se instalase aici și trăia ca un burlac. Imediat m-a lovit gândul: ce singurătate și lipsă de prieteni au ieșit la iveală! Sărăcia sa era mare; dar singurătatea, ce oribilă! Doar gândește-te. Duminica, Wall-street este pustie ca și Petra⁸; și la fel este și în fiecare noapte. Această clădire, de asemenea, care în timpul săptămânii zumzăie de viață, la căderea nopții rămâne pustie, și toată duminica este dat uitării. Și aici, Bartleby și-a făcut casa; singurul spectator al unei pustietăți pe care el a văzut-o plină de viață – un fel de Marius⁹ nevinovat, printre ruinele Cartaginei!

Pentru prima dată în viață, am fost copleșit de un sentiment de melancolie dureroasă. Înainte, nu mai trăisem o asemenea tristețe neplăcută. Umanitatea care ne

8 Capitala antică Estul Mijlociu Semitic. Rămășițele orașului sunt acum pe teritoriul Iordanului. Orașul Petra este faimos pentru structurile sale, sculptate în piatră roșie. (n.tr.)

9 Gaius Marius (157—86 BC), general roman și consul care a câștigat victorii importante pentru Roma. Într-o luptă politică, a căzut de la putere și a fost exilat pentru o vreme în Africa. A stat puțin și în Cartagina, înainte de a pleca pe o insulă pentru a scăpa de dușmanii săi. (n.tr.)

lega mă întrista teribil. O melancolie fraternă! Căci amândoi, și eu și Bartleby, eram fiii lui Adam. Mi-am adus aminte de mătasurile strălucitoare și de fețele sclipitoare pe care le văzusem în acea zi, la festivalul de gală de pe Broadway și le-am comparat cu copistul palid, și mi-am spus, Ah, fericirea stă în lumina reflectoarelor, așa că ne gândim că pe lume este doar fericire; dar nefericirea se ascunde adânc, astfel încât considerăm că nefericirea nu există. Aceste închipuiri triste - himerele, fără îndoială, ale unei minți bolnave și ciudate - m-au dus spre alte gânduri, mai speciale, în privința excentricităților lui Bartleby. Aveam presentimentul că voi descoperi ceva ciudat. Forma palidă a copistului îmi apărui, printre străini nepăsători, înfășurat în pătura sa zdrențuită.

Deodată, am fost atras de sertarul închis de la biroul lui Bartleby, căci lăsase cheia în încuietoare.

Nu vreau să fac rău, și nici nu mă roade curiozitatea, m-am gândit eu; în plus, biroul este al meu, deci și conținutul său, așa că îmi voi face curaj să mă uit înăuntru. Totul era aranjat metodic, documentele erau aliniate perfect. Sertarele erau adânci și, după ce am scos o parte dintre documente, am ajuns la fundul său. Am simțit că era ceva colo, și am tras de el. Era o legătură făcută dintr-o batistă, grea și înnodată. Am desfăcut-o, și am văzut că acolo își ținea economiile.

Îmi amintesc acum toate lucrurile misterioase pe care le-am observat la acest om. Mi-am amintit că nu vorbea niciodată, doar răspundea; că deși avea din când în când timp liber, nu l-am văzut niciodată citind - nu, nici măcar un ziar; că, pentru lungi perioade de timp, stătea privind în gol, pe fereastra din spatele paravanului, spre zidul de cărămidă; eram sigur că nu a intrat niciodată o sală de mese sau o cantină; fața sa palidă indica în mod clar că nu bea niciodată bere, ca Turkey, și nici măcar ceai sau cafea, ca alți oameni; că nu mergea niciodată în vreun loc despre care aș fi putut afla; nu a ieșit niciodată la

plimbare, cu excepția situației de acum; că refuzase să spună cine este sau de unde vine, sau dacă are rude pe lumea asta; că, deși era atât de slab și de palid, nu se plângea niciodată de vreo boală. Și, mai pregnant decât orice, îmi aminteam un anumit aer involuntar de – cum să-i spun? – palidă aroganță, să spună, sau mai degrabă o rezervă austeră, care m-a înfiorat într-un mod plăcut, m-a făcut să accept cu ușurință excentricitățile sale, când mă temeam să îl rog să îmi facă cel mai mic serviciu, deși aș fi putut să-mi dau seama, din starea sa permanentă de nemișcare, că se află într-una dintre reveriile acelea permanente ale sale în care privește zidul de cărămidă, în spatele paravanului.

M-am gândit la toate aceste lucruri și le-am legat de faptul recent descoperit, că locuia în biroul meu, fără să uit dispozițiile sale morbide; gândindu-mă la toate aceste lucruri, un sentiment de prudență a început să mă cuprindă. Primele mele simțăminte au fost de pură melancolie și milă sinceră; dar pe măsură ce mila pentru nefericitul Bartleby crescuse și crescuse în imaginația mea, această melancolie se transformă în teamă, iar mila în repulsie. Este foarte adevărat, și teribil, în același timp, că până la un anumit punct gândul sau vederea suferinței ne trezește cele mai adânci simțăminte; dar în anumite cazuri speciale, mai departe de atât nu mai funcționează. Comit o eroare cei care afirmă că invariabil aceasta se datorează egoismului specific sufletului uman. Mai degrabă provine dintr-o anumită lipsă de speranță în ceea ce privește vindecarea unei suferințe organice. Pentru o ființă sensibilă, mila deseori este dureroasă. Și când într-un final înțelege că mila nu ajută la nimic, bunul simț îi poruncește sufletului să scape de ea. Ceea ce am văzut în acea dimineață m-a convins că el era victima unei tulburări înnăscute și incurabile. Aș fi putut să îi dau de pomană; dar corpul său nu suferea; sufletul suferea, iar la sufletul său nu puteam ajunge.

Nu am mai ajuns la Biserica Trinity în acea dimineață. Cumva, lucrurile pe care le aflasem m-au făcut să renunț la a mai merge la biserică. M-am întors acasă, gândindu-mă ce să fac în privința lui Bartleby. Într-un final, m-am hotărât; - îi voi pune întrebări pe un ton calm, a doua zi dimineață, despre istoria lui etc., și dacă va refuza să îmi răspundă sincer și fără rezerve (și cred că prefera să nu o facă), îi voi da o bancnotă de douăzeci de dolari sau mai mult, cât îi datoram, și să-i spun că nu mai am nevoie de serviciile lui; dacă îl voi putea ajuta, în orice fel, voi fi fericit să o fac, mai ales dacă ar fi dorit să se întoarcă în locul său natal, oriunde ar fi acesta, îi voi plăti cheltuielile de bunăvoie. Mai mult, dacă, după ce va ajunge acasă, va avea nevoie de ajutor, nu va trebui decât să îmi scrie, iar cererea lui nu va rămâne fără răspuns.

A sosit și dimineața următoare.

— Bartleby, am spus, strigându-l încet de după paravan.

Niciun răspuns.

— Bartleby, am spus, pe un ton încă blând, vino încoace; nu vreau să te pun să faci nimic ce nu preferi să faci - vreau doar să vorbesc cu tine.

Apăru, fără niciun zgomot.

— Vrei să îmi spui, Bartleby, unde te-ai născut?

— Prefer să nu o fac.

— Vrei să îmi spui ceva, orice, despre tine?

— Prefer să nu.

— Dar ce motiv ai avea să nu vorbești cu mine? Sunt prietenul tău.

Nu mă privea în timp ce vorbeam, ci stătea cu privirea ațintită pe bustul lui Cicero, care era chiar în spatele meu, la zece centimetri deasupra capului.

— Care este răspunsul tău, Bartleby? Am spus eu, după ce am așteptat ceva vreme un răspuns.

În tot acest timp fața sa rămase imobilă, cu excepția unui vag tremur al buzelor sale albe.

— Momentan, prefer să nu dau niciun răspuns, spuse el, și se retrase în sihăstria sa.

Am fost destul de slab, trebuie să recunosc, însă felul în care s-a comportat cu această ocazie m-a iritat. Nu numai că mă disprețuia, dar în perseverența lui părea lipsit de recunoștință, luând în considerare indulgența și purtarea bună de care am dat dovadă.

Din nou, am rămas pe loc, gândindu-mă ce aș putea face. Umilit de purtarea sa, și hotărât cum eram să îl dau afară când voi intra în birou, am fost superstițios și acest lucru m-a împiedicat să îmi pun planul în aplicare. Mă simțeam un ticălos dacă aș fi îndrăznit să scot vreun cuvânt urât împotriva celui mai oropsit om. Într-un final, mi-am tras scaunul după paravan, m-am așezat și am spus: „Bartleby, uită te rog că te-am întrebat despre trecutul tău; dar permite-mi să te rog fierbinte, ca prieten, să fii de acord să folosim acest birou doar pentru a lucra. Promite-mi acum că vei ajuta mâine sau poimâine la corectarea lucrărilor: pe scurt, spune-mi azi că într-o zi sau două vei începe să te porți mai rezonabil; – spune-mi asta, Bartleby.

— Momentan, prefer să nu fiu mai rezonabil, veni răspunsul său morbid, pe un ton blajin.

Tocmai atunci ușile batante s-au deschis, iar Nippers s-a apropiat. Părea să sufere de o insomnie neobișnuită, indusă de o indigestie severă. A auzit ultimele cuvinte rostite de Bartleby.

— Preferi să nu, chiar așa? scrâșni din dinți Nippers – l-aș prefera pe el, dacă aș fi în locul dumneavoastră, domnule, mi se adresă – l-aș prefera pe el, i-aș da ce preferă, catâr încăpățânat! Ce anume, mă rog, domnule, preferă acum să nu facă?

Bartleby rămase nemișcat.

— Domnule Nippers, am spus, aș prefera să te retragi, momentan.

Cumva, în ultima vreme am început să folosesc involuntar cuvântul „prefer” în diferite ocazii, nu atât de

potrivite.

Am tremurat la gândul că contactul meu cu copistul m-a afectat serios psihic. Și ce altceva ar mai putea să se întâmple? Înțelegerea acestui lucru nu a rămas fără urmări.

În timp ce Nippers, acru și ursuz, se îndepărta, Turkey se apropie afabil și respectuos.

— Cu respect, domnule, spuse el, ieri mă gândeam la Bartleby aici de față, și cred că dacă ar prefera în schimb să bea o bere în fiecare zi, i se va ameliora sănătatea și îi va permite să ajute la examinarea actelor.

— Ai molipsit și tu cuvântul ăsta, am spus eu, ușor agitat.

— Cu respect, ce cuvânt, domnule? întrebă Turkey, înghesuindu-se cu considerație în spațiul restrâns din spatele paravanului, făcându-mă astfel să mă lovesc de copist. Ce cuvânt, domnule?

— Aș prefera să fiu lăsat singur, spuse Bartleby, de parcă s-ar fi simțit ofensat de prezența celor din jur.

— Acesta este cuvântul, Turkey, am spus eu - acesta este.

— Ah, prefer? O, da - bizar cuvânt. Eu nu-l folosesc niciodată. Dar, domnule, după cum spuneam, dacă el preferă...

— Turkey, l-am întrerupt, te rog să te retragi.

— Ah, cu siguranță, domnule, dacă așa preferați, așa voi face.

În timp ce deschidea ușile rabatabile ca să se retragă, Nippers, de la biroul său, mi-a aruncat o privire, și m-a întrebat dacă aș prefera să îmi copieze o anumită lucrare pe hârtie albastră sau pe una albă. Nu accentuase cu răutate cuvântul „prefer”. Era clar că a rostit aceste vorbe fără să vrea. Mă gândeam, cu siguranță că trebuie să scap de un om bolnav psihic, care deja zăpăcise într-o anumită măsură felul de a vorbi, dacă nu cumva și mințile mele și ale angajaților mei. Dar am considerat că era

prudent să nu îl dau afară brusc.

A doua zi, am observat că Bartleby nu făcea nimic altceva, decât stătea la fereastra sa, în reverie. La întrebarea de ce nu mai scrie, spuse că a decis să nu mai facă asta.

— De ce, cum vine asta? Și ce facem? Am exclamat, nu mai scrii?

— Nu mai scriu.

— Și care este motivul?

— Nu îți dai singur seama care este motivul? răspunse el pe un ton indiferent.

L-am privit nemișcat, și am observat că ochii săi erau fără luciu și mătuiți. Într-o clipă, m-am gândit că perseverența sa fără egal în copierea documentelor la această lumină slabă în primele săptămâni i-ar fi putut afecta vederea.

Eram mișcat. I-am spus cât de mult regret ce i s-a întâmplat. Am sugerat că, bineînțeles, a făcut o alegere bună să nu mai scrie o perioadă; și l-am încurajat să folosească ocazia pentru a face exerciții în aer liber. Ceea ce nu a făcut. La câteva zile după aceasta, cum toți angajații mei lipseau, și fiind nevoie urgentă să expediez niște scrisori, m-am gândit că, neavând nimic altceva de făcut, Bartleby ar putea să fie mai puțin inflexibil ca de obicei și ar putea duce scrisorile la oficiul poștal. Dar a refuzat cu desăvârșire. Așa că a trebuit să mă deranjez eu și să merg la poștă.

Și zilele treceau. Dacă vederea lui Bartleby se îmbunătățise sau nu, n-aș putea spune. Mie mi se părea că este mai bine. Dacă când l-am întrebat dacă este așa, n-a binevoit să răspundă. Cert este că nu copia nimic. Într-un final, ca răspuns la insistențele mele, m-a informat că renunțase pentru totdeauna la copiat.

— Poftim! am exclamat; presupun că ochii tăi sunt acum mai bine ca niciodată – de ce nu te apuci de copiat?

— Am renunțat la copiat, răspunse el și se dădu

deoparte.

Rămase, ca și până atunci, un accesoriu în biroul meu. Ba mai mult – de parcă ar fi fost posibil – rămase mai nemișcat decât înainte. Ce era de făcut? Nu făcea nimic în birou: de ce ar mai fi rămas aici? Ca să vorbim drept, devenise acum o povară pentru mine, nu era doar nefolositor, ca un lanț atârnat de gât, ci greu de suportat. Cu toate acestea, îmi era milă de el. Spun doar adevărul când afirm că mă simțeam stânjenit în prezența lui. Dacă mi-ar fi dat numele unui singur prieten sau rude de-ale lui, i-aș fi scris imediat și le-aș fi cerut să îl ia de aici pe sârmanul băiat și să-l ducă într-un adăpost. Dar părea a fi singur, absolut singur pe lume. O epavă în mijlocul Atlanticului. Pe scurt, nevoile pe care le aveam în afacerea mea au devenit prioritare. Pe cât de decent am putut, i-am spus lui Bartleby că în șase zile trebuie neapărat să părăsească biroul. L-am avertizat să ia măsuri ca, în această perioadă, să-și găsească o altă locuință. M-am oferit să îl ajut în această privință, dar doar dacă el va face primii pași în a-și găsi un loc unde să se mute.

— Și când vei pleca definitiv, Bartleby, am adăugat, voi avea grijă să primești un onorariu. Șase zile, din clipa asta, reține.

La expirarea acestei perioade, am tras cu ochiul după paravan, și ia te uită! Bartleby era acolo.

Mi-am încheiat haina și m-am calmat; am înaintat încet către el, i-am pus mâna pe umăr și am spus:

— A venit vremea; trebuie să pleci de aici; îmi pare rău pentru tine; aici ai banii; dar trebuie să pleci.

— Prefer să nu, răspunse el, stând în continuare cu spatele la mine.

— Trebuie să o faci.

Rămase tăcut.

Acum, aveam încredere nemărginită în corectitudinea sa. De multe ori, mi-a restituit mărunțișul pe care l-am scăpat din neatenție pe podea, căci eu tind să

fiu extrem de neglijent în astfel de treburi. Ceea ce a urmat nu poate fi considerat extraordinar.

— Bartleby, am spus eu, îți datorez doisprezece dolari; poftim treizeci și doi; restul de douăzeci sunt ai tăi. Îi primești? și i-am întins bancnotele.

Dar el rămase nemișcat.

— Îi las aici, am spus, în timp ce îi puneam sub o greutate, pe masă. Apoi mi-am luat pălăria și bastonul și am plecat spre ușă. M-am întors încet și am adăugat: După ce îți vei lua lucrurile din birou, Bartleby, închide ușa - căci toată lumea a plecat, în afară de tine - și, te rog, pune cheia sub preș, ca să o găsesc dimineată. Nu ne vom mai vedea vreodată; așa că adio. Dacă îți voi putea fi de vreun ajutor la noua ta reședință, te rog, nu ezita să îmi scrii. La revedere, Bartleby, și rămas bun.

Dar el nu răspunse; la fel ca ultima coloană a unui templu în ruine, rămase tăcut și solitar în mijlocul camerei goale.

Pe când mergeam spre casă gânditor, vanitatea mea a luat locul milei. Nu mă puteam gândi decât la cum să scap de Bartleby. Spun că este vorba despre măiestrie, și așa ar trebui să o numescă orice gânditor imparțial. Frumusețea metodei mele părea să constea într-o liniște perfectă. Nici vorbă de vreo obrăznicie, niciun fel de bravadă, nicio reacție colerică, fără să merg înapoi și încolo prin apartament și să îi ordon lui Bartleby să-și împacheteze hainele sale mizere. Nimic de acest gen. Fără să îl dau afară pe Bartleby într-un mod zgomotos - așa cum ar putea face un spirit inferior - am presupus că trebuie să părăsească acea incintă; și pe această ipoteză am construit tot ce aveam de spus. Cu cât mă gândeam mai mult la metoda mea, cu atât eram mai încântat de ea. Cu toate acestea, a doua zi dimineată, la trezire, aveam îndoielile mele - adormisem în aburul acestor gânduri. Una dintre cele mai minunate și mai înțelepte ore pe care le are un om sunt cele de dimineată, chiar după ce se trezește.

Metoda mea părea la fel de inteligentă ca oricând – dar doar în teorie. Cum va fi în practică – aici era problema. Era minunat să cred că Bartleby a plecat; dar, cu toate acestea, presupunerea era doar a mea, nu a lui Bartleby. Întrebarea era nu dacă eu presupuneam că el mă va părăsi, ci dacă el ar prefera să o facă. Era mai mult un om cu preferințe decât unul ce lua decizii.

După micul dejun, am mers în oraș, cântărind argumentele pro și contra. Pentru un moment, m-am gândit că voi eșua, iar Bartleby va fi tot acolo, în biroul meu, ca de obicei; în următorul moment părea foarte sigur faptul că scaunul lui va fi gol. Și astfel am continuat să merg. La intersecția lui Broadway cu Canal-street, am văzut un grup de oameni agitați, angajați într-o discuție.

— Pun pariu că nu, spuse o voce în timp ce treceam.

— Nu pleacă? – s-a făcut! am spus, pune banii jos.

Instinctiv, am băgat mâna în buzunar pentru a scoate partea mea de pariu, când mi-am amintit că era ziua alegerilor. Cuvintele pe care le auzisem nu se refereau la Bartleby, ci la succesul sau insuccesul candidatului la primărie. În starea mea sufletească încordată, mi-am imaginat, că tot Broadway-ul îmi împărtășea întrebările. Am trecut mai departe, mulțumit că zarva străzii mi-a acoperit gândurile.

După cum îmi propusesem, am ajuns mai devreme decât de obicei la ușa biroului. Am stat nemișcat, ascultând. Era liniște. Trebuie că a plecat. Am încercat clanța. Ușa era închisă. Da, metoda mea a funcționat; trebuie să fi dispărut. Simțeam o anumită melancolie, amestecată cu o părere de rău pentru succesul meu extraordinar. Căutam sub preș cheia pe care Bartleby trebuise să mi-o lase acolo, când din greșeală am lovit cu genunchiul în prag, producând un zgomot, iar ca răspuns la acesta, se auzi o voce din interior – Încă nu; sunt ocupat.

Era Bartleby.

Am rămas trăsnit. Pentru o clipă, am rămas ca acel

om care, cu o pipă în gură, a fost omorât într-o după-amiază fără nori, cu multă vreme în urmă, în Virginia, de un fulger de vară; a fost omorât la fereastra sa deschisă, și a rămas atârnat acolo întreaga după-amiază, până când cineva l-a atins, și atunci a căzut.

— N-a plecat! Am murmurat într-un final. Dar din nou, supunându-mă ascendentului pe care enigmaticul copist îl avea asupra mea, și de care nu puteam scăpa, am coborât încet scările și am ieșit în stradă, și în timp ce mergeam, mă gândeam ce aș putea face în această stare de uimire. Să-l arunc afară pur și simplu, nu puteam; să îl jignesc ca să plece, iar nu puteam; să chem poliția, iarăși era o idee neplăcută; și totuși, să-i permit să-și savureze triumful morbid asupra mea – nici la acest lucru nu mă puteam gândi. Ce era de făcut? Sau, dacă nu se putea face nimic, era ceva ce aș fi putut presupune în această privință? Da, așa cum înainte presupusesem că Bartleby va pleca, aș putea presupune retroactiv că a plecat. Conform acestei presupuneri, aș putea intra în birou în mare grabă, și voi pretinde că nu îl văd pe Bartleby, să merg direct spre el, de parcă ar fi aer. O asemenea abordare ar fi similară cu a-l da afară din casă. Era aproape imposibil ca Bartleby să poată înțelege o asemenea abordare. Dar la o analiză mai atentă, succesul planului meu părea incert. Am hotărât să discut din nou problema cu el.

— Bartleby, am spus, intrând în birou, cu o expresie severă pe față, sunt profund dezamăgit. Sufăr, Bartleby. Am avut altă părere despre tine. Mi te-am închipuit atât de domn, încât ți-ar fi fost de ajuns un mic indiciu, într-o problemă serioasă, ca să pricepi – pe scurt, o presupunere. Dar se pare că m-am înșelat. De ce, am adăugat pe un ton firesc, nu te-ai atins încă de bani, arătând cu degetul spre locul în care îi lăsasem în seara precedentă.

Nu răspunse.

— Vei pleca sau nu de lângă mine? am izbucnit, apropiindu-mă de el.

— Prefer să nu plec de lângă tine, răspunse el, accentuând negația.

— Ce drept ai să stai aici? Plătești chirie? Îmi plătești tu taxele? Sau această proprietate este a ta?

Nu dădu niciun răspuns.

— Ești gata acum să începi să scrii? Ți-a revenit vederea? Ai putea să copiezi pentru mine un act scurt în această dimineață? Sau să ajuți la examinarea câtorva paragrafe? Sau să faci un drum până la poștă? Altfel spus, ai vrea să faci ceva, orice, pentru a nu trebui să fii dat afară din acest birou?

Se retrase tăcut în sihăstria sa.

Eram acum într-o asemenea stare de indignare nervoasă încât m-am gândit că ar fi prudent să mă abțin de la alte demonstrații. Bartleby și eu eram singuri. Mi-am adus aminte de tragedia ghinionistului Adams¹⁰ și a și mai ghinionistului Colt¹¹ în biroul retras al celui din urmă; și cum sărmanul Colt, fiind teribil de scandalizat de Adams, și permițându-și, imprudent, să se enerveze tare, a fost mânat pe negândite spre un act fatal – un act pe care cu siguranță niciun om nu îl poate regreta mai mult decât cel căruia i se întâmplă. Deseori mi-a trecut prin cap când cugetam la acest subiect că, dacă altercația ar fi avut loc într-un loc public sau într-o locuință privată, nu s-ar fi terminat astfel. S-a întâmplat astfel din cauză că erau singuri într-un birou, la etajul unei clădiri – un birou fără covoare, ce fără îndoială că părea destul de sălbatic, prăfuit; – acesta trebuie să fi fost factorul care a amplificat disperarea și iritarea nefericitului Colt.

¹⁰Vezi *Colt*.

¹¹ John C. Colt. Într-un proces senzațional în New York, Colt a fost condamnat în ianuarie 1842 pentru uciderea lui Samuel Adams în 1841, după ce acesta din urmă încercase să recupereze banii pe care Colt i—i datora. Adams tipărise manuale pe care Colt le—a folosit pentru a preda contabilitate. Colt a fost condamnat la spânzurătoare pe 18 noiembrie 1842, dar s—a sinucis cu puțin timp înainte execuție. (n.tr.)

Dar când acest resentiment crescuse în mine și mă ispiti în privința lui Bartleby, l-am înșfăcat și l-am dat deoparte. Cum? Pur și simplu invocând acest ordin divin: „Poruncă nouă dau vouă, să vă iubiți unul pe altul”. Da, asta m-a salvat. Pe lângă alte argumente, filantropia deseori lucrează ca un principiu de prudență și înțelepciune profundă – un paznic bun pentru posesorul său. Oamenii au comis crime din cauza geloziei, din cauza furiei și a urii, egoismului și mândriei spirituale; dar niciun om nu a auzit de o crimă diabolică, făcută din filantropie. Doar egoismul, dacă un alt motiv mai bun nu există, ar trebui, în special la o persoană țăfnoasă, să îl facă să fie caritabil și filantrop. În orice caz, cu această ocazie, m-am străduit să îmi înăbuș sentimentele mele în privința copistului, interpretând într-un mod binevoitor comportamentul său. Sărmanul, sărmanul de el! am gândit, nu avea nevoie de nimic; și, în plus, a avut o viață grea, așa că ar trebui să îi îndeplinesc dorințele.

Am încercat, de asemenea, să îmi fac de lucru, și în același timp să îmi potolesc deznădejdea. Am făcut tot posibilul să îmi imaginez în cursul dimineții, cum Bartleby, la ora la care îi va conveni, din voință proprie, va ieși din izolarea sa și va merge hotărât spre ușă. Dar nu. S-a făcut douăsprezece și jumătate; fața lui Turkey a început să strălucească, a vărsat călimara și a devenit teribil de turbulent; Nippers s-a făcut calm și amabil; Ginger Nut își ronțăia mărul său de la prânz; și Bartleby rămase în fața ferestrei sale, scufundat într-una dintre cele mai profunde reverii. O va lua în serios? Ar fi trebuit să îi spun? În acea după-amiază am părăsit biroul fără să-i mai spun nimic altceva.

Au mai trecut câteva zile, în timpul cărora am răsfoit „Edwards despre voință” și „Priestley despre necesitate”.
20 În aceste circumstanțe, aceste cărți au avut un efect benefic. Tot mai mult, aveam convingerea că aceste probleme ale mele în ceea ce-l privea pe copist, au fost

predestinate, iar Bartleby mi-a fost trimis cu un scop misterios, de Providența atotștiutoare, lucru de neînțeles pentru un simplu muritor ca mine. Da, Bartleby, stai acolo, în spatele paravanului, m-am gândit; nu te mai persecut; nu faci nici rău și nici zgomot, ca aceste scaune vechi; pe scurt, niciodată nu mă simt atât de în privat ca atunci când știu că ești aici. Cel puțin, văd și simt. Îmi îndeplinesc scopul predestinat al vieții mele. Sunt mulțumit. Alții ar putea avea scopuri mai înalte; dar misiunea mea pe lumea aceasta, Bartleby, este să îți ofer un birou pentru întreaga perioadă pe care o consideri tu potrivită să rămâi.

Cred că această stare sufletească ar fi durat mult și bine, dacă n-ar fi fost remarcile nesolicitate și nemiloase pe care mi le aruncau prietenii mei de serviciu care m-au vizitat. Dar deseori, divergențele minților limitate găsesc cea mai bună rezolvare. Totuși, când m-am gândit la asta, nu mi s-a părut ciudat că oamenii care intrau în biroul meu sunt uimiți de aspectul ciudat al lui Bartleby, și astfel să fie tentați să facă observații răutăcioase la adresa lui. Uneori, câte-un avocat, având treabă cu mine, venea la biroul meu și îl găsea doar pe copist acolo. Încerca să obțină informații precise despre locul unde mă aflu; dar fără să ia în seamă ce i se spunea, Bartleby rămânea imobil în mijlocul camerei. Așa că, după ce îl studia o vreme stând în acea poziție, avocatul pleca, fără să fi aflat mai multe informații decât la venire.

De asemenea, când era vreun proces și camera era plină de avocați și martori și lucrurile se petreceau cu repeziciune, unii dintre avocații prezenți, foarte ocupați, văzându-l pe Bartleby fără nicio treabă, îi cereau să fugă la biroul lor și să le aducă niște hârtii. Dar Bartleby refuza cu calm, și rămânea la fel de nemișcat ca mai înainte. Avocatul îl privea uimit, apoi se întorcea către mine. Și ce aş fi putut spune? Într-un final, mi-am dat seama că în cercul cunoștințelor mele profesionale se auzeau vorbe despre creatura ciudată pe care o țineam în biroul meu.

Aceasta m-a îngrijorat foarte mult. Pe când încolțea în mintea mea ideea că el ar putea trăi mai mult și continua să-mi ocupe biroul, negându-mi autoritatea, uimindu-mi vizitatorii, distrugându-mi reputația profesională și aruncând o perspectivă sumbră asupra biroului meu; fiind trup și suflet dedicat economiilor sale (căci, fără îndoială că nu cheltuia mai mult de cinci cenți pe zi), și într-un final, poate că va trăi mai mult decât mine, astfel încât va emite pretenția de a moșteni posesiunile mele, datorită prezenței sale perpetue aici: și pe măsură ce toate aceste anticipări sumbre mă copleșeau, iar prietenii continuau să facă remarci neiertătoare cu privire la apariția din biroul meu, s-a produs o mare schimbare în interiorul meu. Am decis să îmi folosesc toate aptitudinile și să scap pentru totdeauna de acest coșmar de nesuportat.

Oricât de complicat era, i-am sugerat pur și simplu lui Bartleby că ar fi foarte potrivit să plece pentru totdeauna. Pe un ton calm și serios, i-am recomandat să supună această idee analizei lui mature și atente. Dar, după ce și-a luat trei zile pentru a medita la aceasta, m-a anunțat că hotărârea sa inițială a rămas neschimbată; pe scurt, prefera să rămână alături de mine.

Ce să fac? Mi-am spus eu, încheindu-mi haina până sus. Ce aș putea face? Ce ar trebui să fac? Ce îmi spune conștiința să fac cu acest om, sau mai exact fantomă... Să scap de el, trebuie; să plece, așa trebuie. Dar cum? Nu îl vei izgoni pe sărmanul, palidul, inofensivul – nu vei da afară o asemenea creatură lipsită de ajutor? Nu te vei dezonora dacă vei face o asemenea cruzime? Nu, nu o pot face. Mai bine l-aș lăsa să trăiască aici până la moarte, apoi să îi zidesc rămășițele în acești pereți. Ce ai putea face atunci? Căci cu toate lingușirile, nu se va urni din loc. Mita pe care ți-o lasă sub presa pentru hârtii; pe scurt, este destul de clar că preferă să rămână lângă tine.

Atunci trebuie făcut ceva drastic, ceva neobișnuit. Poftim! Cu siguranță că nu îl vei pune în lanțuri și îl vei

trimite la pușcărie? Și pe ce baze ai putea face așa ceva? – e un vagabond, nu-i așa? Poftim! El, un vagabond, un hoinar, care refuză să plece de acolo? Atunci nu este un vagabond, doar este catalogat astfel. E absurd. Nu are niciun mijloc de a se întreține. Din nou, greșit: fără îndoială că nu se susține singur, iar aceasta este singura dovadă, oricine ar putea să o facă. Dar gata. Din moment ce el nu mă părăsește, va trebui să îl părăsesc eu pe el. Îmi voi schimba biroul; mă voi muta altundeva; l-am avertizat că, dacă îl voi prinde la noul meu apartament, îl voi trata ca pe un delincvent obișnuit.

În concluzie, a doua zi i-am spus: Cred că acest birou este mult prea departe de Primărie; iar aerul este nesănătos. Într-un cuvânt, mi-am propus să îmi mut birourile săptămâna viitoare, astfel că nu voi mai avea nevoie de serviciile tale. Îți spun asta acum, ca să îți poți căuta un alt loc.

Nu dădu niciun răspuns, și nimic altceva nu s-a mai spus.

În ziua planificată am tocmit oameni și am plecat spre birou. Având puțină mobilă, totul a fost transportat în câteva ore. În tot acest timp, copistul a stat nemișcat în spatele paravanului, pe care am dat ordin să fie luat ultimul. A fost luat și pliat ca o foaie de hârtie, iar el a rămas nemișcat, singurul ocupant al unei camere goale. Am rămas în intrare pentru un moment privindu-l, când ceva din interiorul meu m-a făcut să mă întorc.

Am intrat din nou, cu mâna în buzunar – și cu inima în gât.

— La revedere, Bartleby; am plecat – la revedere, și Domnul să te binecuvânteze; ține asta, i-am spus, în timp ce îi strecuram ceva în mână. Dar l-a scăpat pe podea, și apoi, ce ciudat – am plecat repede de lângă el, așa cum îmi doream demult.

Stabilit la noul birou, o zi sau două am ținut ușa încuiată, și tresăream la fiecare zgomot de pași de pe

coridor. Când mă întorceam la birou, după o perioadă de absență, mă opream în prag pentru o clipă și ascultam atent, înainte de a-mi folosi cheia. Dar aceste temeri erau nejustificate. Bartleby nu a venit niciodată după mine.

Credeam că totul merge bine, când un străin agitat m-a vizitat, întrebându-mă dacă eu eram persoana care până de curând locuisem la nr. pe Wall-Street.

Presimțind ceva rău, am răspuns afirmativ.

— Atunci, domnule, spuse străinul care se dovedise a fi avocat, sunteți responsabil pentru bărbatul pe care l-ați lăsat acolo. Refuză să copieze vreun act; refuză să facă orice altceva; spune că preferă să nu o facă; și refuză să părăsească imobilul.

— Îmi pare foarte rău, domnule, am spus, cu un calm asumat, dar cu un tremur interior, dar, într-adevăr, omul despre care vorbești nu îmi mai este nimic - nu îmi mai este ucenic, așa că nu mai sunt responsabil pentru el.

— Ai milă, Doamne! Cine este?

— Cu siguranță, nu vă pot spune. Nu știu nimic despre el. L-am angajat în trecut pe postul de copist; dar asta a fost cu mult timp în urmă.

— Voi aranja eu cu el atunci - la revedere, domnule.

Au trecut câteva zile, și nu am mai auzit nimic nou; deși deseori simțeam nevoia de a merge să-l văd pe sărmanul Bartleby, o stare de rău mă cuprindea și mă făcea să renunț.

Se terminase cu el, acum, m-am gândit eu, când timp de o săptămână nu m-a mai căutat nimeni.

Dar când m-am întors a doua zi acasă, am găsit câteva persoane așteptând la ușa mea, într-o stare accentuată de nervozitate.

— Acesta este bărbatul - iată că vine, strigă cel din față, pe care l-am recunoscut ca fiind avocatul care mă chemase mai devreme.

— Trebuie să îl iei de aici, domnule, imediat, strigă un domn corpolent dintre ei, venind spre mine.

L-am recunoscut ca fiind proprietarul apartamentului de la Nr. de pe Wall-street. Acești domni, chiriașii mei, nu mai suportă; Dl. B, spuse, arătând spre avocat, l-a dat afară din camera sa, iar acum stă prin clădire, pe balustradă în timpul zilei, iar noaptea doarme la intrare. Toată lumea este îngrijorată; clienții pleacă din birouri; temerile sunt împărtășite de toată lumea; trebuie să faci ceva, fără întârziere.

Înspăimântat, am dat înapoi în fața cuvintelor sale și m-aș fi închis bucuros în noul meu apartament. În van continuam să spun că Bartleby nu îmi era nimic - nimic mai mult decât toți ceilalți. Degeaba: Eram ultima persoană care avusese de-a face cu el, iar ei mă făceau responsabil.

Temându-mă să nu apar în diferite acte (ca persoană amenințată) am sperat că, dacă avocatul mă va lăsa singur cu copistul, în biroul său (al avocatului), voi reuși ca în acea după-amiază să rezolv problema de care se plâneau.

Am urcat la vechiul meu apartament, și l-am găsit pe Bartleby stând în liniște pe balustrada de pe palier.

— Ce faci aici, Bartleby? am întrebat.

— Stau pe balustradă, spuse el pe un ton blajin.

L-am condus în biroul avocatului, care ne-a lăsat singuri.

— Bartleby, am spus, ești conștient că ești cauza unor mari neplăceri pentru mine, continuând să ocupi locul după ce ai fost dat afară de la birou?

Niciun răspuns.

— Acum, unul din două lucruri trebuie să se întâmple. Ori faci tu ceva, ori facem noi ceva cu tine. În ce fel de serviciu ți-ar plăcea să lucrezi? Ai dori să te reangajezi ca scrib pentru cineva?

— Nu; aș prefera să nu fac nicio schimbare.

— Ți-ar plăcea să fii vânzător într-un magazin de haine?

— Mă constrânge prea mult. Nu, nu mi-ar plăcea să

fiu angajat; dar nu țin neapărat.

— Prea multă constrângere, am strigat, dar tu te constrângi tot timpul!

— Prefer să nu fiu angajat, a continuat, de parcă trebuia să clarificăm acel aspect chiar atunci.

— Cum crezi că ți s-ar potrivi o slujbă de barman? Nu este nevoie să îți folosești ochii pentru această slujbă.

— Nu mi-ar plăcea deloc; deși, după cum am mai spus, nu țin neapărat.

Discursul său ciudat mi-a dat energie, așa că am continuat.

— Bine atunci, ți-ar plăcea să călătorești prin țară și să strângi facturi pentru vânzători? Ți s-ar îmbunătăți sănătatea.

— Nu, aș prefera să fac altceva.

— Ce spui atunci să mergi ca însoțitor în Europa, să distrezi tinerii cu diferite discuții - asta îți sună mai bine?

— Deloc. Nu mi se pare că este ceva stabilit în legătură cu asta. Aș dori să rămân așa. Dar nu țin neapărat.

— Așa să rămâi atunci, am strigat, pierzându-mi răbdarea, și pentru prima oară m-am enervat peste culme.

— Dacă nu părăsești clădirea înainte de miezul nopții, mă voi simți obligat - chiar așa, obligat să-să - să-să părăsesc și eu imobilul! am concluzionat într-un mod absurd, neștiind cu ce amenințare să încerc să-l sperii pentru a-l convinge. În ciuda tuturor eforturilor, îmi venea să plec, când mi-a venit ideea - una care nu îmi fusese pe plac până atunci.

— Bartleby, am spus pe cel mai blând ton pe care l-am putut lua în aceste circumstanțe emoționante, vei merge acum cu mine acasă - nu la birou, ci la locuința mea - și vei rămâne acolo până vom găsi ceva convenabil pentru tine. Vino, să începem chiar acum.

— Nu. Deocamdată aș prefera să nu fac niciun fel de schimbări.

Nu am răspuns nimic; dar păcălindu-i pe toți cu rapiditatea și graba cu care am fugit, am alergat din clădire, am luat-o pe Wallstreet spre Broadway și am sărit în primul omnibus, scăpând de urmărire. De îndată ce liniștea s-a așternut, mi-am dat seama foarte clar că am făcut tot ceea ce mi-a stat în putință, atât pentru proprietar și chiriașii săi, cât și față de dorința mea și simțul obligației, spre folosul lui Bartleby, și pentru a-l feri de persecuții. Acum fac tot posibilul să fiu lipsit de griji și calm; conștiința mă motivează în această încercare, deși, într-adevăr, nu am avut succesul pe care mi-l doream. Îmi era atât de teamă să nu mai fiu vânat de proprietarul înfuriat și de chiriașii săi exasperați, încât, lăsându-mi afacerile pe mâna lui Nippers, câteva zile am stat mai mult în cealaltă parte a orașului și prin suburbii, în trăsură; am trecut prin Jersey City și Hoboken, și am făcut o vizită fugitivă în Manhattanville și Astoria. De fapt, în acea perioadă am trăit mai mult în trăsură.

Când am intrat din nou în birou, am găsit un bilet de la proprietar. L-am deschis cu mâini tremurătoare. Mi se comunica că subsemnatul a fost chemat la poliție, iar Bartleby a fost dus la penitenciar, ca vagabond. Mai mult, din moment ce știam mai multe despre el decât oricine altcineva, doreau să vin acolo și să depun mărturie despre acele lucruri. Aceste mesaje au avut un efect contradictoriu asupra mea. La început, am fost indignat; până la urmă, aproape că am fost de acord. Firea energică a proprietarului l-a făcut să adopte această modalitate, cu care eu nu am putut să fiu de acord; și totuși, ca ultimă soluție, în asemenea circumstanțe deosebite, părea singurul plan viabil.

După cum am aflat mai târziu, sărmanul copist nu a opus deloc rezistență atunci când i s-a spus că va fi dus la penitenciarul din New York, dar, în felul lui imobil de a fi, și-a exprimat acordul, în tăcere.

Unii dintre spectatorii miloși și curioși s-au alăturat

grupului; și alături de Bartleby, dus de braț de unul dintre ofițeri, procesiunea tăcută și-a croit drum prin zgomotul, căldura și veselia amiezii.

În ziua în care am primit notificarea am mers la penitenciarul din New York, sau, ca să fiu mai exact, la Palatul de Justiție. L-am căutat pe ofițer, i-am spus care era motivul pentru care venisem și mi s-a adus la cunoștință că individul pe care l-am descris se află într-adevăr acolo. L-am asigurat pe funcționar că Bartleby era un om onest, și demn de milă, oricât de excentric ar putea părea. I-am povestit tot ce știam și am încheiat sugerându-i ideea de a nu fi privat de libertate, căci nu ar putea face rău – deși, chiar nu știam dacă așa este. Oricum, dacă nu se va hotărî altceva, ar trebui primit la adăpost. I-am rugat apoi să îmi permită să-l văd.

Nefiind acuzat de nimic grav, și așa calm și inofensiv cum era, i-au permis să umble liber prin închisoare, și în special în curțile cu iarbă. Astfel l-am găsit, stând singur în liniștea curții, cu fața spre un zid înalt, în timp ce, din spatele zăbrelelor de la geamurile închisorii, mi s-a părut că văd cum ne privesc ochii hoților și ai ucigașilor.

— Bartleby!

— Te cunosc, spuse el fără să privească în jur, și nu am nimic să-ți spun.

— Nu eu te-am adus aici, Bartleby, i-am spus, îndurerat profund de suspiciunea sa. Și pentru tine, acest loc nu ar trebui să fie unul foarte rău. Nimeni nu îți reproșează faptul că stai aici. Și vezi, nu e atât de trist pe cât s-ar putea crede. Privește, acolo se vede cerul, iar aici este iarbă.

— Știu unde mă aflu, răspunse el, dar nu mai spuse nimic altceva, astfel că am plecat.

Pe când intram iar pe coridor, un bărbat corpulent, care purta un șorț, m-a oprit și, arătând cu degetul peste umăr, spuse:

— Este prietenul tău?

— Da.

— Vrea să moară de foame? Dacă vrea, lasă-l să mănânce doar ce primește în închisoare, e suficient.

— Tu cine ești? l-am întrebat, neștiind cum să vorbesc neoficial cu o persoană, într-un astfel de loc.

— Eu sunt omul cu mâncarea. Domnii care au prieteni aici mă angajează ca să le aduc lucruri bune de mâncat.

— Chiar așa? am întrebat, întorcându-mă spre el.

Răspunse că da.

— Bine atunci, am spus eu, strecurându-i niște bani în palmă omului cu mâncarea (căci astfel i se spunea). Vreau să îi acorzi atenție specială prietenului meu; dă-i cea mai bună mâncare pe care o ai. Și trebuie să fii cât se poate de politicos cu el.

— Prezintă-mă, vrei, te rog? spuse omul cu mâncarea, privindu-mă cu o expresie care îmi arăta că era nerăbdător să îmi dovedească ce poate.

Gândindu-mă că îi va fi de ajutor copistului, am acceptat imediat; l-am întrebat cum îl cheamă și am mers cu el la Bartleby.

— Bartleby, acesta este domnul Cutlets; îți va fi de mare ajutor.

— Servitorul dumneavoastră, domnule, servitorul dumneavoastră, spuse omul cu mâncarea, aplecându-se. Sper să vă simțiți bine aici, domnule; - terenuri spațioase - apartamente liniștite, domnule - sper că veți rămâne la noi ceva vreme - vom încerca să vă facem șederea agreabilă. Am putea avea plăcerea, eu și doamna Cutlets, să vă avem musafir la masă, în camera particulară a doamnei Cutlets?

— Prefer să nu mănânc astăzi, spuse Bartleby, întorcându-se. Nu mi-ar face plăcere; nu sunt obișnuit cu mesele.

Spunând acestea, se deplasă încet spre cealaltă parte a împrejmuirii și se așază cu fața la zid.

— Cum așa? mă întrebă uimit omul cu mâncarea. E

un tip ciudat, nu-i așa?

— Cred că e puțin răvășit, am spus eu, cu tristețe.

— Răvășit? Este răvășit? Ei bine, ai cuvântul meu, am crezut că prietenul ăsta al tău este un falsificator; sunt mereu palizi și dichisiți, ăștia, falsificatorii. Nu pot să nu-i compătimesc, nu pot, domnule. Îl cunoști pe Monroe Edwards? adăugă el emoționat, apoi se opri. Își puse mâna pe umărul meu, cu condescendență, și spuse: A murit de tuberculoză la Sing-Sing. Nu îl cunoșteai pe Monroe?

— Nu, nu am avut niciodată de-a face cu falsificatorii. Dar nu mai pot zăbovi. Ai grijă de prietenul meu. Nu vei avea de pierdut. Pe curând.

La câteva zile, am primit din nou permisiunea să intru în penitenciar, așa că am străbătut coridoarele în căutarea lui; dar nu l-am găsit.

— L-am văzut ieșind din celula lui de puțin timp, spuse un gardian, poate că a plecat să se plimbe în grădină.

Am mers în direcția aceea.

— Îl cauți pe omul cel tăcut? Întrebă un alt gardian în timp ce trecea pe lângă mine. Stă întins - doarme acolo, în grădină. Nu-s mai mult de douăzeci de minute de când l-am văzut întins acolo.

Curtea era cufundată în liniște. Aici nu aveau acces prizonierii obișnuiți. Zidurile ce o înconjurau, de o grosime uimitoare, nu lăsau să treacă sunetele. Personajul egiptean de pe zid mă privea cu tristețe. Dar iarba din curtea pușcăriei continua să crească sub tălpile mele. Inima piramidelor eterne, părea că răsărise, printr-o minune ciudată, printre crăpături, din semințele scăpate de păsări.

Ciudat ghemuit lângă zid, cu genunchii strânși la piept și întins pe o parte, cu capul pe pietrele reci, l-am văzut pe sărmanul Bartleby. Stătea nemișcat. Am rămas pe loc; apoi m-am apropiat; m-am oprit și am observat că pleoapele sale erau deschise; altfel, părea cufundat într-un somn adânc. Ceva m-a făcut să-l ating. L-am pipăit mâna,

iar un fior m-a străbătut din vârful degetelor până la picioare.

Fața rotundă a omului cu mâncarea se îndreaptă către mine acum.

— Masa lui este gata. Nici azi nu servește nimic? Sau trăiește fără să mănânce?

— Trăiește fără să mănânce, am spus și am închis ochii.

— Eh! Doarme, nu-i așa?

— Cu împărații și dregătorii¹², am murmurat.

Se pare că nu mai este nevoie să continuăm istorioara. Imaginația poate suplini relatarea înmormântării sărmanului Bartleby. Dar înainte de a ne despărți de cititor, permiteți-mi să spun că, dacă narațiunea l-a interesat vreun pic, dacă i-a trezit curiozitatea pentru cine a fost Bartleby și asupra vieții pe care a dus-o înainte ca naratorul să-l întâlnească, aş putea spune că și eu sunt curios, dar nu am cum să vă satisfac această curiozitate. Nu prea știu dacă este cazul să divulg un zvon, care mi-a ajuns la urechi la câteva luni de la moartea copistului. N-aş putea spune pe ce se bazează; și nici de acum înainte nu voi putea spune cât de adevărat este. Dar deoarece am fost interesat de acest raport, oricât de trist ar părea, ar putea fi la fel și pentru ceilalți; astfel că îl voi reda pe scurt.

Raportul sună astfel: Bartleby a fost angajat la biroul de scrisori cu destinatar necunoscut în Washington, de unde a fost concediat brusc din cauza schimbării administrației. Când mă gândesc la această știre, nu pot exprima emoțiile care mă copleșesc. Scrisori cu destinatar necunoscut! Nu sună asta la fel ca oamenii necunoscuți? Gândiți-vă la un om doborât de ghinion, ar putea fi vreo

12 Aluzie la Vechiul Testament, Cartea lui Iov, capitolul 3, versetele 13-14: Căci acum aş sta culcat și liniștit, aş dormi și m-aş odihni, Cu împărații și cu dregătorii pământului, care și-au zidit morminte în singurătate. (n.tr.)

meserie mai potrivită pentru el decât aceea de a mânui la nesfârșit aceste scrisori și să le sorteze pentru a fi arse? Căci saci întregi sunt arși în fiecare an. Câteodată, dintre hârtiile împăturite câte un funcționar palid scoate un inel: – degetul căruia îi era adresat, probabil, zace într-un cimitir; o bancnotă trimisă în scopuri caritabile: – el, cel căruia îi era destinată pentru alinarea suferințelor, nu mai are nevoie acum, căci nici nu mai mănâncă, nici nu moare de foame; iertare celor care au murit disperând; speranță pentru cei care au murit fără să mai spere; vești bune pentru cei care au murit în calamități cumplite. În drumul prin viață, aceste scrisori grăbesc spre moarte.

Ah, Bartleby! Ah, omenire!